

ПРИМОРСКЕ НОВИНЕ

ИЗЛАЗИ МЈЕСЕЧНО • ГОДИНА XXIX • БРОЈ 454.

НЕУЗВРАЋЕНА ЉУБАВ

О јубио о разочарању у „несисобно оиштинско руковођство Будве“, за мной е можда непримијетно, власник компаније „Меркур“ објавио је вијест да своју дирекцију сели у Подгорицу. Већ дуј о, и ошто је самог ичешка, траје незадовољство Милана Мрваљевића због што је ишто предсједници оиштине незахвалношћу узвраћају за љубав коју су осјећа према нашем граду. Очай ледно, Мрваљевићева љубав, као свака права и велика љубав, има својства посједовања. То се види из њеј овог писма (објављујемо је у овом броју, на страни 5) које је упутио 18. 10. 1999. године свим предсједницима одборничких клубова и свим одборницима искаљујући своју сржбу због неузвраћене љубави. Разузданост је јародија слободе коју Мрваљевић себи дочишиша у овом писму, претпун осјећања за које тражи а не налази јправо одушка. Уверен да је у праву тврди да су сви досадашњи предсједници, од када је дошао у Будву, према њему претпучили мјешину и рјечева „својим неразумним ставовима“. Прије свеја, „гостиони Ђорђије Прибиловић и гостиони Жарко Миковић“. Њему је, наравно, жас што је у писку мора да каже, али он икако „ушисао да ни ћоштацији садашњеји предсједници (Page Греј овић - Б. Б.) не обећавају да ће конинијуши ових смештија коначно бити заустављен“.

С тога смишавшиша писмо је чисто трајено, или не мари! Оно шиња као буре каштрана које је овако заме ексаболирало. Лоше расположење и слаби животи ишак су боремештили Мрваљевићеве крмљачке, бронцизме способности, сводећи их на најобичније градње. Но, да, фијакери су кочије љубави! Све би је градње чак и ласкале с обзиром овога који са упутиће, да нису нека од Мрваљевићевих зајажаја промашила циљ, да нису иолићичке засјеје које преглављају почетне гамбије у гилломатији којом се он, поред осталог, одскора бави.

Док му је ишак иштало по скупојеној хартији ишушио по будванским предсједницима као овојој неизљечивој рани, које ишкушава да иштуне клеветама, оишужбама, случајевима, а све зарад болеј живота Будве и њених грађана, жели да свој проблем ријеши стављајући ја на увид одборницима, у одсуству због „нажалост неодложног ишта у иностранству“. Међутим, Будвани имају више смисла за истину и њено поимање. Ујрокос нејија ратности и решакама у иштани, зачнујују лакоћа којом Мрваљевић раздава мишиљење о себи и о другима - о различитим каштама градјана људи. Ово писмо би се мојло упутио

и шаки и самом свецу захваљујући претпјераној и оштвој шврдом лавој жељи њеј овог ауштора да нам живој учини што љешиш. Са оваквим предсједницима, међутим, ше нам шанса пропадају. Свуда унаоколо човјек осјећа присуство њихових сјенки које су пророгле и у Мрваљевићеву живој пребогају резултатима и моје би да унапише све што је постипао ој ромним найорима своја рада и воље. Заиста, љубав узвраћена незахвалношћу!

Мрваљевићево писмо је као силог изам коме недостајају премисле: тој да кајем обзир. Рекло би се да је што неко надобудно посједовање које би да нас увуче у замку и наведе да лебдимо по мраким водама вјеровања у оиштински градежак као жајци заснули, од замора и врућине, на илјадима водама језера.

Сресан као гране дрвећа „Меркур“ се из Будве сели у Подгорицу. Међутим, постоје најмане шри разлога који нас наводе да посукњамо у иштуну јошакве недавне изјаве њеј овога власника.

Прво, шешко је појеровали да је ново оиштинско руковођство за ишак је овина, колико је на властима, најравило шако и проблема „Меркуру“ да он мора да се сели из Будве. Друго, оцјена о томе ко ради претпјив, а ко за иншересе Црне Горе не би требала да долази из било кој озлојеђенога прегузећа већ, прите свеја, о влаге и оних који воде Црну Гору. Треће, није било шако давно када су Милан Мрваљевић, власник „Меркура“ и Ђорђије Прибиловић, садашњи предсједник Скупштине оиштине Будва, били заједно на изборној листи коалиције „Да живимо боље“ за Будву. Кажу да је Прибиловић замолио Мрваљевића да буде на изборној листи, а да је овај изјавио да му је час да се налази на листи чији је посаоца Ђорђије Прибиловић, а и други лијдер коалиције у оиштини Будва. Тако мршав задовољан, власник „Меркура“ иолићички се изјаснио и заузео мјесец (ближе крају неј о

иочекају) на изборној листи локалног значаја.

Послије оваквих арп уменатија сасвим је нормално да се човјек затиши: је нестаје шака лјубав? Али, без обзира на иолићику, Будвани треба да се затишију што наш је раг јуби ако се Мрваљевићева најава, претпјења и ојијена обијешти.

Аушторска станица ће, надајмо се, оставити шамо је и сага. Ауштори ће долазити и оглазити као и до сага. Ах, аушторске станице нашеих настапајућих расподјељења!

Аушторска станица и њена кафана „кашунска шпиреза“ више неће бити мјесто окујања молних људи из власти. Ту су се окујаљали министри, претпјоријајућих прегузећа, фондови, предсједници комора, синдикалних удружења и мноји и други и членници државних и парадржавних институција.

Нема државе у свијештву чија је влада више времена провела на аушторској станици! Но, можда се ша праџија неће прекинути, пошто је обновљена аушторска станица у Подгорици, шакоје у власништву „Меркура“.

Зашто иолићичари воле да се окујају на аушторској станици? Можда их ауштори који свакој часу долазе и оглазе посјећају на пролазност власници и мјени који имају или можда жеље да се као пушници укрују у аушторус који их води у неки љеши и боли свијешт, свјесни да овај који они креирају није најидејнији.

Нормално би било да се Будвани претпјашају шта ће бити са аустријским конзулатом у Будви ако се њеј о јочасни конзуј, диломаша са аустријском, пресели у Подгорицу. Заиста, шта смо добили ошварањем што конзулат у Будви је у наш је раг, бјеше ли је ујежа прегврата конзулат, чека ли се дујо на пријем код конзула? Ово су ишта која не траје одговор јер је он изнешај сваком и рађанију Будве. Вјеровали смо да је конзулат отворен баш у Будви због емоција и усомене, зато што смо некада били најјужнији је раг мјени аустријарске монархије, зато што је наш сујија рађанин Стефан Мийров Јубиша био посланик у Царском вијећу у Бечу, зато што је бечка влага овде је радила иштеве, тврђаве, реј улисала бујице, урадила кашастар и ујеши уводила мјере цивилизоване Европе.

Нишако је што, изје, изје. Каје народ: „Није вјажан конзулат, неј о конзуљ?“ Мора ли он из Будве у Подгорицу? И што не аушторуска станица? Можда и није чудно ако шамо долазе министри и други и важни државни људи. Није то лоше рјешење! Fleur d'elegance!

Да ли овим пресељењем „Меркура“ је убимо и ћуране? Одј овор је јасан: не! Овде их нешто јесмо ни узј ајали, мага је ћуреће месо било присуто као смецијалишети у јеловнику „Кашунске шпирезе“. Кажу да су ћије смецијалишети били и љавни разлог окујања иолићичке елите. На аушторској станици! Кажу и је да је посао са узј ојем ћурки уносан, али постало и неиз ојем због мје је надимка. У бизнису је што, међутим, занемарљиво. Начули смо да комијација о којој је ријеч претпјема и узј ој мај аради јер је што мнојије ренештији због домаће хрane која за њих има у изобиљу. Сиј урно ће и за што нека банка дати кредит, па ће овај бизнисмен, захваљујући том уносном послу, откупити неколико других фирм које неће плашиши, па ће на крају држави моралне, иолићичке и економске лекције. То ће, наравно, прорубљавати њеј ове „хословне везе и је лед сијен у иностранству“. Пришица је и ошов новац, конкретан, ойиљив, ковишилаће се шушиће банкноте, звеџије кочојерно као њихов власник, претпјица је усковитлане хрне новца, девизе, као нека љешина коју вриједне и вешије је рабуље кује шоком цијеле је овина. Али Будва више нишака неће имаши од шог снобља.

Дошли ће власник „Меркура“ уз јућарњу кафу сркушати и „Приморске новине“ које је до сага и порисао. На лицу ће да му прамиња непрестано осмијах као да му се је појејоје вељају малијарадоси због што је, коначно, отијерио да су „Приморске новине“ праве новине. Ог сага и њеј ове новине!

Бошко БОГЕТИЋ

У ОВОМ БРОЈУ:

• Поводом XVII сједнице Скупштине општине

„АКОР“ СА (СВЕ) ВИШЕ НЕПОЗНАНИЦА

(Страна 2)

• Коментар

Саво Грегорић:

ВИШЕ ЂАКА НЕГО КЛУПА

(Страна 3)

• Ерих Кош:

ИЗМЕЂУ РЕДОВА (8)

(Страна 11)

• Слободан Словиник:

РЕКВИЈЕМ ЗА ШКОЉ

(Страна 15)

• Пољопривреда

РЕВИТАЛИЗАЦИЈА МАСЛНICA ОШТЕЋЕНИХ ПОЖАРОМ

(Страна 18)

• Баштина

Луција Ђурашковић:

ОТПОЧЕЛА ЗАШТИТА ВОЈНИЋКОГ ЖИВОЈ

...се чува. И
ном по-
требити

ПРЕТЕРАО СИ СА ЧЗИМА-
ЊЕМ ТОГ ПИЈЕСКА С ЈАЗА...

Карикатура Бранислава Николића

АКТУЕЛНОСТИ

ПОВОДОМ XVII СЈЕДНИЦЕ СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ

„АКОР“ СА (СВЕ) ВИШЕ НЕПОЗНАНИЦА

• Ако је уговор о менаџменту са „Акором“ био вриједан скупштинске расправе, а јесте чим је скупштинска већина што прихваташа, како се и зашто дојодило да седмочасовна расправа заврши прекидом сједнице без закључача?

Седамнаеста сједница Скупштине општине одржана је 11. септембра и завршена без резултата. Сједница је казана на захтјев Клуба одборника Социјалистичке народне партије и имала је само једну тачку дневног реда-Информација о неким аспектима процеса трансформације и приватизације у ХТП „Будванска ривијера“ са посебним освртом на закључивање уговора између Владе РЦГ и француске фирме „Акор“ о вођењу менаџмента у хотелима комплекса „Свети Стефан“. Само једна тачка дневног реда скупштинске сједнице указивала је на озбиљност питања понуђеног за расправу, али је, на крају, од све те очекиване озбиљности-остала само озбиљна и забрињавајућа неозбиљност. И то од свих странака, од свих учесника сједнице јер је тешко наћи милозвучну формулатуру за седмочасовну расправу за скупштинском говорницима и понашање њених тридесетак актера који су, неки мање, неки више, до-принијели да сва та прича заврши без епилога. Једноставно, где су били-нигде, шта су радили-ништа. Попса оних које је народ изабрао тако се овог пута своја најава притче јер су изостали закључци. Свако је рекао онолико и онако као да је најавио (тренутним) политичким интересима, па је питање уговора о менаџменту са „Акором“ постало још замагљење и нејасније.

Иако смо ми сви и све у овој земљи поодавно у ванредном стању, могло се, с обзиром на све то, ипак, очекивати да се на овој скупштинској сједници одборници изјасне о једном заиста важном питању и заузму став „из главе цијелог народа“. Колико би тај став и кога све обавези-вао, друго је питање, али кад је изостао став о „Акору“ може се поставити и питање парламентарног ва-спитања, ако се то тако може рећи.

Но, појимо редом.

Сламка спаса

Клуб одборника СНП је уз поменуту информацију предложио и закључке који су, поједностављено, представљали и критикујући општинске власти у по-слеђење три године и управљачке и руководеће структуре ХТП „Будванска ривијера“ и Владе РЦГ за бројне пропусте у трансформацији приватизацији и најновији са „Акором“. Клуб одборника коалиције „Да живимо боље“ (у, може се рећи, скраћеном саставу јер су одборници Социјалдемократске партије били другачијег мишљења) је поднесеним амандманом имао намјеру да промијени закључке који су се односиле на раније фазе трансформације и приватизације оцењујући их претходном политизацијом СНП, а прихвати оне који се односе на „Акор“ и мјере које би Општина Будва требала

да предузме у циљу заштите својих права и интереса. Одборници СНП су своје закључке сматрали као недјељиву целину и одбацивали су као страно тијело било какву њихову битнију корекцију. Када су послије вишечасовне расправе увијели да им је одбрана узлудна и да ће владајућа коалиција по принципу већи-

„Будванска Ривијера“ је неприхватљив јер је једнострани, у њему се само штити „Акор“, а, с друге стране, министар туризма у Влади РЦГ Владимир Митровић је пренео став Савјетa за приватизацију да је уговор добар, да представља максимум који се у овом тренутку може постићи. Отуда тако драстичне

прегрђене позитивних новина које треба да будванском и црногорском туризму донесе реализација овог уговора: боља продаја на иностраном тржишту, дужа сезона, већи промет и профит, школовање и усавршавање радника у иностранству, бољи стандард запослених... Све то генерални директор ХТП „Будванскa ривијера“ Иво Арменко оцјенио је као приче које немају упориште у уговору! Остало је нејасно порекло великих разлика између чељских људи „Будванскe ривијере“ и министарства туризма, а ображљење министра Митровића да су он и директор Арменко били чланови истог преговарачког тима (мада Арменко није редовно присуствовао свим сједницама) и да би требали да имају исте информације само је отворило нова питања.

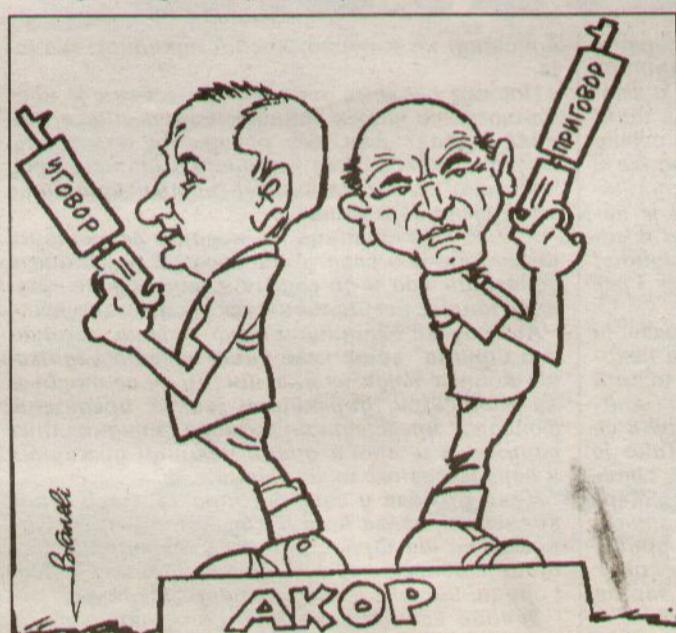
На питања се на овој сједници најчешће одговарало новим питањима, па су многа остала без одговора, одјека, реаговања и изјашњавања свих страна. Тако је прошло и упозорење предсједника синдиката ХТП „Будванскa ривијера“ Радомира Милића да су од УИТА (Међународне уније радника у прехрани, угоштитељству и дуванској индустрији) обавијештени да је „Акор“ уз све уговоре о менаџменту истовремено потписао и уговор којим је регулисао права запослених. И питање које из тога произишло-зашто то није урађено и у случају запослених у светостефанским хотелима.

Ово су само нека од питања поменута у расправи на (не)успјелој скупштинској сједници која су уместо одговора поставила нова питања. Набрајање би одвело у недоглед, али, на крају, мора се још једно поменути: зашто је према уговору о менаџменту са „Акором“ предвиђено да у светостефанским власницима предузећа „Будванскa ривијера“ (Влада и фондова). Ако је већ тако чому онда и управни одбори и директори у предузећима?

Питање које се сасвим уклапа у ову (не)успјелу скупштинску расправу је и како је тај уговор доспио до јавности? Уговор који је услован и постаје пуноважан тек када се (и ако) обезбеди кредит за његову реализацију у пословном свијету је тајна коју чувају уговорне стране. Поменује то у јеку скупштинске расправе савјетник предсједника Владе РЦГ за економске односе са инострanstvom Предраг Ненезић, али то никог није посебно узбудило. Далеко је „Акор“ или...

Дриблијања у празно

Министар туризма Владимир Митровић, његов помоћник Драган Иванчевић, савјетник премијера Предраг Ненезић и одборници Социјалдемократске партије, изнисили су на сједници

разлике у оцјенама људи који мање-више припадају истој струци (и партији) па је у просуђивању и одлуčivanju требали да иду по приближно истом курсу и стизку на приближно исто одредиште? Да ли је уговор потписан од стране ненадлежног органа и лица? Из „Будванскa ривијере“ поручују да је закључивање таквог уговора пословна одлука у искућиво надлежности органа управљања и директора предузећа и да је не може нико други у име њих донијети, нити потписати уговор. Онај који је то, ипак, учинио, министар туризма Владимир Митровић рече да је уговор потписан са овлашћењем већинских власника предузећа „Будванскa ривијера“ (Влада и фондова). Ако је већ тако чому онда и управни одбори и директори у предузећима?

Иако су одборници СНП инсистирали на ширем приступу питању трансформације и приватизације при чему је „Акор“ само послеђица (не)чињења општинске власти послеђица три године и управљачке и руководеће структуре ХТП „Будванскa ривијера“ и Владе РЦГ за бројне пропусте у трансформацији приватизацији и најновији са „Акором“. Клуб одборника коалиције „Да живимо боље“ (у, може се рећи, скраћеном саставу јер су одборници Социјалдемократске партије били другачијег мишљења) је поднесеним амандманом имао намјеру да промијени закључке који су се односиле на раније фазе трансформације и приватизације оцењујући их претходном политизацијом СНП, а прихвати оне који се односе на „Акор“ и мјере које би Општина Будва требала

Уговор-јавна тајна

Уговор о менаџменту са „Акором“ за органе ХТП

СОЦИЈАЛИСТИЧКА НАРОДНА ПАРТИЈА ЦРНЕ ГORE КЛУБ
ОДБОРНИКА СНП У СКУПШТИНИ ОПШТИНЕ БУДВА

САОПШТЕЊЕ

На захтјев Клуба одборника СНП сазвана је сједница СО Будва за 11.9.2000. године са дневним редом који је предложио СНП: „Информација о неким аспектима процеса трансформације у ХТП „Будванскa ривијера““ са посебним освртом на закључивање уговора између Владе РЦГ и француске фирме „Акор“ о вођењу менаџмента у хотелима комплекса „Свети Стефан“.

Сам наслов Информације указује на основну проблемску структуру питања која се обраћају.

Наиме, обраћивач Информације - Клуб одборника СНП пошао је од становишта да комплетно сагледа наведене процесе који се дешавају у ХТП „Будванскa ривијера“ јер једино такав приступ омогућава извођење свеобухватне оцјене о актерима који су носиоци самог процеса, као и о самом стању у предузећу који су посљедица тих процеса.

Из самог наслова Информације произашле су следеће проблемске теме:

- Трансформација која упућује да се у Информацији обраћају проблем процјене вриједности друштвне капитала, претварање друштвеног капитала у друге облике својине и конституисање предузећа на новим акционарским односима.

Тако су номиновани власници капитала предузећа. Један од значајних власника је и Влада РЦГ са око 38% капитала.

У Информацији је морало и нашло мјеста како је Влада РЦГ постала власник капитала јер је у поступку идентификације власништва општина Будва понудила документацију о својим улагањима, а то Влада „експроприсала на непримјерен начин као њен власнички дио“.

Клуб одборника СНП је у Информацији, на бази чињеничног стања, извео објективну оцјену о потпуној апстиненцији, опструкцији и деструкцији актуелне власти у општини Будва, не чинећи ништа у коришћењу правних средстава скоро три године од када је преузела функције у СО да се власничка права врате општини.

Тај момент је пресудио да Влада РЦГ са Фондовима буде већински власник у ХТП „Будванскa ривијера“ до данас. Узрочнопоследнично посматрано та ква чињеница, односно нечињења власти у СО Будва, осигуравала су позицију Владе РЦГ у власничким односима ХТП „Будванскa ривијера“, ријеч је о евидентији акцијског капитала кроз пословне књиге, што је посебно индикативно.

Намјера обраћивача Информације била је и да сагледа неке аспекте досадашњег процеса приватизације. То се посебно односи на:

- продају значајног броја објекта ванпансионаске потрошње и намјенска употреба добијених средстава од продаје;

- да ли у акционарском друштву вршити продају акција или физичких целина - објекта;

- најављења продаја хотела „Могрен“ и проблеми који су том приликом испливали на површину;

- промјена постојећих власничких односима у ХТП „Будванскa ривијера“ путем фидуцијског преноса права својине због немогућности враћања кредита за припрему туристичке сезоне из разлога неостварених пословних резултата;

- потписивање уговора о менаџменту и разлози насталих политичких и других тензија у вези са тим.

Обрадом наведених тема дошло се до оцјена ставова и предлога зајлучака. На бази чињеничног стања, оцјењено је да власт у РЦГ која је оличена у ДПС функционише по принципу „персоналне уније“.

Пластичан је примјер баш ХТП „Будванскa ривијера“. Људи који су у Управном одбору и пословодству предузећа, истовремено су најутицајније личности у Општинском одбору ДПС, Главном одбору ДПС, СО Будва, Влади, Скупштини РЦГ.

Према томе, одговорност за настало стање треба тражити у актуелној политици владајуће коалиције, односно најутицајније партије у њој - ДПС.

Сама расправа на сједници СО је потврдила чак и пробудила оцјене Клуба одборника СНП о стању и проблемима којима се Информација бави.

Ујесто да се на сједници СО владајућа коалиција у односу на расправу приближи оцјенама и ставовима Клуба одборника СНП, које нико кроз дискусију није оповргао, општинска власт се припремала да поднесеним амандманом одбaci Информацију и предложи сасвим другачије закључке у односу на описане и ставове и Информације и саме дискусије на сједници СО, што би искривило цијелу објективну истину о овој проблематици.

Да до тога не би дошло Клуб одборника СНП је био приморан да повуче Информацију из процедуре.

АКТУЕЛНОСТИ

АНКЕТА: ТУРИСТИ О НАМА

МАЛО ХВАЛЕ, МАЛО КУДЕ

● Највише ћохала на љубазносћ и предусретљивосћ особља у хотелима и оштаким објектима, а листа кришика и пријовора је мало дужа и разноврснија: негостапак воде, тужве у саобраћају, мало паркинга, одржавање хотела и околине, високе цијене и њихова промјена шоком сезоне иако су изражене у ДЕМ...

Туристичка сезона је на измаку, сабирају се утици и рачуни, анализира је ли могло бити и боље. Ако јесте због чега (због кога) није. У прилог тим рачунцима и анализама је и ова кратка анкета са туристима који су љетовали на нашој ривијери. Циљ нам је био да се тако прикупи што више конкретних оцења и мишљења о нашој туристичкој понуди, с чим су задовољни а с чим нису, што је највише ниво а што им највише смета, што најприје треба поправити, да ли су цијене превисоке... Односно, што је добро а што треба да буде боље како би туристичка понуда наредних година била још квалитетнија.

Реља Поповић, правник из Новог Сада, боравио је са породицом у хотелу „Парк“. Допутовали су авionom и први пут љетују у Будви.

- Задовољни смо што смо у хотелу који је близу плаže, са прелијепим парком. У близини је и Сајам. Стар град је прелијеп. Особље у хотелу је љубазно а храна добра. Толико о поизтивном, а што се тиче негативног извојио бих саобраћај. Улицом преко Словенске плаže се вози као ауто страдом, а то је пешачка зона. Недопустиво је и да се на Словенској плази, код Сајма, излива канализација - рекао је Поповић додајући да су за њихове прилике цијене високе, али су (оне у хотелу) у односу на окружење на пристојном нивоу. Изразио је наду да ће плате дозволити да и наредних година долазе у хотел „Парк“.

Међу овогодишњим гостима хотела „Могрен“ био је и Светислав Драговић, наш Швајцац из Женеве. Путује, каже, по свијету, ово му је трећи овогодишњи одмор по нејдељу дана јер дуже не воли да одмараш. Био је у Француској и Италији, а боравак у „Могрену“ му је веома пријатан.

- Одмарам се као што се нисам никада одмарао, а најбољи утисак на мене оставило је особље. Не постоји савршен хотел, нити савршене инсталације, али ако особље покаже услугност и добру вољу, онда је све у реду - задовољно истиче Драговић и додаје да је не само у хотелу, него и свуда где се кретао, наилазио на одличну услугу и насијана људе.

Овадашње цијене су врло, врло прихватљиве за оне који живе у иностранству и једино је проблем што не функционишу кредитне картице па се људи морају стално преbroјавати да не остану без готовине.

- Не само да ћу поново ради доћи, него ћу баш да се трудим да дођем у „Могрен“ који ми је пружио овако лијепо! гостопримство - обећао је Светислав Драговић из Женеве наглашавајући да је Будва дивно, живахно мјесто које га подмлађује и где се савршено одмараш.

„Срећи“ је и овог љета унекана Ђуришић, позната естрадна жетница.

- Већ 25 година љетујем у

Будви па је стога јасно да неких већих примједби које би ми оспориле љетовање у Будви немамо. Што се тиче хотела „Аvala“ ја и моја породица немамо примједби. Можда, евентуално, треба направити селекцију гостију формирањем хотелских цијена - каже (зовог пута без микрофона) Снежана Ђуришић и апелује да се Будва као метропола прногорског туризма мора ријешити вишије конектиности на штапишту. Лично има само примједбе на дискотеке на плажама (Могрен), али све у свему, поручује да Будву обожава и да је неће ми-

трговац из Београда, већ више година љетује у хотелу „Шумадија“ у Рафаиловићима. Зато је, каже, више разлога. Руководећи кадар хотела на челу са директором, шефом рецепције и домаћицом је изузетно предсрећлив и стручан у свом послу и то је оно што би сваки гост пожелио, када дође на љетовање. Иако је протекло доста година од изградње хотела он је добро очуван, а себе су изузетно уредне и чисте. На цијене у хотелу нема примједби. Зато ће, наглашава, овдје поново доћи.

- Туризам на Будванском ривијери је у великом

ту се не може ништа битно промијенити, али се бар може уредити околина, простор између хотела и плаже, да то буде оаза а не запуштена пунгла.

У хотелу „Монтенегро“ у Бечићима већ десет година узастопно љетује Мирољуб Варић из Београда. Одмах на почетку каже да је са сваку похвалу однос особља хотела према гостима. И не само у хотелу него свуда у Будви и Бечићима. Безбедност туриста је највишем нивоу а све остало је, с друге стране, за критику.

- Цијене су изражене у ДЕМ а мијењају се на ште-

се и свашта; све чиме се човјек служи ако употребљава: кутије, разните амбалаже (дрвену, картонску и пластичну), стаклене боче итд.

И када пјешак изађе на Топлицу, одакле би требало да ужива у панорами Будве и да одмори, десно од постојеће Стражарнице, очекује га сабласна слика депонованог смећа.

Иако је ово мјесто одређено за привремену депонију, требало га је дисcretније локирати. Стаза која води до уређене и култивисане плаже „Могрен“, лијепа је и поплочана.

Али онај ко тамо крене, а тамо се радо иде, па се осврне на стазу према Видиковцу - остаће запрепашћен. Смеће по околном шиљу и дрвећу виси као подеране завјесе.

А сам Видиковић подсећа на запуштен замак. У његовом некада лијепом околном простору смеће и изгладњели пси - лутаљице.

Будва, као античка, медитеранска, урбана средина и „метропола нашег туризма“ не би смјела убудуће, посебно током туристичке сезоне, да има овакве слике комуналне небрити, нехигијене и неуређености.

Па се морамо запитати: да ли ћемо се једном промијенити у основним градским навикама и ми и они који долазе као гости?

Да ли ћемо постати савјеснији и одговорнији према свом граду: сваком његовом мјесту, шеталишту, стази, клупи у парку свом дворишту?... Да вјерујемо да хоћемо.

Д. ЛОНЧАРЕВИЋ

ДУШЕТИ, ГАЈЕ ЧУМЈЕСТО РИБЕ ДА ЧУПАШ НАШЕГ ЈЕДИНОГ ЗАОСТАЛОГ ТУРИСТУ?

Влади

њати док је жива.

Брачни пар Хелга Сајц и Ханс Смолник већ 20 година љетују у хотелу „Сплендиџ“ у Бечићима. Прескочили су само двије године, када нису могли да обезбједе визе и када су биле у прекиду саобраћајне везе или зато су више година долазили по два пута, у јуну и септембару, доводећи са собом и пријатеље. Често су заobilazno долазили у Југославију а ове године су од Минхена преко Загреба авionom стigli до Дубровника а онда таксијем до границе.

Раније су љетовали на острву Крк, у Ријеци, Истри, Задру, све док прије 20 година нису пронашли Бечиће. Прво су били у хотелу „Белви“ али кад су шетајући дошли до „Сплендиџа“ одлучили су да ту долазе сваке године.

- Овдје нам је све лијепо, ако у рају, и сасвим смо задовољни. Одушевљени smo природом у Црној Гори и жао нам је што смо љета без аутомобила па нећemo моћи да је још боље упознамо. Но, биће времена јер ћемо овдје долазити још дуго - кажу у глас Хелга и Ханс наглашавајући да је овдје све лијепо, да су људи дивни, да је хотел одличан и да Црну Гору доживљавају као своју кућу. Примједби немају осим што је овдје пуно аутомобила.

Желимир Вукмановић,

успону и на најбољем је путу да достигне ниво који би пожељели сви добраји - каже Вукмановић и наводи да у том успону има и великих проблема које треба ријешити. - Води је акутан проблем и нема високог туризма без ријешења квалитетног снабдијевања водом. Треба, такође, што прије ријешити и питање саобраћаја и паркинг простора.

Спасоје Ђелицица, из Задрба, љетовао је у хотелу „МОЦ“ у Бечићима. Са смјештајем у хотелу је задовољан, посебно са особљем које је врло љубазно и уредно. Штета је што нема вечерњих садржаја у кругу хотела који има врло лијепе и уређене вртове и баште где би се људи навече могли провеселити уз музiku и дружење.

- Околина, поред хотелског круга, је јако неуређена и запуштена што даје лошу слику и о самом хотелу. Поток је неочијашен, стаза од магистрале до мора дјелује застрашује, зарасла у драче и шикаре - каже Ђелицица и апелује да се та стаза што прије искричи, дуж ње засади племенито дрвеће које ће развити крошњу, да се дуж стазе поставе клупе и засади цвијеће. Има примједби и на уређеност и опремљеност плаже јер плажа без санитарних чворова је лоша плажа. - Ако су хотели старијег датума

ту гостију па испада да ДЕМ једино деваљира у Црној Гори. Кусур се обично не враћа ако је у питању 20, 10, 5 или 1 пфенинг, или уместо тога продајачи „подмећу“ жваку. Несхватљиво је да у хотелу „Б“ категорије годинама нема топле воде. Цијене су у односу на куповну моћ гостију из Србије високе, посебно код ванпансионаских услуга - какве овaj дугогодишњи гост „Монтенегра“, истичући да је у наредном периоду потребно реновирати хотеле, обезбједити бољи превоз гостију на релацији Пржно-Рафаиловићи - Бечићи - Будва, ријешити питање воде... - Треба уредити паркинге у Будви са „нормалном“ цијеном на сат у ресторанима узвести обавезно издавање рачуна гостију за пружену услугу. Потребна је боља контрола инспекцијских органа током сезоне, посебно разних привремених објеката уз обалу. Недостаје боља и разноврсна понуда излета уз обалу и у унутрашњост бродовима и аутобусима.

Највише, ипак, смјета „ситно поткрадање“ код ванпансионаских услуга и промјена цијена у току сезоне када су цијене услуга већ изражене у ДЕМ. Поново ћу доћи ако нам је једни и други политичари то омогуће.

Припремио:
В. М. СТАНИШИЋ

БУДВАНСКА РАЗГЛЕДНИЦА

ЉЕПОТА УГУШЕНА СМЕЂЕМ

Крај је једног љета. Право је вријеме да се срећују разноразни утици и сумирају љетњи резултати.

Све је било лијепо у Будви... Било је много сунца, и више него што нам је требало.

Било је спектакуларних фестивала и забава, мачњака и већих догађања и сензија, многоочекивања и неочекиваних љетњих ствари.

Али, у Будви остају неки комунални проблеми, који се већ годинама не рjeшавају како треба, а који су посебно били изражени током овог љета (у јулу и августу). То, су, прије свега, проблеми комуналне хигијене, који се односе на бањање смећа.

Констатујући ово, треба поменути љетошње врло интересантне емисије Телевизије Црне Горе, емитоване недељом ујутру, у којима је често, просто из едукативних разлога, говорено како многи наши градови губе од љепоте и значаја свог изгледа баш због смећа које се свутје несавјесно баца. Да није овакве чињенице, вјероватно би радознале очи оних правих туриста, који нас љети посјећују, понижавајући упечатљиви импресивније слике наших градова. Дакле, проблем смећа је велики - као неки синдром нас прати.

Топлишки пут одавно не служи само као пут за аутомобилски саобраћај већ и за шетњу и рекреацију. На самом његовом почетку је постављена табла са упозорењем: „Најстрожије се забрањује бацање смећа и осталог оптадног материјала“. Неко је пола овог упозорења грубо пре-мазао фарбом.

Међутим, они који тра же рекреацију на Топлишком путу, читавом његовом дужином и са лијеве и са десне стране, најћећи ће на гомиле баченог смећа које је за протеклих љетњих врућина ширило ужасан смрад. Ту се баца

Да вјерујемо да ће о уређености и чистоћи града посебно бринути они којима је то посао, а да ће и Будвани стећи те тако нужне навике и да ће им то бити један од начина живљења.

Д. ЛОНЧАРЕВИЋ

ВЕЛИКЕ ШТЕТЕ ОД ПОЖАРА У РЕЖЕВИЋИМА
ТЕК ТРЕБА ДА СЕ ПРОЦИЈЕНЕ

НАЈВИШЕ СТРАДАЛЕ МАСЛИНЕ

● Крајње је вријеме да се ефикасније шипшице маслине којима на овом подручју појарници наносе највеће шипшице

Велики пожар који је крајем августа захватио подручје Режевића, Тудоровића, Дробнића и Крсца, највише штете нанисао је маслињацима. Према процени Удружења маслинара у пожару је изгорело око четири хиљаде маслинovих стабала, а конач

АКТУЕЛНОСТИ

ИЗМЕЂУ ДВА БРОЈА

АУТОНОМИЈА УНИВЕРЗИТЕТА

● У хотелу „Краљичина Јлаџа“ у Милочеру, од 17. до 19. септембра одржан међународни семинар под називом „Универзитетска аутономија у Европи данас“. Организатор Универзитет Црне Горе, а покровитељ Европска рекордска конференција и Рекордска конференција из Њемачке

Поздрављајући око 40 учесника семинара, министар образовања и науке у Влади Републике Црне Горе Драган Кујовић је рекао да у концепту промјена образовног система у Црној Гори Универзитет има посебно место.

- На путу ка отвореној и демократској држави Црна Гора даје посебно место промјенама у образовању и улагању у образовање и науку. С тога су од велиог значаја за нас искуства образовних система западних земаља, али и земаља Источне Европе које су већ направиле одређене кораке у овој области, или су прешиле добар дио тог пута - рекао је Кујовић.

Ректор Универзитета Црне Горе проф. др Предраг Обрадовић је у уводном обраћању истакао „да вјерије да Црна Гора данас искрено жели да, у духу преображаја свог друштва, створи услове да већа аутономија њеног Универзитета

буде један од облика реформе која се данас у њој остварује, реформе чији су најзначајнији изрази приватизација у економији, демократизација у области политике и професионализација у области знања. Универзитет Црне Горе је својим најдраматичнијим Законом о универзитету настојао да правно уобличи и нормативно уобличи идеје аутономије, отвореност, одговорност и стручност - рекао је ректор Обрадовић.

Током дводневног рада еminentnih универзитетских стручњака разговарали су о Нацрту Закона о Универзитету Црне Горе, механизми за обезбеђивање квалитета на универзитетима, искуствима других европских универзитета на плану обезбеђивања квалитета, улози стандарда квалитета у унапређењу универзитетске аутономије и европским механизмима за ностирификацију диплома.

САВЈЕТОВАЊЕ ЕКОНОМИСТА

● У хотелу „Маестрал“ у Милочеру, од 19. до 21. септембра, одржано југословенско савјетовање економиста на тему „Рејалашива финансиској промишљаји“. Организатори Савез економиста Црне Горе и Савез економиста Србије.

Савјетовање је отворио селектор Стојан Дабић, а уводне реферате на тему приватизације и модела финансијског тржишта имали су: проф. др Драган Ђуричин, предсједник Савеза економиста Србије и Веселин Вукотић, предсједник Савеза економиста Црне Горе.

Током дводневног рада око 150 економиста из наше земље разговарали су о бројним темама, међу којима су биле: концепције регулације финансијског тржишта, приватизациони фондови у Црној Гори, банке у финансијском тржишту, методи приватизације банака и друге.

САВЈЕТОВАЊЕ ПРАВНИКА

● У конгресној згради хотела „Авала“ у Будви, од 19. до 21. септембра, одржано југословенско савјетовање правника на тему: „Осигурање, накнада штете и обезбеђивање поштраживања“.

На савјетовању је било пријатично 160 правника из Црне Горе, Србије и Републике Српске, а расправљало се о темама као што су: међународна надлежност и мјеродавно право на накнаду штете,

тако, искључивање из осигурања, камата и инфлаторна штета, обезбеђење хипотекарног кредита и другим. Покровитељ савјетовања био је „Ловћен осигурање АД“ из Подгорице.

СУСРЕТИ РАДНИКА

У хотелима „МОЦ“ у Бечићима, од 20. до 24. септембра, одржани су спортички сусрети радника управе и правосуђа Црне Горе, у организацији Самомасталног синдиката управе и

правосуђа Републике. На сусретима је учествовало 270 запослених радника управе и правосуђа. Манифестију је отворио Драган Дробњак, помоћник министра спорта у Влади Црне Горе.

НАЈБОЉИ КУЛИНАРИ

● Познатији кулинари са Светој Стефаном Миљом Шановићем и Драјаном Кустудијем шакмичићем се у саставу кулинарске представништве Југославије на интернационалној изложби кулинарства од 20. до 26. октобра у Ерфоршту код Берлина.

На овом међународном такмичењу кулинара под називом „Храна за нови миленијум“, југословенску представницу је, поред Миље Шановића и Драгана Кустудија, представљати Мита Сандић са Копаоника, Завиша Јанковић из Којерића и Нада Павловић из

Београдског хотела „Москва“. Екипје је изабрао Миљан Стојанић, првак Европе у кулинарству из Којерића, селектор југословенске представништве која ће међу 80 земаља свијета представљати нашу земљу на такмичењу у Јемачкој.

ПЕДЕСЕТ КЊИГА ЈЕДНОГ АУТОРА

● У сјомен дому „Црвена комуна“ у Пештровцу, у оквиру научног склопа „Паштровићи, историја, култура, природа“, одржан 15. и 16. септембра, промовисана је књига академика Радомира В. Ивановића под називом „Самојиси и казалице у дјелу Стефана Шановића Јубишића“.

Ово је изванредна књига која представља изузетну научну вриједност у којој се, захваљујући преданом раду академика Ивановића, огледа Јубишина љепота књижевног језика и доказује којико је Јубишић био мајstor кратког приче - рекао је на промоцији проф. др Душан Ичевић.

- Педесета књига Радомира

Ивановића је подвиг достојан ког дивљења који говори

САЈАМ ГРАЂЕВИНАРСТВА

● На Јадранском сајму у Будви, од 20. до 23. септембра одржан XXII сајам грађевинарства који је ове године окупио 59 водећих грађевинских предузећа из Црне Горе, Србије, БиХ, Хрватске, Македоније, Италије, Аустрије и Русије

Сајам је отворио Раде Грговић, министар уређења простора у Влади Републике Црне Горе који је истакао да ова сајамска манифестија значајно доприноси успостављању нових пословних веза и стварању нових облика сарадње, договарања и чвршће међусобног повезивања.

Од иностраних излагача, најбројнији на сајму били су грађевинари из Русије који су излагали на сајму.

ЗБОГ ДУГА ОСТАЛИ БЕЗ ТЕЛЕФОНА

● Због неплатних телефонских рачуна од 353 хиљаде њемачких марака, „Телеком“ из Будве искључио је телефонске мреже 12. септембра ХТП „Будванску ривијеру“ у чијем саставу се налази око 20 хотела из Будве до Пештровца, а у којима је шири дана септембра боравило око 4000 туриста.

У „Телекому“ су овакав чин образложили чињеницом да „Будванска ривијера“ телефонске рачуне не плаћа од августа прошле године, тако да од укупног 500 хиљада марака ово

предузеће дугује више од половине.

Поред „Будванске ривијере“, средином септембра са

телефонске мреже су због

неизмјерних обавеза исключени и ЈП „Водовод“ и

ЈУ „Град театар“.

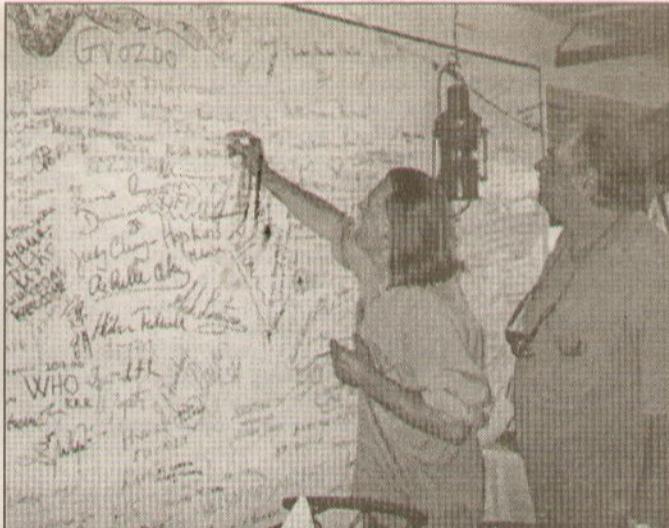
ПУНО НЕЗАПОСЛЕНИХ

● На евиденцији Завода за запошљавање у Будви средином септембра се налазило 1425 незапослених лица, од чега 877 биле жене

Највише незапослених било је са средњом стручном спремом 579, квалификованых је било 347, неквалифицированих 286 и полукалифицированих 77.

Са вишом стручном спремом посао је чекало 59, а са високом 65 лица. Први пут посао је тражило 573 незапослених, а преко три године чекало је 314 лица, док се

У СЛИЦИ И РИЈЕЧИ

ЗИД УТИСАКА

● Међу бројним изненађењима у Југословенском ресторану „Јадран“ у Будви, власништво Крстића Никлановића, који ове године обиљежава 40 година постојања свакако је и једно неуobičajeno изненађење „зид утисака“

На великом бијелом зиду угледни гости ресторана, уместо у књигу утисака, стављају свој потпис. Тако је од 25. јуна 1998. године на зид ресторана „Јадран“ свој потпис ставило око 500 значајних личности из свијета културе, позоришта, сликарства, литературе, политичких и спортивних личности.

Међу бројним именима познатих личности читамо, између осталих, имена познатих писаца: Роналда Харвуда, Владимира Војновића, Данице Савићевића, Предрага Мијатовића, оперске диве Дуње Вејзовић и многа друга позната имена.

За непуне три године велики бијели зид у ресторану „Јадран“ постао је тијесан јер је потписа задовољних гостију све више што на нуобичајен начин говори о ресторану и о његовом власнику.

Техничку помоћ у раду школе пружио је и Радио Котор. На његовим таласима емитованы су најуспјешнији прилоги популарних

издавача: „Свети Стефан“ и „Спашена Вега“.

Почетком септембра радници лукse у Бару спасили су сигурног потапања албански брод „Вега“.

Према утврђеном плану, биће отворене ове године до 20. октобра.

Припремио:
Ранко ПАВИЋЕВИЋ

ЛИКОВНЕ КОЛОНИЈЕ

● Током љета на Будванској ривијери усјајено радише три ликовне колоније које су окупиле значајан број још југословенских сликара

У селу Марковићи изнад

Будве крајем јуна је радила

колонија „Марковићи 2000“

чији је организатор професор Радмила Радовановић

из Београда. У колонији су

били сликари из Београда,

Вршца, Зрењанина, Панчева,

Бајине Баште, Никшића,

Будве и Ужица. Како је

изјавила оснивач и организатор колоније Радмила Радовановић

двојица по приједних

слика из колоније биће по-

клонење дјеци у домовима за

дјецу без родитељског ста-

раја у Бијелој и Панчеву.

Планира се и оснивање по-

себе фондације колоније

која ће од продаје слика

пружати помоћ дјеци.

Почетком септембра у Бу-

љарици је одржана ликовна

колоња „Буљарица арт 2000“

чији је, по четврти

пут, организатор академски

сликар Драган Мијач -

Бриле, а покровитељ Мини-

старство културе у Влади

Републике Црне Горе.

У колонији су стварали

познати сликари: Драган

Караџић, Мило Грозданић,

Ратко Одлазовић, Рајко То-

доровић, Светлана Драгојевић,

Никола Ковачевић и Јелена

Паповић.

ИНТЕРВЈУ „ПРИМОРСКИХ НОВИНА“

МИЛИНКО СТОЈАНОВИЋ, АДВОКАТ И ПУБЛИЦИСТА, ХОДАЈУЋА ИСТОРИЈА ГОЛОГ ОТОКА

ВРИЈЕМЕ ЗЛА

• Оснрво „пронашао“ Стево Крајачић • Циљ оснивања Голог ошока да затворенике морално-йолишчики ликвидирају • Кроз логоре прошло 52000 логораши, највише њих из Црне Горе • У шкрапама и вршачама, у мору и другим бесеућима, заујек оснalo око 1200 људи • На Голом ошоку пао човек - пајвеће добро домовине

Од формирања Голог отока, једног од најтежих мучилишта не само у Брозовој Југославији, протекло је више од пола вијека. Политички казамат, кроз који је прошло на десетине хиљада одважних бораца и симпатизера Народно-ослободилачког рата, угледних личности и сасвим обичних људи, и где је систематски убијан човек у човјеку, и сада изазива велику пажњу. Већу знатно него раније јер се о времену зла увек пише, коментарише, полемише. Један од оних који је године и године „утрошио“ да би скапио што обимнију грађу о „голом острву“ је Милинко Стојановић. Рођен је у селу Стијена Пиперска 1921. године, ученик је НОБ-а од 1941. Био је на разним партијским дужностима, послије рата и на државним. Завршио је правни факултет у Београду. Депортован је на Голи оток у „првој групи кажњеника“, био је заточеник по злу чувене Петрове рупе. Бавио се дуго адвокатуром, годинама је био предсједник Удружења Голи оток за Црну Гору. Публициста са истанчаним нервом за историјски детаљ, објавио је „Голооточку трилогију“ и многе друге стручне прилоге у разним часописима и листовима са овом тематиком. Преокупиран је старом жељом да организује „општенародно ходочашће“ под називом: Голом отоку у походе.

- Већ почетком наредне године планирамо посјету бивших логораши Голом отоку. На пут ће кренути преживјели мученици из свих бивших република СФРЈ. Биће то прилика да се стари другови сртну, евоцирају успомене, да на лицу мјеста опрости „искреним ревидирцима“ који су се недолично понашали, да се испред Петрове рупе пошаље народима свијета декларација у којој ће, између остalog, стјати да је фашизам побијеђен у другом свјетском рату, али не и искоријењен. Указаће се на нужност наставка антифашистичке борбе на ширем, свјетском плану.

• За који се датум везује почетак „рада“ Голог отока?

- Процес формирања ове острвске тамнице трајао је мјесец дана, почевши од 9. јула 1949. године. Прва група кажњеника стигла је 12. јула са Аде Циганлије, други тран-

то кажњени власпитно-правним радом до двије године, зависно од тога када ће ко ревидирати став. Ко то одмах учини, може кући за три мјесеца, ко не буде хтио и „кости ће му ту остати“. Објаснио је шта значи ревизија става: изјавом

ли прије и нарочито за вријеме рата.

- Свакако. Врло брзо смо се ујерили да је циљ оснивача Голог отока да затворенике морално-политички ликвидирају. Већ тих првих дана уважени професор Блажко Раичевић, стари револуционар, одбио је захтјев Капичића и затражио да се према њему и осталим логорашима поступа по међународним стандардима о политичким логорима: да се не ради физички, да се примају писма и пакети, новине, да се у логору формира библиотека... Акцијом босанских ревидирача коју је повео Омер Пашић он је претушен дрвеним летвама, потом га је гомила изгазила и послије неколико сати је умро. У том крвавом пиру оних који су брзо промијенили мишљење премлаћено је још десетак логораши, од којих су послије тројица умрла. Било је то, чини ми се, 2. јула и Блажко Раичевић је прва жртва Голог отока. Послије је свој вријеме било исто: тежак физички рад уз гладовање и свега који сат спавања. Циљ је био да се човек физички изнури, да постане живи леш, потом да се психички дотиче.

• Посебан дио Голог отока, била је чуvena Петрова рупа. У њој су мучени, мало жени, важнији људи?

- То је посебан дио Голог отока, велика рупа у којој је мучено 136 затвореника. Углавном се радило о високим војним и политичким руководиоцима, професорима универзитета, угледним интелектуалцима. Ту су мучена четири генерала, петнаест пуковника, десет старијих партијских руководилаца међу којима је и онај који је примио Тита у партију: Никола Ковачевић, сарадник из Лике, члан Партије од 1921. Били су ту још Више Јеласка, секретар Обласног комитета за Далмацију, генерали Ђоко Миращевић, Вељко Жижић, Бранко Петрићевић и Бранко Польанац, проф. др Обрен Благојевић, Ђиласов замјеник Стефан Митровић, револуционар и пјесник из Паштровића, затим министри Ђоко Јуловић, Радиовје Вукићевић, Нико Павић и други. Име је добила по Петру Коменићу, предсједнику Скупштине Црне Горе, такође логорашу.

Милинко Стојановић

Историја о Голом ошоку:

се треба одрећи противљењу режиму, подржати политику Тита и ЦК КПЈ и изричito осудити Резолуцију Коминформа. Уз то требало је казати исљеднику друге сумњиве, боље рећи цинкарите оне чвршће физички и уз примјену психичке тортуре обрачунати се са онима који неће да мјењају ујерења и по вратку кући сарађивати с мјесним органима УДБ-Е. Бити, дакле, шпијун.

• Било је ревидираца, али доста и оних који нису хтели да се обрачунају с друговима, да ру же СССР, да се одричу онога с чиме су живје-

жње. Када имам у виду шта сам све урадио до сад на ову тему, није ми жао што сам тамо провео пуних шест година.

Истина о Голом отоку ће се још доприčавати, а најважније је да се скине љага с тих нездужно страдалих патријота ове земље. У Црној Гори је то у великој мјери учињено, надам се да ће се то додогодити и у Србији - рекао нам је на крају Милинко Стојановић.

Ја и моји колеге публицисти, писци и историчари смо угледном радили све без острашћености, реваншизама, мр-

ци. Петрова рупа је „затрпана“ 1953. године.

• Поједини високи функционери бивше Југославије говорили су, и још говоре, да нису знали за Голи оток. Зна ли се које и када донио одлуку о његовом формирању?

- Тачан датум доношења одлуке не знам, али је, извјесно, то било фебруара 1949. године. Александар Ранковић је реперисао Титу, Кардељу и Темпу да су затвори пре-пуну ухапшених информбироваца и да траже друга мјеста за „смјештај те масе“. Тито је још крајем 1948. послије сукоба са руководством СССР и кретања „својим путем“, наговијестио могућност формирања логора. Тврђа Светозара Вукмановића Темпу да није знао за Голи оток већ је и за обичног, неупућеног човјека неубједљива. Темпо је на поменутом састанку с Титом рекао да би било корисно да се кажњеници ангажују за рад у рудницама. Кардељ је тада дословице рекао: - Друже Темпо, знао сам да си наиван, али не толико. Знаш ли ти о каквим је кадровима ријеч, ко су ти људи? Имао је у виду да су то кадрови из рата, тешко саломљиви и закључио да је најбољи систем логора. Била је формирана комисија која ће тражити погодно место, пусто острво. Чинили су је представници централа унутрашњих послова Србије, Хрватске и Југославије, и упућена је у реон Кварнерског залива. Два дана је брзим полицијским чамцем обилазен терен док је пронађен Голи оток. Локацију је лично „аминовао“ Стево Крајачић, звани „бог хрватски“. О детаљима рада те комисије причао ми је секретар Котарског комитета Сења (заборавио сам му, нажалост, име) који ће касније и сам стићи на Голи оток као - депортација.

ФИЛМ

У акцијама које предстоје уврштен је и играчки филм о Голом отоку. Још није договорено ко ће бити сценаристи, редитељ, глумци... Но, неспорно је да је то потребно и на томе ће се радити.

- Радићемо и на формирању музеја с голооточким експонатима, на изради општинских монографија о голооточким страдалицима, нарочито за општине Беране, Никшић, Подгорица и Цетиње, одакле је било много интернираца.

твори оне који сметају. И у њима убије-људе. Стога је на Голом отоку пао човек, пајвеће добро домовине.

Што се тиче мртвих, тешко је рећи праву цифру. Уништена је архива, а било је и разних шпекулација. У папираима је, на примјер, не ријетко писало: умро од болести те и те. Уствари, сви су умрли од батине. Рачуна се да је у шкрапама и вртчама, у мору и другим беспућима, заујек остало око 12.000 људи.

• До када је „радио“ Голи оток?

- Процес расформирања је дуго трајао - од средине 1953. до 1956. године када су пусто острво напустили и посљедњи војно-политички затвореници

ТЕМПОВА БРИГАДА

Трагајући за материјалима из тог времена наишао сам на приблизну једног логорашица из бригаде „Темпо“ са Голом отоком. Ријеч је о извјесном Радоњићу, професору, Црногорцу. Он пише да им је била прва бригада када је бригада пошла са острва да пошаље телеграм Темпу и да га обавијесте да је његова бригада пошла на нове радне задатке. Ја сам му послао то са књигом коју сам писао. Могуће да он поменут телеграм није никада ни добио, али то, износим то да се зна.

• Колико је живих Голооточана?

- Прецизних података нема. Једна од главних сметњи да се то утврди, као и друге важне информације добију, је недоступност архива о Голом отоку. Обећавало се да ће бити отворене, али...

Да ли су уништени?

- Главни дио је уништен. Партијско-државна врхушка није жељела да остави трагове. Дијелом је и покрадена од стране руководећег кадра, а појединци су се побринули са „лични смјештај“. На другој страни, познато је да су добрим дијелом директиве усмено пренесене. Милован Ђилас је, рецимо, твrdio да се на сједницама Политбира ЦК КПЈ никада није разговарало о Голом отоку.

Разговарао:
Саво ГРЕГОВИЋ

СКИДАЊЕ ЉАГЕ

- Удружење „Голи оток“ за Црну Гору, за разлику од таквог удружења за Србију и Југославију, много је учинило за деценију од како постоји, на казивању гоље истине о Голом отоку. Сакупљена је обимна документарна грађа и публикована, трага се за гробовима уморених (један број је пронађен), у Подгорици, Даниловграду, Бијелом Пољу и Будви, већим трговима су дата имена голооточких

жртава, улице у многим градовима су добиле имена страдалика тог логора, на родним кућама истакнутих затвореника постављене су спомен билете. ЦАНУ је издала зборник радова „Голи оток“, што значи да се и наука упустила у расvjetlavanje tog феномена.

Ја и моји колеге публицисти, писци и историчари смо угледном радили све без острашћености, реваншизама, мр-

АКТУЕЛНОСТИ

СРЕДИШТА

СОЦИОЛОШКЕ И ЕКОНОМСКЕ ПРОМЈЕНЕ У СТАРОМ ГРАДУ

Културно-историјска природа Старог града

Посљедње године развој Будве показале су да се наш град претворио у скуп „хомогенизованих зона”, унутар којих је једино Стари град био као дар да одржи континуитет града, тј. континуитет људског заједништва – смисао којег не одређује само „рад, становаше и промет”.

Складна целина стarih зидина као оквир средњовековног града, црква Св. Саве Освештених као симбол мултистичке заједнице, богато иконофреско сликарство унутар цркава Св. Марии, Свете Тројице, љетња позоришна сцена Кастела (некадашњи централни пункт цијеле регије) и низ других простора и објекта на којима и у којима се и данас настоји да се одржи живо окупљање грађана говоре о значају Старог града као урбанијег језгра.

У природи града, културно-историјска средишта као што је Стари град имају осим културне и значајну трговачку тј. пословну функцију. Стари град је био исходиште привредног и просторног развоја града и као такав подручје примарног друштвеног интереса. Прелазећи из једног облика затвореног града (дуго времена је егзистирао као просторно-друштвена заједница тј. комуна) у облик све отворенијег града према развоју и друштву у целини, унутрашње устројство Старог града је поремећено. Сталност у начину живота и узајамним везама прекинута је услијед личне и материјалне опасности.

Вриједности, како материјалне тако и духовне, све су се више услијед промјена у глобалном друштву усмјеравале изван језгра и тиме биле подлога за раст и развој Будве. И данас се готово сва средства усмјеравају изван Старог града и то у толикој мјери да не остаје довoljno за његово одржавање, а то неодржавање јесте узрок не деградације само грађевинских структура већ и виталних функција Старог града: становаше, култура и рад.

Основни узорци који су условили присутну урбанистичку слику Старог града, данас више наликују безличном урбанизованом ткиву, односе се на дјеловање како времена и природе тако и самог човјека и његових активности.

Осмим рушилачке моћи земљотреса узроком деградације градитељског и умјетничког наслеђа у Старом граду је човјек. Руководећи се практическим, економским и естетским разлозима, најчешће у циљу побољшања стамбене и економске корисности простора, човјек се одлучује на бројне додградње и надоградње, упратавање нових објеката као и реконструкцију постојећих решења у Старом граду, чиме умногоме

онемогућава исправна трајна решења.

С друге стране узроком деградације културне баштине Старог града често је и небрига у одржавању културног блага од стране Републичког завода за заштиту споменика културе и града Будве.

Стари град је регистрован као споменичка целина и уписан у регистар непокретних споменика културе рјешењем Републичког завода за заштиту споменика културе на Цетињу.

Ипак, с обзиром на специфичну дјелатност и велику територијалну рас-

нистичку визуру на зидине Старог града. Нови индустријски начин организације градских дјелатности (нпр. трговина и модерно угоститељство) уз све већи продор приватне иницијативе у Старом граду дају овом урбанијем ткивом посве нови просторни оквир.

Зграда ТВ-Будва, низ модерних туристичко-угоститељских објеката и садржаја могу данас само привидно оживјети градско средиште: они могу изазвати (најчешће само лети) већи проток људи, већу посјећеност Старом граду, али не и побољша-

садашњи развој запоставља или негира.

Стратегија и циљеви развоја града

Повратак природном амбијенту Старог града захтијева преиспитивање свих његових потенцијала и откривање могућности да се ти потенцијали учине корисним и видљивим.

У том смислу сви споменици, објекти, простори, сва средства која се у било којем облику и по било којем основу налазе у Старом граду неовисно о правима коришћења и власништва, треба укључити у фонд споменичке баштине овог града.

Дјелујући као особени економски организам Стари град ће улагати и користити средства за економску, урбанију, споменичку репродукцију што би утицало на пораст квалитета живота за све у њему.

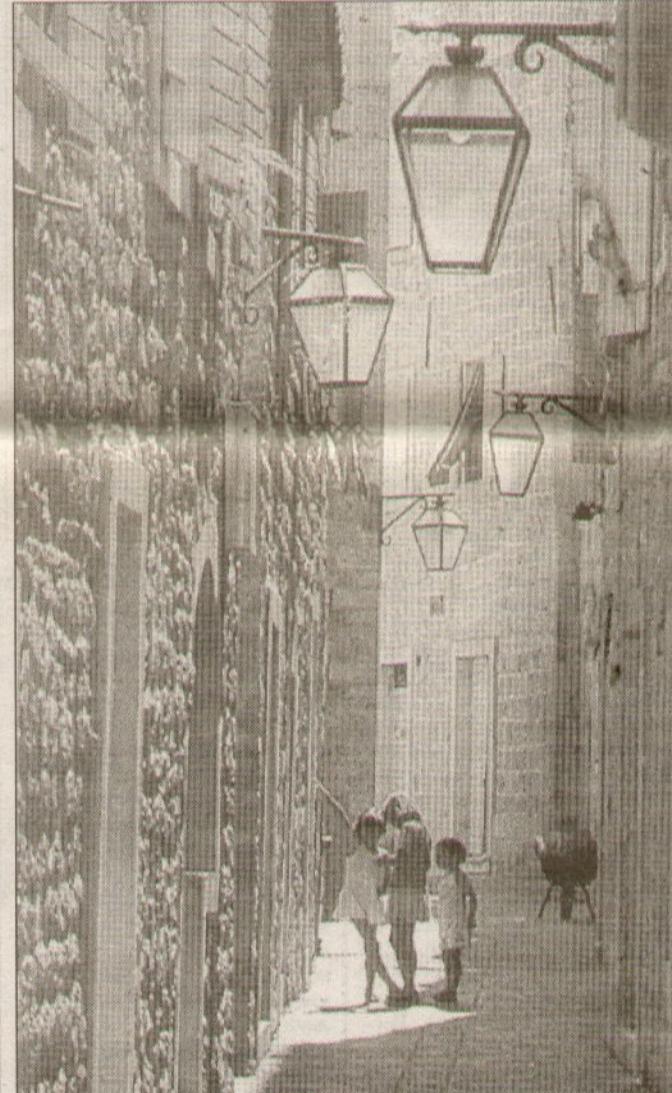
Садашњи прометни стрес као посљедица неодговорности, незнაња и интензивне урбанизације недопустив је са еколошког и социјалног становишта и треба га чврстом стратегијском политиком (која обухвата институцијалну мрежу и правила понашања) елиминисати, онеспособити.

Стратешком циљу ревитализације урбане структуре уз економску реструктурацију треба да претходи следећи задаци: успостављање одређених критеријума коришћења атрактивних простора у Старом граду (уз суштинско споразумијевање између давалаца корисника услуга о њиховом обиму, квалитету и цијени) унапређивањем више функционалности језгра уз реструктурацију функција које треба ускладити са вриједностима градитељског наслеђа, одустајање од зонског концепта развоја и усклађивање функције становаша са осталим функцијама. Рецепт спаса могли би бити и нови облици социјалне и културне инфраструктуре који би безобличним просторима Старог града подарили кристализацијске тачке друштвеног живота, па било то и путем скромних облика као што су нпр. озедењавање фасада и кровова екстензивно обликовање зелених површина, садња дрвећа итд. или пак усмјереношћу ка функционалној разноликости дјелатности (као занатских та-ко и интелектуалних).

На крају, закључујући да је равномерни развој града могућ само чврстом стратегијом развоја која би значила да се претходно постављени циљеви покушају, постепено се приближавајући стварности, реализовати.

Једино је на тај начин могуће успоставити равнотежу између природних животних темеља и захејва градског начина живота у Старом граду.

Санја МАРИНОВИЋ

прострањеност с изразито богатим споменичким фундусом коју покрива Завод, служба заштите највећи је у могућности да константно надзире све евидентиране непокретне споменике у Старом граду.

Као резултат тога у Старом граду старе грађевине, пропадају или се пак атрактивни простори у њима користе за постavljanje објеката који својим волуменом, обликом, материјалним или архитектонским изразом нарушују традиције градитељског наслеђа.

Пријема ради, простор Лучке капетаније и дио простора Пизане претворен је с једне стране у паркинг а с друге претрпан бројним столовима и столицама оближњих ресторана са тендама које својим димензијама, материјалом и обликом умногоме нарушују културно-историјску вриједност Старог града као и урб-

античку демографску структуру. Свједодоци смо да претходно наведени садржаји само одвлаче истински живот из Старог града.

Наиме, развојем „магичних канала“ и прдором масовне потрошачке културе замрли су традиционални обичаји, навике, потребе људи да например изађу на улице и тргове и осјете и подијеле своје заједништво. Узрочник најглобокији пада становници Старог града свакако је и пораст цијене градског земљишта у урбанијем ткиву која из њега уз домицилно становништво и дјелатности које не осигуравају високи рентабилитет.

На основу претходно указаних узрока социолошких и економских пројеката у Старом граду закључујемо да је борба у одржавању градског сре-дишта дио борбе за остваривање неких квалитета живота које је до-

ИЗ РЕПОРТЕРСКЕ БИЉЕЖНИЦЕ

КАКО ВРАТИТИ ОЧЕВО БОГАТСТВО

Бојанић наслеђник - првих црногорских

Да, постоји и такав човјек. Зове се Иван Зубер, има 69 година, живи у Херцег Новом и веома је везан и за подручје будванске општине. Недавно је покренуо судски процес којим настоји да врати национализовану имовину. А у питању је заиста огромно наслеђе: Иванов отац Лале Зубер био је између два рата најбогатији Црногорија.

Улцињанин по рођењу, Лале Зубер живио је од 1888. до 1947. године. Био је у Рачића и Бањица из Хрватске највећи бродовласник у Краљевини Југославији. У његовој флоти био је 37 бродова од којих су четири били првоклассни. Био је осни-

НАФТА

Лале Зубер је био и познати добротвор. Цетињу је поклонио електричну централу, водовод Подгора, био је донатор Бокељске морнарице, помагао је Пливачко друштво „Јадран“ у Херцег Новом које је првобитно носило име „Јединство“, чији је једно вријеме био предсједник.

Лале Зубер је покренуо између два рата и нафти истраживања у Буљарици код Петровца и Црнчичком пољу, која су настављена педесетих година.

вач „Зетске пловидбе“, бродовласничке компаније на чијим темељима су касније никле котарска „Југоцеанија“ и „Прекоокеанска пловидба“ из Бара. Лале је био школовани поморац и увијек је био на својим бродовима. Флота је доносила лијеп профит, капитал се изгодине у годину увећавао. А онда је услиједила женидба са богатом удавачом - странкињом. Јозефина Доле из Хондураса била је кћерка богатог земљопосједника, којој је послије очеве смрти припадала и земља у Црној Гори, бродове. Куповали су земљу у Америци коју је касније Лале препроводио. Вратио се из Америке, где је живио

С. Ш. ГРЕГОВИЋ

НАПРАВИ МАЛО МЈЕСТА, НАСЛАВАЈ НЕМО СЕ ДО ЈЕСЕНИ ДОБУ КОМУНАЦИЈА...

ДУХОВНО НАСЛЕЂЕ

У МАНАСТИРУ ПОДОСТРОГ 28. АВГУСТА НА ДАН
УСПЕНИЈА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

ОСВЕЋЕНА ВЕЛИКА ЦРКВА

• Први јућ освећена црква саграђена средином 18. вијека, а шим њоводом одржана и духовна академија и изложба икона

У манастиру Подострог 28. августа је освећена Велика црква посвећена Успенију Пресвете Богородице која је грађена између 1747. и 1756. године. Прво освећење ове цркве у њеној

којој је о историјату манастира Подострог говорила историчар умјетности Луција Ђурашковић и изложба икона монаштва Црногорско-приморске митрополије.

Велика црква јосвећена Успењу Пресвете Богородице
Митрополит прнојорско-приморски Амфилохије
освећује цркву

двојновјековој историји обавио је Његово високопреосвештенство митрополит прнојорско-приморски, зетско-брдски и скендеријски и егзарх пећкога трона Амфилохије са свештениством у присуству великог броја вјерника и грађана из Будве и околних мјеста. Освећење је обављено у оквиру обиљежавања двије хиљаде година хришћанства и 170 година од упокојења Светог Петра Цетињског. Том приликом одржана је духовна академија, на

В.М.С.

ВРАЋАЊЕ У ЖИВОТ ХРАМОВА НА ПАШТРОВСКОЈ ГОРИ

ОСВЕЋЕНА ЦРКВА СВЕТОГ СПИРИДОНА

На Ограђеници, на Паштровској гори, 17. септембра освећена је обновљена црква св. Спиридона. Освећење овог храма који су од 1902. до 1906. године на темељима старе цркве подигли побожни Паштровићи обавио је Његово високопреосвештенство митрополит прнојорско-приморски, зетско-брдски и скендеријски и егзарх пећкога трона Амфилохије са свештенистvом.

Тиме је у присуству великог броја вјерника и грађана Паштровића и околине обиљежен завршетак обнове највећег храма на Паштровској гори започете октобра 1998. године. Радило се на неприступачном терену, ишло се козјим стазама, а обнова је завршена највише захваљујући Војсци Југославије и Општини Будва. Било је и више донатора из Па-

В.М.С.

ИЗ ЦРКВЕНОГ КАЛЕНДАРА

ПРАЗНИЦИ У МЈЕСЕЦУ ОКТОБРУ

Света Петка

У петак, 27. (14.) октобра Православна црква слави светитељку Преподобну мати Параскеву. Рођена је у селу Епивату у Малој Азији. Њени родитељи су били имућни и врло побожни, а брат Јефимије се замонашио и постао познати епископ Мадитски. Име Петка је добила јер је рођена у седмични дан петак, а на грчким језиком се превodi Параскева, па се често зове на један или други начин.

Светитељка је, будући да је била врло побожна хришћанка, оставила своје земаљско богатство и отишла у Јорданску пустињу, где је дugo и усамљено живјела у подвигу, посту и молитви. По заповиести ангела, који јој се јавио, вратила се у родни Епиват где се послије двије године упокојила, почетком XI вијека. О проналажењу моштију светитељке је записано: Када је неки морнар умро и тијело његово бачено на земљу сељаци из овог мјеста су га сахранили у њен гроб, не знајући чије мошти на том мјесту почивају. Св. Петка се у сну јавила једном од њих ријечима: „Борђе, одмах извади мошти моје и положи их на друго мјесто, јер не могу више подносити смрад од онога леша”, и рекла ко је и одакле је. Тада су пронађене њене мирилне мошти, а не дugo затим показало се да су и чудотворне.

Мошти св. Петке су заслугом царице Милице доспеле у српску земљу 1521. године где су остале до 1551. године, када су Турци освојили Београд. Тада су мошти пренесене у Цариград где су остале до 1641. године. Од тада мошти светитељке почивају у Саборној цркви у Јашију, престоном граду покрајине Молдавије, у Румунији, заслугом Василија Лупула, молдавског војводе. Светитељка је врло поштована у веома побожном румунском народу, па се с разлогом каже да њене мошти тамо достојно почивају.

Св. Петка се нарочито слави у православном свјету, посебно код Јужних Словена, јер су њене мошти показале, много пута, чудотворну моћ. У Београду се у цркви св. Петке, на Калемегдану чува честица њених мошти, а постоји и вода св. Петке која лијечи болеснике који је с вјером у Бога и поштовањем према светитељки користе и уносе у своје домове.

Постоји код невјеријујућих људи (атеиста) заблуда у погледу поштовања светитеља. Наиме, може се чути да када се помене неко од светитеља или светитељки са великим поштовањем кажу: „Слава им и милост”, као да је светитељ већи од самог Господа Бога. При том не мисле да светац има силу и моћ од Бога коју је пред њим стекао својим хришћанским животом, а Бог светитеља прославио ореолом светости. Слава најприје припада Богу па онда свецу. Духовни оци сматрају да је овакав начин прослављања светитеља

супротан хришћанској вјери и добија магијско значење.

Преподобна св. Петка је у народној пјесми опјевана стихом: „Сви се свеци редом посадили: /Наврх софре

Икона свете Пешке (срчки иконографски шији)

Громовник Илија, /наслед софре Сава и Марија, /Најнији софре Петка и Нећеља”.

Петковдан је врло честа хрсна слава у нашем народу, а овог дана и посна, јер се слави у петак, када је прописан пост.

Лучиндан

дара и народног човјека тек предстоји.

Св. Петар се упокојио 1839. године, а његове нетрулежне мошти почивају у Цетињском манастиру. Ове године ће на дан празника бити обиљежена 170-та го-

Благослов Светој Петру Цетињском

дишњица од његовог упокојења.

Православна црква је 1999. године празник посвећен овом нашем светитељу ставила у ранг првог реда (првено слово у календару), па се тако на овај дан служи Божанствена Литургија.

Силва ДРАГОВИЋ

ЗАПИСИ

КА ОБНОВИ ПРИМОРСКИХ СЕЛА

ПОСУДА И САДРЖАЈ

Питање који је то садржај прикладан за историјске грађевине, мјеста у којима оне леже и околни пејзаж - у овом нашем случају за брдска приморска села - јесте оно које заокупља пажњу службе заштите културноисторијских вриједности, финансијера жељних атрактивног улагања, привредника који у томе виде експанзију послана, архитекта и урбаниста на којима лежи пракса ревитализације и реконструкције наслеђа, али и власти која усмјерава регионални и земаљски развој.

Постоје, сасвим поједностављено говорећи, три кључна приступа одабиру садржаја историјских грађевина и мјеста. Један приступ каже да поред саме грађевине и сјећање на садржај треба да буде пренијето даље, у будућност. Некадашње посланство у коме је донијета важна одлука и у коме је данас спомен соба, или дом јунака чији је ентеријет комплетно реституисан, су само два примјера који илуструју губитак реалног садржаја уз очување сјећања на њега. Друга је могућност чување не успомене већ самог садржаја. Сви, или бар они којима је кафана на срцу, познају бар неколико примјера тих садржаја којима се диче многе заштићене културе и историјске целине. Прераставши у својеврсне институције, попут оних у старом Прагу или Будиму, оне истичу на улазним вратима вјекова старе датуме отварања. Конверзија садржаја је трећа могућност која најчешћи стоји на располагању. У масовној инвестицији и архитектонској пракси она се јавила реално касно, оног момента када је грађевински фонд грађен по Европи иза Другог светског рата почeo озбиљно да пропада из разлога што су у њему били недовољно профитабилни садржаји. Задржати опну и промијенити испуну јесте данас један од најатрактивнијих задатака ревитализације. У том смислу „Ђатовића млини“ су красан домаћи примјер. Ова задња могућност - конверзија садржаја - највећи број метара квадратних ревитализованог простора камених села дуж приморја.

Шта ћемо са њима? Чиме ћемо их испунити? Знамо да су изгубила свој рурални садржај захваљујући туристичком бују и модернизационим процесима. Хочемо ли покушати да их вратимо традиционалној пољопривреди, како то ради у Швајцарској, у високим Алпима, где су субвенције за брдска подручја толике да се тамошњи сељаци слободно могу рачунати државним намјештеницима; или ћемо их пустити да се утапе у туристичку привреду на начин како се то десило дуж Азурне обале? Нема никакве сумње да су ова питања везана директно за друштво и привредни систем земље, а много мање за проблематику заштите или очувања народног градитељ-

ства. Другим ријечима питање садржаја је претходно питање. Хоће ли Црна Гора својим развојним програмима подржати експанзију туризма ка вишим котама обогађујући обалну понуду једним новим, подједнако атрактивним сегментом или ће - полазећи од чињенице да жели да буде еколошка држава - подстаки повратак неких нових по родица у данас мањом напуштену камена села имајући у виду да биотопно оријентисана и модернизована пољопривреда излази у сусрет том циљу. Одговор тешко да може бити једнозначен. Могуће је и треба очекивати логичну, плодну и подстицајну комбинацију различитих дјелатности. У том правцу се посебно морају искористити потенцијали културе, образовања, науке, спорта чији програми и пројекти лоцирани у брдима, in situ, добијају

Необновљена кућа - какав ће бити њен садржај

(рецимо: рустикално-еколошки са високим учешћем рада гостију на одржавању сеоске економије и природног околног)

Кристализација хоризонта ће показати не само привредне и друштвене одреднице и услове ревитализације камених села, чега смо сви свјесни, већ и перформанс црногорског приморског метрополиса Бојана - Дебели Бријег у коме се већ данас уочава озбиљна надална кооперација (срдна оној коју је пронашао Форестер у дисперзном граду) и која ће умногоме одредити профил каквог садржаја у каквом селу.

Не сумњам да ће то вријеме ускоро морати да дође, али стРЕПим да би међувреме могло да донесе бизнис типа ухвати - шта - можеш и да би посуде - та дивна камена села у брдима дуж приморја - могла да буду испуњена шутом и рабишом, кичом и простакљуком, да умјесто зона екс-клузивитета постану „Ибарска магистрала“ приморја. Изражавајући стРЕПНУ да би нека нова „Хоботница“ могла да се насељи у брдима (сјетимо се оних 20.000 волти са 24 сата дневно на мору, током читаве сезоне) један од врсних познавалаца прилика у нашем приморју, такође и признати привредник, недавно је упозорио: „Чувајте се кич бизниса!“

Владимир МАЦУРА

ДНЕВНИК Н(обинара) Н(адничара)

Пише: Сабо Грекобић

СУША ОД МРЖЊЕ

Двадесетпетога августа. Док је свијет био онакав каквим сам га замишљао, имали смо своје вође, своје тврђаве, кротили једни друге, па друговали. Били смо заједно. Сунце и кипа и влага и нада су се пратили. Дошло вријeme друго, незамишљено, када крадемо једни друге. Бивши предсједник Србије одијели са стазе у Кошутњаку док је трчао. Ко, зашто, куда је одведен... Има још питања бројних, не и одговора. Никаквог. Породица Ивана Стамболића се нада да је жив. На путу из Крашића код Тивта за Београд нестале су Олга и Славољуб Станковић, овдашњи викендаци. Крећу се изјутра својим аутом с мора и нису стигли. Траже их данима, хеликоптери полицијски и патроле бројне, уз магистрални друм од обале до престонице, кроз кањоне и језера, шуме и ливаде. Као да су у земљу пропали, понављам стару фразу, негде при kraju текста који шаљем редакцији у вези с овим случајем. Где су Станковићи, је ли и њих неко укrao?

Двадесетседмог августа. У пламену су Перазић до, Режевићи, Ријека, Катун, Дробнићи... С Паштровске горе варнича се вратила и гори све до мора. Пламен је прогуто стогодишња стабла малинова, три, четири стваре куће, сву готово шуму изнад и испод пута асфалтног. Ватрогасци из цијеле Црне Горе, полицији, војници, добровољци, мјештани спашавају куће око чијих прагова је црни гар. Спашени су људи, њихова имовина у највећем броју кућа. Док гледам са Скочидјевојека ка пучини која је равнодушна чини ми се да се и земља изјаловila од све-свеједности, од mrжњe. Шта је суша, пита се Милован Данојлић, него распојасана mržnja u планетарним размјерама. Смртоносна снага ватре, упротивљена живородној снази воде. Иако је топло, претопло, уроњавам у студен. Да ли у љековиту студен?

Другога септембра. „Посао добило 20.000 људи“, „Извоз осам милиона“, „Ново руко болнице“, „Улажу странци“... Наслови са само једне странице мог бившег листа (једва то изговориши). Ударне, треће. Рекао би необајштени, мед и млијеко у Србији, а плате су најчешће 1.500 до 2.000 динара. Нешто више од педесет марака. Е баш га је Чукић, прекардаши.

У Београду сахрањен Марко Тодоровић, глумац. Био је Валтер, Пилад, Хорације, краљ Вукашин, Клаудије. Највише Тито, на којега је веома подсећао. Стасом, остало је учио.

У недељу, дан послије. Ко би то могао у овим темшким временима да нас забавља, да би га до танчина слушали, пита се пјесник. Збила је знам: можда нека књига, стари

запис, неки. Читам о ста-ром руском вјеровању да човјек пред смрт треба да побјегне од људи с којима је живио и умре - сам. Мора да је то терар Лава Николајевић Толстоја да са своје грофовије у Јасној Пољани, бјежи у Нови Сад, у Шафарикову улицу, где је саграђена руска кућа у коју је хтио да се усели. У најмјери га је омела смрт: умро је на жељезничкој станици Астапово, у осамдесет другој години, од упаде плућa.

На обали је све мање гостију: тјера их промјењљиво вријеме. Киша је пала, смиловао се Бог. Не знам само на кога: на људе или на стоку. Сеоски туризам је љепши, поручује ми пријатељ Ранко Гузина: ја лежим, сви око мене раде.

Деветог септембра. На Светом Стефану су опет заједно црногорска власт и србијанска опозиција. Војислав Коштуница, лидер демократа, овога пута је дошао и као предсједнички кандидат, да заједно са Светозаром Маровићем и Драганом Шоћем, размотрити актуелну ситуацију. Новинари, по обичају, шетају од горње терасе до рецепције, док актери из затворених врата не-кадашње коцкарнице размјењују погледе и предлоге. Излазе задовољни, Свето ће први: судбина заједничке државе зависи од избора у Србији. Слажу се и остали, Коштуница је срећан објашњењем да неизлазак владајућих партија на савезне изборе не значи изгубљене гласове. Напротив: они су сачувани за будућност Србије и Црне Горе.

Мој пријатељ, сликар Ђельош Ђокић, с којим се дugo nisam видio (са њим сам ипак у друштву свакодневно преко неколико графика у мом стану) каже у новинама: најбоље године су можда прошле, али сада су тренуци љепши. Не знам код мене умор и чемер нека превагнули. Као да ником ништа није важно. А ко ће усречити оне којима ништа није важно?

Опет у недељу, дан иза.

Једна књига је опет завадила једно село. Зове се „Вировац“, ваљда по селу том, а највећи број житеља је љут на писца јер их није видио похвалито. „Зар смо ми такви“, „што ниси нешто лијепо на нама написао“, питали су они писца, свог зета, иначе, а мог врлог колегу Слободана Стојићевића. А он онако шеретски, одвалио: огледац, огледац, је најљепши на свијету... и зачудо није добио батине. Треба ли писати онако како јесте, или можда онако како није?

Црном Гором опет тутње каравани партијски: с промоције на промоцију. Једни с спремају са изборе, други неће. Као да и прије није било тога, као да су вазda, сви излазили.

Све ми нешто познато, као да је из претходног ми живота.

ли: неко је цотао мало више, па није могао до библиотека, неко би се баш тога дана напрасно разболио, неко је морао у друго село „на цио дан“, а тамо није било бирачког списка...

Тринаестога септембра. Веселин Божовић је у Подгорици пущајући из пиштола у главу убио свог трогодишњег сина, а потом на исти начин одузео себи живот. Прије тога Веселин је написао опроштајно писмо чију садржину полиција још није саопштила. Један други Веселин, Бијелић, најен је у својој кући у Доброти код Котора избoden ножем. Његово тјело било је прекривено-маркама. Њемачким, које су званична валута у Црној Гори. Полиција основана сумња да га је убио син Слободан, који је побјегао послије оцеубистве.

„Зар су сви путеви грдоно одабрани, од mrжње што воде судби која пријети, не знаш ко се коме орма да се свети...“

Е мој добри Тадија, умијешао се у рат знани и незнани, суди беспризорно, ментор осиљени.

Петнаестога септембра. „Брајан“ је нови роман Добрила Ненадића. Они који су га читали кажу да посједују све битне карактеристике његових романова под окриљем средњег вијека као приказиваčког вела. Живот у српском средњем вијеку, уз помоћ романа Ненадићевих можемо видjeti и као једну од карикatura садашњице, твrdи Ненад Шапоња. Некако као у „Дорожју“, „Деспоту и жртви“... Сликар Јубо Јовановић ми је поодавно обећао да ће ме повести код Ненадића. На дужи разговор за новине. Допада ми се тај писац, који гаји малине око Ариља, или Јубо није долазио ове године у Будву. Ни прошле. Каним га позвати телефоном, ако га је увео у кулу огромну коју је саградио надомак Ариља, Радовановој налику. Могао бих тако једним метком и сликара и писца.... Аха, ха...

Шеснаестога септембра. Опет је топло, септембар вади оне студене флеке из прве недеље. Пуне су и плаже, на Словенској свијета као у сезони. И домаћи народ оће мало да уграби. Сада када су главне бриге љеће пре-бринute. Иако љето још траје.

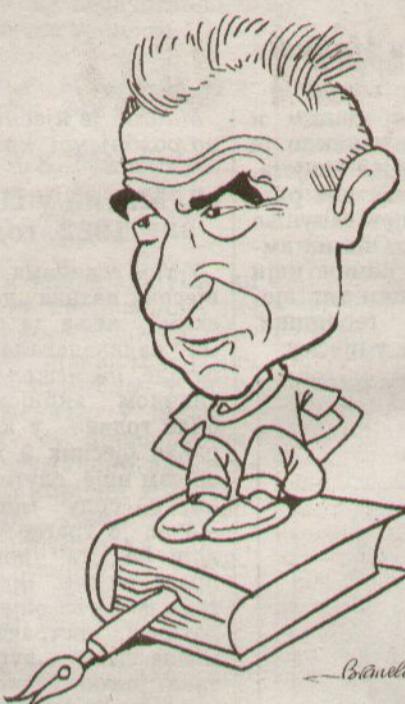
У Београду опет хици с леђа. У читуље се преселио Звонко Плаћић-Плеща, припадник сурчинског гангра. Убијен су га, поуздано се сумња, Андрија Драшковић, контроверзни бизнисмен и невјенчани муж Елене Мијатовић, бивше супруге славног фудбалера Пеђе, и његов пријатељ Александар Голубовић. У леђа се пузало у ресторану „Ројал Кнес“.

Све ми нешто познато, као да је из претходног ми живота.

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ИЗМЕЂУ РЕДОВА (8)

Пише: Ерих КОШ

распадају и труле.

*

Ево где је, пре готово пуних стотину година, почео „модерни“ постмодернистички прозни књижевни начин писања: „Мене је у то доба нарочито узбуђивало то да изоставим традиционални заплет, па чак и страст и жену, да сноп светlostи усредсречим на једну једину личност, да по сваку цену створим нешто ново“

*

Ж.К. Уисманс у разговору са Золом, негде око 1883.

*

„Објашњена шала престаје бити шала, а коментар неке фина досетке права је глупост“ (Волтер).

*

То што важи за шале вреди и за друге производе духа, поготово у књижевности. Ако од прве нисмо приповетком, романом, песном, па и есејем, успјели да кажемо оно што смо хтели, значи да нисмо сачинили ваљао књижевно дело. Или да га нисмо думислили, или да га нисмо дорадили. Невоља је књижевности што у њој нема поправних испита.

*

Кад доживљавамо садашње лудости пада нам на ум Волтерова утеша: „Можда ће се мода мишљења поновно вратити“.

*

У писму пријатељу Росу, Оскару Вајлу, уочи изласка из Рединске тамнице, шаљући му странице које ће доцније добити наслов „De profundis“ каже, поетично: „С оне стране тамничког зида стоје нека јадна, црна, чајава дрвена, која управо сада терјају пупољке, готово вриштаво зелене. Знам врло добро што се дешава са њима. Налазе израз“.

*

Страст и пламен љубави у старијим годинама се гаси, али страст и осећање мржње може и да се увећа баш зато што је преостала као последње неогничено, неспутано осећање, неизложено конкуренцији других. Страст љубави, немоћна у старости, постаје смешна, страст мржње, ничим неспутана, а немоћношћу још и подстицана, постаје још отровнија, као отровне пећурке кад почну да се

КРУГ, ОБАЛОМ (22)

РИЈЕЧ НА РИЈЕЧ

Пише: Мило КРАЉ

Књигу разговора с Михајлом Лалићем читам са за-качињењем од малтене три године (као да се била не-где склонила, издвојила из „гомиле“, опонашајући и сама, на тај начин, овог по-вученог, скромног човека и велиоког писца).

Књига, занимљива и зна-чајна, по много чему изазовна, има и своју необичну предисторију: рукопис, под насловом „Разговори с Лалићем“, на више од петсто-тина страница, био је својевремено од приређивача: (Ј. Миловића и Ј. Брајковића) упућен писцу да га прегледа и одобри за штампу. Познат по строгости према себи и својој ријечи, Лалић је на-шао разлог више да према овој књизи буде посебно строг с обзиром да се ради о интервјуима које је он (углавном нерадо) давао у дугом временском раздо-бљу. („Не волим интервјује-кајају се ако кажем, а и ако не кажем. Нека буде што буде“ - рекао је једном приликом). Због тога је рукопис задржао дуго код се-бе: извршио строги избор, прецртао све што нијесу питања и одговори, извршио низ интервјуима у svojim одговорима, наслове неких разговора преиначио и све то повезао ужом одредницом (у поднаслову) - „Раз-говори о књигама“. А књи-гу, коју је тако свео на не-пуних двеста страница - назвао „Пипави посао спи-сатеља“. Но, и када је била спремна за штампу, Лалић је оклијавао са њеним штампањем. Тако је у тре-нутку његове смрти нађена у заоставштини и послје неколико година објављена у издању Културно-про-светне заједнице из Подго-рије...

О томе како није било ни-мало лако привољети Лалића да пристане на разговор писали су неки новинари који су успјели да га интер-вјују. Један од њих (Михаило Радојчић) између осталог је записао:

„До Лалића се не стиже везом, али ни без везе. Шкрт је на интервјујем. Не даје их лако, а ако ипак пристане, опет ће ићи тешко...“ Они који га боље по-знају тврде да неће приста-ти на интервју без великих и правих разлога. У телефонском разговору најprije је одbio da говори за било ко-га... Тражио је заиста добар разлог. Навео сам их неко-лико. Навео сам и лист који жели да објави наречени разговор. Пристоји, али с резервом. То значи на питања која тражи написано неће одговорити ако му не буде ишло...“

Срећом, овог пута „по-шlo“ је и њему и новинару. Интервју је направљен, као и тридесетак других који су сада пред нама, у књизи.

Указујући да ову књигу разговора „ваља посматрати у оквиру поетолошке тетралогије, заједно са трима књигама фрагментарне прозе („Сам собом“, „Прелазни период“ и „Прутом по води“ - напомена моја) јер у таквом контексту она емитује оптимални круг референци“, Радомир Ивано-вић у предговору наглашава:

„Сакупљени на једном мјесту, брижљиво редиговани пишеви руком, чиме се истиче значај интернационалног и лингвистичког лука, разговори објављени

у књизи „Пипави посао списатеља“ у најљепшем поетолошком светлу пока-зују пишчев обнажени по-ступак, односно циљ или систем циљева које жели да оствари оваквом врстом текстова“.

За оне читаоце који нијесу имали књигу у рукама (а штампана је у заиста малом тиражу) презентирам овде неке одговоре (у ћелини или одломцима што је усло-вљено простором ове ру-бrike) а који се односе угледнијим на Лалићево дјело и његове погледе на литературу.

О компромитацији реализма:

„Неки теоретичари, а за-њима неки послушни и до-бронамјерни писци - у тежњи да књижевност претвортре у послушно оруђе револуционарне пропаганде, упростили су реализам, све-ли га на најпovршније фотографско биљежење видљивих и опипљивих појава око нас. Машта је из тог ре-ализма искључена, страсти су замијењене једном једи-ном страшћу политичког убијења, конфликти су укинути, сумње и стрепње одстрањене, разноврсност карактера сведена на пола-ризацију хероја и издајника. Увијек сам некако био против таквог упрошћавања - оно је довело до компромитације реализма и де-градирали књижевност.“

Свом времену поднесе гро-зно огледало и да преко тог огледала саопшти људима сазнање о потреби борбе против рата“.

О третману добра и зла:

„Неки критичари су ме чак похвалили (ако сам их тачно схватио) због одлучне подјеле на поларитете добра и зла, tame и свјетlosti, демонског и човјечког, живо-та и смрти. Према томе да-ло би се закључити да сам неки манихејац. Није ми ни на умшло, па сам намјерно прочитао оно што сам на-писао. Нијесу у праву. По-вршно су и пребрзо читали па их је оно преварило. Узвари: живот, стварност, деформисана ратом, у својој игри збија и шале с људи-ма. Неки су се без нарочите кривице, нашли у таквом друштву и положају да су од мањег зла ишли у веће и безнадноз прелазили у чино-ве мрачне, демонске и уби-лачке. С друге стране, други су се, без своје заслuge, на-шли у друштву и на послу који је њиховим чиновима давао позитиван смисао, без обзира на њихов карактер, природу и намјере. Забиље-жио сам примјере различи-тих понашања, па и примје-ре преласка и метаморфоза које прате прелажења...“

О „Ратној срећи“ и другим, тада још ненаписаним романима овог циклуса:

„Мој главни јунак, запи-сивач и хроничар, сумња у све. Животним искуством је припремљен за резигнацију, а догађаји које биљежи по-тврђују да наш свјет није ни налик на паметно срећен свјет. То није „свијест о узалудности свега“, а није ни порука писца - то је сли-ка парадоксалних збијања у одређеном, ратном време-ну, и у земљи коју је исто-рија формирала тако да се од рата срећи нада...“

Сумњиво је говорити о новим дјелима све док она не настану. Могу рећи само да ћу настојати да прикажем што више могу постоје-ћи варijanti нашег чо-јевка. При томе ми се за-иста чини да је корисно пружити им огледало да виде какви су. Чуо сам да су неки лијечили алкохоличаре тиме што су их фотографи-сали кад су пијани, а посли-је им приказивали те фотографије и филмове да се виде какви су били. Можда не би било лоше на исти начин лијечити људе од само-живости, самовоље, охоло-сти, задртости и других по-рока. Не вјерјем да би им то могло шкодити...“

О хајци као литерарној теми:

„... Тема хајке се не про-влачи кроз све моје књиге, а то што се осјећа у већини њих - нити је за чуђење ни-ти се може објаснити неким мојим схватањима или ком-плексом хајке. Пошто пи-шем углавном о рату, као што је већина црногорских и српских гуслара пјевала о борбама, примијетио сам једно од битних ознака рата - он личи на хајку и састоји се од хајки и цио је тај про-шири рат био ланац великих и малих хајки. Хајка је та-ко обиљежје једног време-на, и то је изразито нега-тивно обиљежје - негативно за цивилизацију у којој љу-ди нијесу нашли начин да без крви и сировости израв-нају своје рачуне. Хајка је, у ствари, право лице те хва-љене цивилизације - кла-сне, освајачке, на насиљу и криминалу засноване; пи-шући о њој, то јест о рату, о времену кад са лица цивили-зације спада маска углаже-ности - писац је хтио да

„Разлог што сам направио нове верзије неких својих доворшених књига у истини је „унутрашњи“, прецизније речено, моје нездадовољство пропустима при раду. Прво покушавам да те пропусте поправим па да те поправке побољшам, па ми се тако отме да читав скlop расу-чем и поново друкчије са-ставим. При преради има изјвесног ужињавања које је својствено ваљда сваком зидару који осјећа да ће његова градња бити чвршћа и трајнија но што је била. Спољних разлога није би-ло. Неће их ни бити.“

О преправљању и доради својих дјела:

„Разлог што сам направио нове верзије неких својих доворшених књига у истини је „унутрашњи“, прецизније речено, моје нездадовољство пропустима при раду. Прво покушавам да те пропусте поправим па да те поправке побољшам, па ми се тако отме да читав скlop расу-чем и поново друкчије са-ставим. При преради има изјвесног ужињавања које је својствено ваљда сваком зидару који осјећа да ће његова градња бити чвршћа и трајнија но што је била. Спољних разлога није би-ло. Неће их ни бити.“

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

САМО ПЈЕВА ТАЈНИ ПЛАМЕН

Двадесет једна година од смрти Душана Матића

Када сам прије неки дан у емисији Радио Београда „С песником у подне“ поново чуо грлени, меки глас Душана Матића снимљен прије тридесетак година, по мислио сам колико је слушање поезије чин од колosalног значења за прихватање пјесничке ријечи. Као и наши стари који су поезију само слушали и млади данас лакше примају оно што се чује и што се види но оно што се чита. Матићев глас док је читao своје стихове имао је ону сугестибилност коју имају само пјесници када говоре своје стихове, понекад трапаво, неуко, али разумљиво и упечатљиво.

Одјекивао је Матићев глас: „Слобода има своје лице, знам, али слобода мора да има и моје, и твоје, и наше лице, иначе слобода није слобода...“

Ове ријечи изговорио је Душан Матић у телевизијској емисији која је снимљена за његова живота, а на траци може се чuti не само Матићев глас него и видjeti његов изравни говор пред камером. Оно што је визуелно још јаче потенцира оно што је аудитивно. Можда ћемо Матића и видjeti и чuti, поново.

За ту емисију написао

сам тада спикерски текст поводом аутентичних фотографија које су употребљене у емисији. Драгошко Ређеп ми је рекао да посједује факсимил забиљешке Душана Матића која се односи на тај текст. Матић каже: „Чини ми се да разумем шта је хтео да каже Вук у тексту „Осам фотоса Душана Матића“... Хтео је да каже у оном изразу у коме се спајају пријед „скучен“ и именица „живот“ да је то судбина животног искуства у мојој поезији“.

2. Матић у Албанији у почетку свјетског рата

У развалинама свијета који се рушио, у присуству насиљне смрти, у

сликама разбацаним и размрвљеним изникло је Матићево виђење свијета. Отада је у њега све размрвљено а ријеч сакупља мрве живота. Она их амалгамира на начин који није археолошки али вјероватно јесте геолошки. Живот се кали у пјесму.

1. Матић на Багдали 1951. године

У погледу на свијет пјесника Душана Матића било је увијек присутно ослушкивање живота, трагање по животу, и жеља да се оно што је виђено, што је постојало, ријечју заустави и спои у један нови живот и свијет. Да би се стварао нови свијет пјесник мора онај стари, и постојећи још, не само видjeti већ и одгонетнути. Истргнути из сјећања. Матићева позиција је вазда трајно, непрекидно разарање постојећег свијета и стварање једног новог у чијим је темељима повјерење у људску ријеч, ријеч без предрасуда.

За ту емисију написао

Пјесник људске одговорности:

Душан Матић

Матић је пјесник љоново разбијеној крчati.

3. Матић у Паризу 1922. године

У тим годинама, које сам пјесник назива „донкихотским“, жеља за сазнањима надвладавала је све остale, па и жељу за пјесничком акцијом. То су биле године у којима се рађао пјесник да до тога ни сам није слутио. Живећи у срцу модернизма Матић је трагао за путем који ће га довести до праве ријечи. Вјеровао је тада да је то ријеч спекултивна, апстрактна, појмовна. Али искушења језика, језика свакодневног, неопрезног, довела су га пјесничком језику, говору поезије. Између истине о свијету као конструкцији и свега што се као живот нудило пјеснику који је модерну литературу примао из прве руке, јавио се амбис који је било могућно премостити само изворном пјесничком ријечју. Дуго је Матић требало да пронађе пјесника у себи, пјесмоторца који поетско виђење свијета, и живота, претвара у пјесму.

Матић је пјесник са запиркама лежерностii.

4. Матић у Београду 1923. године

У трагању за прозодијским исказом Матић је у

Београду затекао значајне ствараоце нове пјесничке ријечи, такозвану прву генерацију модерниста, генерацију Андрићеву, Црњанскову и Јевићеву. Његово поштовање за пјесништво Тиново познато по изреци: „Свако носи у себи свога Јевића“ није, међутим, у напору да се дође до новог пјесничког језика, до оне духовне авантуре коју је, нешто касније, обиљежило Матићево присуство у надреалистичким публикацијама, и акцијама. Лутање за пјесмом се наставило. Један вид тога лутања је и искуство аутоматског писања.

Матић је пјесник лушалица.

5. Матић на Лападу 1923. године

Приближавање Матићево непосредној животној пракси, и човјеку од крви, његовом савременику, отварало је многе моралне и социјалне проблеме на које је требало брзометно одговорити. Не изневјеравајући основне постулате своје поетике без предрасуда, не изневјеравајући потребу за невинишћу ријечи, Матић је трагао за ријечју која ће

ДРАМА НА РИЈЕЧНИМ

„А крв битака и сјече сливаче се и даље к теби, крвавуљо?“

Ч. Вуковић

Првлашћено мјесто у структури овог поетског романа заузима наратор који је, по својој функцији, тачки гледишта близак лирском субјекту, што омогућава несметане поетске, митолошке и поетичке токове у наративном ткиву. Главни приповједач има свога двојника, што се одражава на композицију дјела и њену дубоко скривену значењску компоненту. Роман је састављен од девет целина, насловљених са девет дана - Дан први, и тако редом до закључног Деветог дана који заокружује у једну целину вријеме, догађаје, поруке и светлост, љепоту и поезију, трагику живота ових непревазиђених романеских страница. Сваки дан је засебна целина у којем се рађа и нестаје, гаси живот попут сунца. Број девет је метафоричан и може се довести у вези, како и романсијер износи у фусноти, с народним васојвићким вјеровањем о „девет паклених одаја - сфере“, што је забиљежио др Илија Јелић у својој књизи („Васојевички закон у дванаест точака“).

Иначе, роман је прича о људским подјелама, развојима, патњама и мукама на ријечним обалама и магичарне ријеке („Ти, Ријеко, течеш с југа на сјевер. Раздаваш два племена двију секту у овој долини, у Јадишту“). Могуће, отуда, због тога ријека има двије обале, а роман два наратора - просторно одвојена (можда и временски?), први је на морском острву, други, његов двојник, на ријечном (*Insula in flumine nata*). Њихова казивања дијеле Дан на два дијела могуће на дан и ноћ („Дан је за око, ноћ за дах и страсну ријеч“), значи, ноћ је за стварање, према казивању наратора с Ријеке и, ваљда према аутору овог романа и многих других томова, Књиге светlosti.

Оба наратора су неке врсте ствараоци, нотари, први вели за себе и о себи:

„И вазда бежах од људи - међу књиге, у сазна-

вање“. И још на истом мјесту додаје:

„И плаших се гласне ријечи. Узвин извире из tame, из крви“. Казивања првог су пролошког карактера, а други је онај преко којег тече главна прича романа и живота („Узех да бильежим што ми Ријека збори...“), исконског тока ријека. Он је с ријеком, како каже, двоједно, на њене обале, острво („Вилинско коло“) дошао је са свеском („бијелих, недирнутих слова“).

О наратору и његовом двојнику не зна се много, зна се само оно што је у њима, што их мучи, што казују, наговјештавају, записују - уосталом, што је суштина стварања, главна одлика поетике овог великог књижевног ствараоца.

За двојника зна се само да је Чудак и да са Ријеком („Бјегунац од људи, дођох овдје да нађем мир и себе и да са Ријеком насамо, натајно разговарам, дођох“) води неомеђене разговоре с омеђеног простора.

Просторно, двојник је ограничен, налази се на спруду („Деветнаест корака уздуж. А попријеко? Гдје је најшире - девет“) званом Вилино коло на којем се налази још топола, кукавица, окружени рукавцима Ријеке. Можда је и временски ограничен, једино је вода (нестојница) безвремена или свевремена, ако то није нека врста плеоназма. Острво се налази на дну Јадишта; ваљда у деветом кругу, деветој шпилји, завршном, свеобухватном Деветом дану.

У свим обраћањима двојника Ријеци, разговору с њом осјећа се вапај, призывање у помоћ, драма сублимирана у неухватљивим, поетски интонираним, неизрецивим рефреничним питањима у којима Ријека плаче, јечи у сну, због људских незајаза и диоба. И тако однекуд, из сјећања, из искона, из памћења људског, из историје гласка се вода, некад орна и разговорна за причу о људским неслогама, патњама и подјелама на њеним раздвојеним обалама. Пришапне Ријеке свом сабесједнику Чудаку: шта је било, како се збило, како је људе на њеним обалама кроз вријеме, стогађа, јад јаду на-

додавао.

Опточен, безмalo заробљен ријечним оптокама, протјеран на ово усамљено острво, остало му је само да с водом разговара јер, како и сам вели, да у природи види, слути „дубљи смисао поретка и правде (...) - људска је правда танка и пријеварна“.

Могуће, а нијесмо сигури, да се он због тога жали ријеци, разговара с њом о свим људским неправдама и злима, неминовним подјелама. Жали се и на своју судбину („Бјеше од росе влажна земља где су све моје посјекли“), од како га је вода избацила на спруд, па је моли („Помогни ми да се отресем ове тескобе, помогни.“) да га прислуша, да услиши његове молбе...

Обраћа се казује Ријеци - посестрими („Да видим, Ријеко, како је даље накићена ова похвала злу.“) - то о злу и подјелама је главна прича, основни тематски токови романа који теку матицом имагинарне ријеке за девет дана - и би Дан први... Прве подјеле, на Штиту двоглави змај, на Челобрду огњени бик, ознаке, да се зна чији су људи, коме припадају, чији су поданици. Све мисли, алузије, директни и индиректни дијалози, исповјести, укратко, казивања, упућени су Ријеци, односно се на њу. Чује се одјек из воде:

„Ја сам ријека - трагам за тобом!“

А двојник све то записује гушчијим пером умоченим у вјечну светлост („Овако или онако, све што записујем само је приближно нечemu.“). Умјетност није истина, ни фантазија - она је наново створена стварност која је истинитија, дубља од саме стварности и фантастичнија од саме, голе фантазије. Уместо косаца записиваč, двојник (ријеке или главног наратора) каже да види ратнике - из радоба и сјутрање, видим. У рукама им копља и ханџари, лукови и топузине. Ступају у искованом реду, немилице које падају главе у траву - људски откоси.

Око Ријеке још у Дану првом, кулучари се враћају „по мрклом мраку“, Вишњеву и Кукању, ојакајући; а ти то („слушаши и памтиши и односиш некуд“),

ТАМНИ И КРИСТАЛНИ СТИХОВИ

Новица Тадић „Непотребни сајућници”, „Народна књига”, 1999.

бити исто толико пјеснички релевантна у модерном значењу и схватању пјесништва колико и у потреби да буде социјално ефикасна. Ангажован пјесник морао је остати пјесничком маште а не здраво-разумски профет.

Матић је пјесник ретроактивне невиности.

6. Матић пред плакатом о Шпанском грађанском рату 1937. године

Људско и пјесничко ангажовање Душана Матића није било, у овим по свијет драматичним временима, везано само за социјалне и моралне проблеме живота око њега већ и за судбиносне догађаје у којима се рјешавала судбина свијета. Шпанија је била она призма у којој се већ преламала та иста судбина свијета а да то, можда нису слутили ни они који су се у њој, и за њу, борили. Али срце Шпаније, било угроженог живота, ослушкivali су пјесници широм свијета. Један од њих је био и Матић.

Матић је пјесник скученог живота.

7. Матић на прозору, у Београду 1944. године

У глухим временима кад топови грме Матићева музика проговорила, упркос традицији,

пуним гласом. Гласом пјесничке љежности. Његова прва књига стихова „Багдала”, објављена тек 1953. године, скоро је сва написана у рату. То је било доба Матићеве незаустављиве пјесничке зрелости.

Матић је пјесник притицено времена.

8. Матић за радним столом 1975. године

Не изневјеравајући ни за јоту своје младалачке прокосе и заносе, Матићева пјесничка ријеч се расцветала у опус фрагмената, у дјело, у којему су преиспитивани и тумачени ваксрсавањем корјени живота и отпаци свијета. Матићева пјесничка ријеч, ријеч сиједог Орфеја, унијела је у наше пјесничко искуство не само дилеме човјека као метафизичког бића које хода земљом већ је те дилеме учинила приснијим и свакодневнијим. Матић је метафизику учинио моралним чином.

Матић је пјесник људске одговорности пред сопственом савјешћу.

У постхумно објављеној књизи „Коначна јесен“ Матић је записао да су његове пјесме написане „најслабијим гласом, дахом који му још преостаје“, али дахом који свједочи да поезија рађа живот. Све до самог kraja.

Матић би рекао из слободе у мишловку.

Вук КРЊЕВИЋ

Новица Тадић (1949) је, својим тамним и кристално брушеним стиховима, одавно привукао пажњу критике и читалачке јавности. За књигу „Непотребни сапутници“ поније је три награде: „Дисову“, „Ђура Јакшић“ и „Бранко Ђорђић“.

Осамљеник у пјесничкој судбини, осамљеник у стиховању, Новица Тадић се опира град-

ском и сувишном људском окружењу. Град је поприште зла и сметлиште, а људи, уместо да се својом племенитошћу и сврховитошћу, одупру таквој окolini, небрижни за близје, доприносе да урбана атмосфера постане још језивија и ужаснија. На парчиће расклопљен људски живот не може да се оду-пре бесмислу и да се запути неком осмишљени-

јем циљу. Без обзира на исходишта, ова поетика не подразумијева пуко изливавање гњева због окoline и сапутника. Прије би се могло рећи да је она опомињање и указивање на погрешне путеве којима смо се запутили.

У „Непотребним сапутницима“ нема Тадићевих ранијих приказа чија су имена извођена из глагола. Али, егзистецијална ивица, па и понор, су ту. Пјесник и не покушава да превлада тјескобу и гнусобу свијета. Прихвати да са њима живи, стиховима бранећи право на критику постојећег. Пошто је свијет такав, он не преиспитује властиту субјективност. Субјекат је бачен у вртлог и он може само да остави запис о психи и духу епохе што бљим стиховима. И, доиста, Тадићеви стихови су мајсторски, брушени, кристално јасни, свјетлугајући... Понеко се може запитати да и са-ми, својом маштом и ставом, не обликујемо понекад свијет и окружење?! Такав прилаз пјесника не занима. Он не осјећа одговорност за туђа огрешења и закономјерности и равнотежу живота. Он је хроничар искошеног виђења свијета. Једним дијелом бића он се затвара у духовност која филтрира

невиности и грехове других. Понекад се пи-тамо да у овом ставу нема свјесно одабраног маниризма?! Досљедност у виђењу свијета није маниризам, то је доживљајни угао јер свијет има много ди-менија и боја. Право је умјетника да изабере оно што ће записивати, оно што ће покушати да смјести у непрола-зност. Модерна поезија је почела записивањем градских и људских за-гушења. А, можда, у пјевању о тегобима же-вота може се поћи још од Хесиода. У већим и боље запамћеним раз-добљима, пјесништво је било обиљежено патри-цијским висинама и све оно гнусно и тегобно маргинализовано је и остављано пуку у вла-сништво.

Откад нема званичне поезије, сем у изузети-ма, стихови силазе до дна егзистенције. Они не кореспондирају са технолошким и хума-ним успонима живота и дometima рационали-зма и просвјетитељ-ства, већ биљеже неса-вјесно и кризно. Некад у међураздобљима, некад их видећи кроз до-ба.

Овој линији коју је ве-лелепно отворио Бодлер припада и наш пјесник Новица Тадић.

Драгиња УРОШЕВИЋ

МИ СМО

Камелије у каучуку
двојлави камелеони
крекеши бучној дана Јонеђељка
ми смо само прућаси ватони
што пуштују без краја и почетика.

Распалајене звијезде
незнани језици
скинути блудници
отољели самци
ми смо поштују исти ослијељени
враћови ноћи, враћови близанци.

Помахнитали џи
лавежи бескрајни
лењивци зимски, устајавани мољци
ми смо влажари, моћни самозванци
ми смо у бескрају покидани конци.

Вечери до сунца
сумраци до дана
јасови улица и звонки Јрайорци
пољујиши ми смо, неба ујлакана
све дјевојке свијета и сви момци.

Александра ВУЧЕТИЋ

ОБАЛАМА (II ДИО)

некуд у свевријеме, у вјечну причу о људским не-
слогама, крвљењима и подјелама. Од мука и људ-
ских невоља: „Ни тебе сад не чујем, вodo моја“.

Шапатник (илито доушник, модерније денунцијант) казује „Господар поручује: острво је досад би-
ло ничије, сад је његово. И поручује: макни се с ње-
гова острва!“

Око тог малог каменог спруда, за које се не зна од које га је обале отргла ријека, око те ничије зе-
мље настају велике подјеле међу људима, између Штита и Челобрана. Прво на мегдан излазе гуслари с обе стране који својом пјесном величају господаре, раздавају људе, подстичу их на зло, међусобну борбу, убијање. И због тога не зна се („Јеси ли слу-
шао, татом и облаком, како ријека плаче“), ко пла-
че, ријека или људи на њеним обалама: а по свој прилици, како казује двојник, плачемо („Ми а не ријека“).

Двојник са спрудом, између рјечних удвојака, би-
љежи све што му ријека збори, али она понекад зајти, ћутљива је („О себи ни ријечи, а о другима
би ћертала, о другима“), и тешко ју је натјерати на дијалог - мада се и он ујти или занијеми од гледа-
ња мука, људских трагедија, она га опомене, гла-
сне се:

„Слушаш ли ме побратиме?“

И тако преко страница овог романа води се не-
исцрпан, слојевит поетски и филозофски пору-
кама, невиђен и не сретан у литератури и животу -
дијалог између имагинарне ријеке и неидентифи-
каног казивача, сабесједника тог дијалога. За све
ове трагичне догађаје што су се десили на њеним
немирним обалама и њеном матицом он је запање-
но, с великим чуђењем пита:

„Шта би ово Ријеко?“

И тако, безброј питања упућеним њој, ријеци у пролазу кроз свевријеме, историју, људске буне и ратове:

„Што ме будиш, запјевком, посестримо?“

Она му понекад и противречи („Није тако зе-
мљаче“), али више га оставља без одговора, због

чега је прокоријева:

„А ти ћутиш, смућена и забринута“.

Не осврће се она много на људе с њених обала:
„Она пјева своју пјесму. Ње се не тичу наше не-
вогље“.

Дијалог између њих двије („Јеси ли све чула и разабрала?“) се рапча, грана, прераста у шуму симбола, у свевријеме, универзалност, у филозо-
фију, књижевно дјело у којем мисли и ријеч чине хармонију, префињени склад. Читалац, некако, не-
ким ирационалним чулом осјећа раскошну имаги-
нацију овог дјела у његовим композиционим еле-
ментима, просторно временским релацијама, зна-
чењским и поетским, историјским токовима - бли-
скост између рјечних и људских, животних токова.
Дијели ријека, граничи људе, епохе, грана се же-
вот око ње, њеним притокама, изворима, али глав-
ном њеном матицом, њеним тематским токовима (ако их има) противују јауци, људске невоље и не-
слоге од памтивјека, „кроз стогађа, кроз недо-
гледне милиенејуме“.

Неслога међу људима била је у Дану првом, Да-
ну другом, у Библији и свим другим, многим књи-
жевним дјелима, животу, она је онтолошка, свој-
ствена људима, религијама, идејама, народима („А
кра битака и сјећа, сливаће се и даље к теби, кра-
вавуљу?“).

Веома импресивне и снажне су романеске сли-
ке трагичног сукоба међу закрвљеним, завађеним,
несложним људима („Острвљена војска домаће
рањенике прибија, копљима прибада за земљу или
преко сеће баца у Ријеку. Своје рањенике - рана-
рима“).

А због чега све то ради, убијају један другога -
због мало ничије земље, што је вода опкорачила,
ко зна када. У том сукобу, у грану су убили кука-
вицу („Ку-ку! Ку-ку!“). Нема мира, спокоја, - слоге
међу ријекама“, а камоли међу људима.

На рјечним обалама чује се плач мајки, њихово
запомагање и опомена:

„Не пали кулу, сине, тамо су ситна дјеца!“

Записују се, чују се немилосрдни повици:

„Топузом у ребра, топузом!“

Старци, људи који дugo памте, знају:

„Ратници су силни рушитељи а лоши градите-
љи“.

Можда и могуће - најсажетије и најдраматични-
је слике су описи лелека и грмљавине, драме у људској души и природи („Сијевају ријечи, тутњија-
ка из гра и облака“). Можда и могуће, у цити-
раном пасусу назире се поетика овог романијера с токова Злоречице и Лима, у чије изворе, токове и свјетлост умаче своје перо - све времено, ван-
времено.

Не знам, нијесам сигуран, можда је то био Дан четврти. Забиљежимо нешто, или препишими, што нам је једино доступно, из завршног, последњег, судњег Dana деветог у којем се двојник (њен или ауторов) опрашта с Ријеком („Збогом, Ријеко...“); и још јој вели у виду поруке у којој је субимисана његова немоћ и разочарање:

„Понеси што је твоје!“

па мало даље:

„Чујемо ти и ја Ријеко - плачу мртви у Хаду, плачу у Дантеову паклу. Гроздови суза низ гусларске струне. Плаче Хомеров Зевс и Арес плаче, бог рата и плача, и плачу богови и богиње...“ И у Дану деветог вели опет Ријеки: „Слу-
шамо ти и ја, Ријеко...“ („И ево се све више диже кула плача, над плачевима, расте кула вјечна, ево.“)

Од јаука, нарицања жена за погинулим, и сличне пјесме Ријеке, двојику „нема спаса“ - и њега с каменом о врату бацају у њене вјечне то-
кове (бескрајнице).

Шта би било, укратко, порука овог романа („Ослободи ме мучних питања, Ријеко.“), не знам („То питај Ри

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ИЗЛОЖБЕ

ИКОНЕ СА БИВШЕГ ИКОНОСТАСА ЦРКВЕ СВ. ТРОЈИЦЕ У БУДВИ

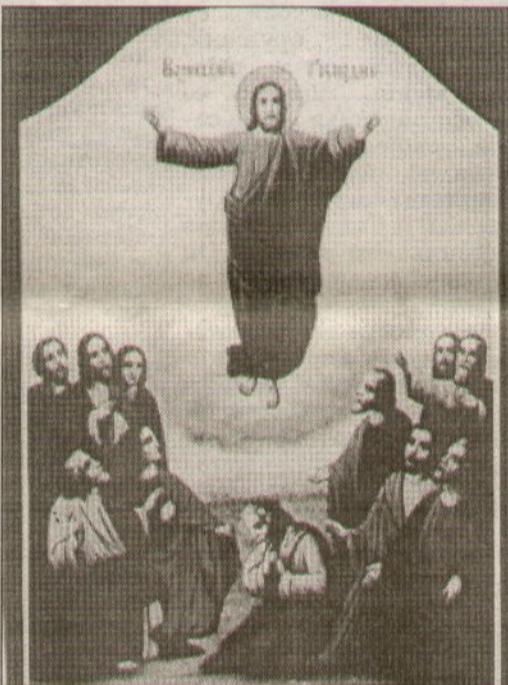
Активно се укључујују у прославу обиљежавања 2000 година хришћанства, будванска „Музеј“ су у спомен дому „Стефан М. Јубиши“, у току августа, организовали изложбу икона које су до земљотреса 1979. године украсаша преграду будванске цркве Св. Тројице.

Најмлађа из комплекса цркава који се налази у југоисточном дијелу Старог града Будве је црква Св. Тројице. Послије пада Млетачке Републике, православни Будвани су 1797. године од Аустрије добили дозволу за изградњу свог храма посвећеног Св. Тројици, чemu је увелiko до- пријеило константно инсистирање, тражење и упорно залагање црногорског владике Петра I. Изградња је трајала шест година, од 1798. до 1804. године. Црква је грађена по угледу на цркву Св. Госпође (средина XVIII вијека) у Подострогу, манастиру који се налази у Подмаинама, недалеко од Будве. Унутрашњост Св. Тројице украсава иконостасна преграда изузетних ликовних квалитета, коју је 1833. године осликао грчки иконописац Наум Зетиријес са Милоса, на чији потпис на- изложбамо ис- под централне представе „Распећа“. Грчком иконописцу Николи Аспиотију, који је средином XIX вијека осликао бројне иконостасе на нашем подручју (Прасквица, Подмина, Градиште), дуго времена се грешком приписивао рад на комплетном иконостасу. Међутим, овом сликару се на овом иконописном пројекту могу приписати једино бочне престоне иконе са представом Св. Јована Претече на лијево и Св. Тројице на десној страни, са јасном стилском дистанцијом у односу на целокупни иконостас.

Недјеља почетком XX вијека, на оба фриза икона иконостаса будванске цркве Св. Тројице додате су, односно атплициране, нове иконе. Овај иконостас, као и комплетан храм, тешко је страдао у земљотресу 1979. године. Послије земљотреса, приликом конзервације оштећеног иконостаса, поново је откривен старији слој иконописа, који и да- нас украсава ентеријер цркве. Ова изложба имала је за циљ да представи иконе које су једно вријеме скри- вале старије, истовремено указујући на стилске особености иконописа које су освајале наше просторе по-четвртком вијека. Постављајући питање које је сликар који је радио ове иконе, пред нама се открива надахнуто

сликарство прожето елемен- тима неоромантизма. С обзиром на стилску слич- ност, која се огледа и у цр- тежу и у колориту, са ико- ностасима насталим у сличном временском раздо- бљу, а који красе унутра- шњост цркава Св. Тројице у манастиру Режевићи и нове цркве Св. Стефана (Александра Невског) на Св. Стефану, оправдана је претпоставка нашег углед- ног историчара умјетности, Татјане Пејовић, да је, нај- вјероватније, и нове иконе иконостаса будванске Св. Тројице радио познати пе- тровачки сликар Марко Грегошић.

Не улазећи у комплексан проблем иконе као посебне умјетничке врсте, можемо закључити да је ово сли- карство под видним упли- вом важећих западњачких ликовних тенденција које

Икона „Вазнесење“ (Изложба из 19. в.)
Црква Св. Тројице - Будва

се огледају и на плану ре- лигиозне слике. Наиван и сликарски рафинован ли-ковни израз изграђен је на наглашеној колористичкој осјетљивости, где је тонска префињеност потиснута могуће декоративне ефекте пред чисто сликарским вриједностима. Примјетна је интуитивна, а и значајка успостављена игра између пратчаких способности и колористичке недовршености на омањем платну које зрачи гospodstvenim миром, па чак, и монументалношћу. Из умјерене истакнуте пластичности форме ви- бирира и дуго тражена лине- арна структура, подвучена, најчешће, идеализованим пејзажом у позадини. А управо умјетникова способ-nost да у ликовима светитеља, у првом плану, било да је ријеч о апостолима, пророцима, или осталим одабраним светитељима, на благ и скоро кратак начин, побуди узвишену осјећања прожета ненаметљивом, фином сјетом, уздиге његове ликовне способности до необично високог нивоа надарености. Смирена чул-ност идеализованих света-ца, иако скоро сва од овога свијета, интуитивно нас упућује ка погледу светитеља, који је кроз нас упућен ка небу, упућен ка далеком измаглици надврјечног.

Л. ЂУРАШКОВИЋ

БАШТИНА

ОТПОЧЕЛА ЗАШТИТА ВОЈНИЋКОГ ЖИВОПИСА

● Недавно екипа конзерватора Републичког завода за заштиту споменика културе Црне Горе приступила ћрвим радо- вима на заштити живописа манастира Војнићи, који се већ годинама налази у плановима и програмима рада завода, као приоритет заштите споменика културе са територије општине Будва. Ово поштрује да је ријеч о нарочито вриједном споменику зидног сликарства који је, уз ћрвима и небрдју, из дана у дан константно пропадао у сељу влаге, пећовљених атмосферских услова и недовршено архитектонске санације.

Наиме, временом запу- стијели, паштровски ма- настир Војнићи (XV), тешко је оштетио и земљо- трес 1979. године, којом приликом су, поред ар- хитектонске конструкције цркава Св. Димитрија и Св. Николе, страдали и необично вриједни остатци фреско сликарства (црква Св. Димитрија). Неправедно заобиђен у новонасталом таласу обнове, иако се налази у непосредној близини пута према тада обнавља- ном манастиру Дуљево, овај манастир је прошле године дочекао завршетак дугог тражене, комплекне, архитектонске санације цркве Св. Ди- митрија, и то, како ваља нагласити, захваљујући упорној иницијативи и неуморном посредовању мјештанина Милана Војнића. Радови су изведени уз непосредан надзор дипл. инжењера грађе- винарства Драгана Жинића у сарадњи са Републичким заводом за заштиту споменика културе Црне Горе, а уз финансијску помоћ главног инвеститора Драгољуба Бошњачког из Београда, власника реномиране фирме за производњу намјештаја, СО Будва и прилога мјештана. Овим су се, још тада, створили неопходни услови за от- почињање радова на ре- стаурацији и конзервацији остатака фреско сликарства у цркви Св. Димитрија, који према првим претпоставкама датира са краја XVI или почетка XVII вијека.

Код помињања паштровских манастира, најчешће се, готово по правилу, наводе манастири Прасквица, Дуљево, Режевићи и Градиште, као незаобилазна средишта писмености и духовне културе у историји овог приобалног краја, док се навођење и Војнићи, као манастира, често запоставља. Уз- гредно помињање цркава Св. Димитрија и Св. Николе у Војнићима кроз старију литературу, пре- текло јасно не дефинише овај сакрални комплекс у залеђу Паштровића, као манастирски. Тако је најновија истра- живања нашег угледног историчара умјетности Татјане Пејовић („Мана- стири на тлу Црне Горе“, 1995.) прецизније указа- ти да Војнићи, са своје двije цркве и остатцима манастирског конака, представљају још један (пети) у низу манастир- ских центара на подручју Паштровића.

За братство Војнићи се претпоставља да су у овај крај Паштровића доселили прије XV вијека из непознатих срп- ских крајева (J. Вукма- новић, „Паштровићи“, 1960.), а припадају селу Дабковићи племена Митровић. Према народном казивању, ово братство потиче од два манастирска момка који су чували стоку на посједу манастира Св. Митра, те на мјесто манастирских штала подигли сеоске

исток-југозапад. По ар- хитектонском рješenju она представља једно- бродну грађевину са полукружном апсидом на сјевероистоку и порта- лом са звоником „на преслицу“ са једним окном на југозападу. Зидана од, угловном, правил- них тесаника, у целини црква, са својим витким

унутар цркве начелно прати устаљену византијску схему осликања храмова. Изнад сокла укraшеног геометријским орнаментом распо-знаје се ред стојећих светитеља, од којих су боље очувани архијереји на зиду трапеze према апсиди. Непосредно из- над ових стојећих фигура, назире се зона са ме- даљинома у којима су представљена попрсаја са ликовима, за сада, непо- знатих светитеља. Сле- дећа зона покрива про- стор почетка сводне кон- струкције полуоблича- стог, благо преломљеног облика, а садржи уби- чајене представе из ци- клуса „Великих празни- ка“. Од нешто боље очу- ваних композиција у овој зони ваља истаћи сцене „Рођења Христо- вог“, „Крштења“, „Рас- пећа“ и „Васкрсења“ у простору наоса. Цртеж анонимног мајстора је прецизан и јасно одређен суптилно изведеном линијом. У комбинацији са оваквим цртежом, коло- ристички склад топлих тонова црвенкасте, окер и љубичасте боје са хладним тоновима пла- вичасте и сиве, указује на сликарство високих умјетничких дometa које ће, ускоро, послиje ре- стаурације и конзерва- ције, понадајмо се, бар дјелимице, засијати правим сјајем и, истовреме- но, утицати на истражи- ваче да га правилније, ближе и потпуније стил- ски одреде, нарочито, у односу на бројне остатке зидног сликарства које чувају околни мана- стирски центри.

Друга црква војнићког комплекса посвећена је Св. Николи. Омањих димензија (5 m x 4 m), тако- ће је постављена у поло- жају сјевероисток-југо- запад, паралелно са цр- квом Св. Димитрија. Ру- нирани остатци указују да је имала правоугаону основу, без апсиде, раз- ујену у унутрашњости паром пиластара и плит- ких ниша. Недостатак апсиде условио је да се часна трпеза директно наслана на зид (слично као у малој цркви Успе- ња Богородице у Подострогу). Иако оскудни и блиједи, трагови бојеног слоја на остатима зидова, довољно указују да је ова црква била укraшена живописом.

Понадајмо се да ће ускоро, послиje ком- плетне обнове и цркава и конак, овај забора- вљени манастирски цен- тар бити поново литур- гијски оживљен као што су то и остали манастири у Паштровићима.

Лујица ЂУРАШКОВИЋ

Манастир Војнићи, послиje земљотреса 1979.

куће. Остаци цркава и рушевина црквених зграда оправдано наводе на правилну тврђу да је овде постојао манастирски комплекс, а народно предаје посто- јање манастира везује за вријеме које претходи XV вијеку. Недостатак писаних историјских из- вора из којих би сазнали нешто више о овом ма- настиру може се повезати са несрћним униште- њем bogatih arhivih Pash- trovića, koju su Fran- cuzi nemilosrdno oteli i uništili priilikom opсаде manastira Praskvica 1812. godine.

Манастиру Св. Митра, дакле, припадају дvije, данас на жалост, скоро обрушene цркве Св. Ди- митрија и Св. Николе, а непосредно поред њих налазе се руинирани остатци повећег мана- стирског конака. Црква Св. Димитрија је у нешто бољем стању у односу на остати дио манастирског комплекса. Скромних димензија (6,5 x 4 m), оријентисана је, неуоби- чајено, у правцу sjevero-

prorocijama, asocira na upliv gotskog stila. Interesantno je napomenuti da fasada neposredno otvara da je crkva u toku svoje historije pretrpjela dvije faze gradnje. Podatak da je ova sakralna građevina prijilicno stradala u zemljotresu koji je zahtvao ovo područje 1667. godine, ukazuje na mogućnost da je u poslednjem četvrtom XVII v. obnovljena, dobivши, istovremeno, u vizuelno uživljenju siluetu. Karakteristike živopisa, kome najbližu paralelu našavamo u crkvi Sv. Trojica manastira Praskvica (radio majstor Radul 1680. g.), dозвољavaju pretpostavku da freske nisu starije od kraja XVII v. Zanimljivo je da crkva, iako bogato živopisana, nemam prizorskih otvora, već da svjetlost dobića isključivo преко ulaznih vrata. Danas, nажалост, učinak na ostašima zidova, dovoљno ukazuju da je ova crkva bila ukrašena živopisom.

Понадајмо се да ће

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ИЗЛОЖБЕ

СУШТИНА СТВАРАЛАЧКЕ СУДБИНЕ

ПЕРО НИКЧЕВИЋ У БУДВАНСКОЈ МОДЕРНОЈ ГАЛЕРИЈИ

Професор школе ликових умјетности из Париза, Ђино Силвестри је у каталогу за изложбу записао да „Перо Никчевић неуморно ствара облике који су му блиски, укршта их са свим елементима који се комешају у неуравнотеженим перспективама, те тако „декомпонује“ композиције што је тешко докучиво неискусном оку. У његовом раду стално је присутна неизвесност, колебање, неизграпност који су суштина ове стваралачке судбине. Сваког момента искрсавају нове форме, људске силуете, никад заробљене монотонијом деспотске слике.“

Послије дуже паузе и времена проведеног у Француској, које је знатно утицало на формирање и стваралачки израз овог црногорског умјетника, Никчевић је поново у Црној Гори, најприје у свом родном Никшићу, а ево и у будванској галерији. Његовом изложбом слика, цртежа, скулптура и колажа у галерији „Никола I“ у Никшићу почела је традиционална манифестација „Септембарски дани културе“.

Перо Никчевић је рођен 1951. у Никшићу, а Академију ликовних умјетности завршио је у Београду, да би се касније усавршавао на Факултету ликовних умјетности у Паризу. Самостално излаже од 1997. године када се први пут представио у Малом новосадском ликовном салону. Члан је групе „Генерација 9“, добитник је и више награда и признања, међу којима (1974 - Никшић) Награда за сликарство на Фестивалу младих и (1975-Београд), Награду ФЛУ и (1978 - Цетиње) Оtkупна награда Салона (1984 - Херцег Нови) Награда Салона.

У Никшићу и у Будви Никчевић се представља радовима насталим посљедње десетеје у Француској, ко-

јима нам је јасно показао колико се ликовно формирао. Сви његови најновији радови носе све карактеристике једног озбиљног и умјетнички зрелог ствараоца.

Оно што је остало специфично за све његове радове од самог почетка је изразити животни и стваралачки немир и хетерогеност опуса којим доминирају најчешће експресионистичке и надреалне визије, али исто тако и склоност за реалним сликањем људског тијела. Као је историчар умјетности Олга Перовић истакла „разнолики радови који су пред нама власкравају у Никчевићевом сјећању на Црну Гору, афирмишу његову осјећајност према људима и према животињама - оживљавају на разне начине његову маштвост и необичност. У његовом хетерогеном опусу су често доминирале надреалне визије и експресионистичка егзекуција, али је увијек показивао и склоност за реалистичко сликање људског лика, са пратећим детаљима, који су допуњавали имагинативни доживљај личности и тренутак.“

Овај црногорски сликар, чудак и аскета, одувијек је живио и понашао се другачије од осталих у својој средини. Од самог почетка као егзентричан стваралац издавао се у тражењима сопственог ликовног израза тако да је доста тешко прихватан од средине у којој је живио. Отуда и чињеница да се отуђио у осаму манастира Режевићи где је неколико година налазио мир и спокојство као човјек и умјетник.

Најновију изложбу, која је пред нама, схватио је као прави подстрек за даље. Без обзира на чињеницу да се другогодина бави сликарством, не доживљава је као ретроспективу већ као презентацију онога што га заокупља у посљедњих десетак

година. Зато нам ова изложба доказује да подједнако прилази проблематици решења како слике тако и цртежа, скулптуре и колажа. Поготово нам скреће пажњу његово интересовање за колаж који је за њега посебан изазов јер га реализује интервенцијом на репродукцијама и фотографијама из луксузних модних часописа. При томе се користи бојом и тушем.

На њима су често, како је истакла у критици Наташа Никчевић, „Зањихана тијела у необичним готовим ритуалним играма су знаци и симболи његове сопствене митологије у којој је битна одредница његова завичајна Црна Гора, али и искуства Пикасовог опуса, нарочито из тридесетих година двадесетог вијека, и Шагала, тог бајковитог романтичарског сликара позорнице сна.“

Када су у питању Никчевићеви колажи они добијају још више на занимљивости и специфичности самим тим што су смештени у виду великих књига које се листају.

Пажњу привлаче и његови цртежи рађени на болничким плахтама жућкасте боје великорајформата на којима интервенише и гради композиције црним тушем. На овим цртежима управо долази до изражaja његова заокупљеност женским тијелом које доминира на необичним подлогама. Потези су као и на уљаним сликама брези, импулсивни. За разlikу од чистог цртежа Никчевићеве слике су богате јаким, жестоким колором којим доминирају наранџаси, зелени, црвени и жути тонови.

На будванској презентацији дјела Пере Никчевића оно што чини ову изложбу још комплекснијом је занимљива, маштovита и зналачија урађена поставка коју су реализовали Јово Ђуровић и Ђиљана Паковић.

Драгана ИВАНОВИЋ

НАУЧНИ СКУПОВИ

ПАШТРОВИЋИ КАО ИЗАЗОВ

• У Стамену дому „Црвена комуна“ у Петровцу и хоћелу „Милочер“ у Милочеру, 15. и 16. септембра, одржан научни скуп о Паšтровићима, њиховој историји, култури и природи. Скуп организовао Одбор за сакупљање историјске траје о Паšтровићима

сских споменика.

Министар уређења простора у Влади Републике Црне Горе Раде Грегоviћ је, између остalog, рекао да овај скуп представља писање још једне странице историјских факата о Паšтровићима, наглашивши да су историја, култура, природа, ријечи међусобно пружете, свака је понаособ џелина, а све заједно су Паštровићи.

Предсједник Црногорске академије наука и умјетности Др Драгутин Вукотић је, између остalog реја да сакупљање историјске грађе о Паštровићима Јово Милутинoviћ је напомио да је за четири године рада објављено шест значајних књига о Паštровићима и да је у припрему за прихваћање пројекта о бржем и успјешнијем освајању будућности у свим дјеловима наше родне груде. Вукотић је нагласио да Одбор за сакупљање историјске грађе о Паštровићима заслужује похвалу и комплименте за постигнуте резултате и предложио да се Одбор, након четвртогодишње успјешне дјелатности, надопуни и преименује у савјет за футуритичка стремљења и пројектовање не само у Паštровићима већ и у цјелокупној Црној Гори.

Предсједник Општине Будва Ђорђије Прибилоvić је изразио вјеровање да ће овај скуп увељико допринijeti освјетљавању цјелокупне историје Паštровића јер се, како је рекао, Паštровићи могу поносити и својом материјалном и својом духовном културом, знаменитим људима и обиљем културно-историј-

ског споменика. Радомира Иванoviћа, у цјелиости може бити задовољно, поготово темом која је и у методолошком и у садржајном смислу добро пројектована и изведена. Намјера да се окупе црногорски и југословенски интелектуалци и научници који ће се усрећедити на проучавање једне регије која и у материјалној и у духовној култури служи непrekидно као изазов потпуно је устјела, рекао је академик Иванoviћ и најавио наредне пројекте овог Одбора.

Учесници научног скupa

су посјетили културно-историјске споменике у селима Тудоровићи и Челобрdo, као и кућу Пере Миковића, где им је приређен традиционални паštровски ручак.

Ранко ПАВИЋЕВИЋ

РЕКВИЈЕМ ЗА ШКОЉ

Вријеме кашаклизме

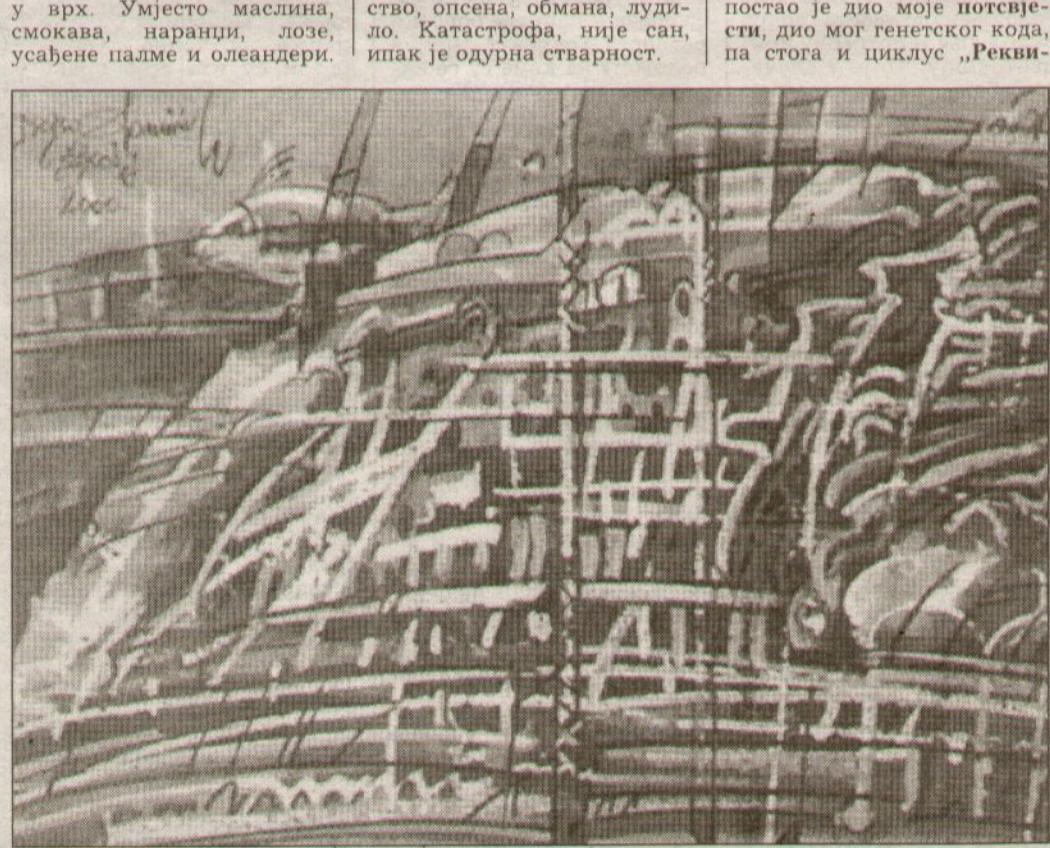
пери и камиони, потом потпорни зидови, оплата, коцници, арматура. Крећу кутије бетонске узастррану, до у врх. Умјесто маслина, смокава, наранџи, лозе, усађене палме и олеандери.

Уз море, стубови, бетонске греде, кран, багери, бачве, вон нафтне и бензина. Изгледа фатаморгана, пијанско, опсена, обмана, лудило. Катастрофа, није сан, ипак је одурна стварност.

Изненада, у праскозорје, Шкољ се нађе у зони катализма, крену из утробе, поче да прши камен, дроби се, ударише муње и громови. Одлијете галеби и чиопе, попадаše шипци, смокве и маслине, осуши се вресина, раките и макије, поче да се бурда хумус. Зафијука југо, затјени се, све поста мокро и клизаво, поискакаше буке и шируни, пљусну киша, споји се море с небом. Мало потом, удари бура на махове, арлаукну, понесе све. Лете трупља, јаучу пиније, а сунце пржи, запали се трава, пламен прогута све. Поново задрма, чу се тутиј с дна, поче да вибрира, цима лијево десно, пуща, шкрили, сручи се нешто у море, потом све утихну. Мук дубоки, заvlада мрак. У неко доба, као да свану, кроз матгу, огромна кориљача, личи на Шкољ. Свуда ране, испуцане стабла, одрте стране, преорана земља, стијене и шодер. Булдожери, ровокопачи, утоваривачи, дам-

јем за Шкољ“. Ликовним поступком, остварена су само два, паралено-упређујућа анфас-профила, како би се што експлицитније презентирала та два контрапунктирани стања крајолика, ранијесада, лијепо-ружно, добро-лоше. Из људских, естетских, еколошких, и других хуманих разлога, искључиво визуелно, апелујем, да се пробуде успавани, продрмуја безвљни, заинтересују отсустви, активирају неодлучни. Оставите коначно и у потпуности, ту огромну добро-лојну морску неман, да безбрижно спава својих исконских сана. Оставите Шкољ засигурно генерацијама које долазе, јер оне ће знати много суптилније, преданије и стручније, да га истражују, анализирају, заштите и да се према њему опходе, као према истинском раритету. Упућујем овај концептуелни, визуелно-апелациони предлогакаја своју четрдесет и прву самосталну, овог пута, мобилно-путујућу изложбу, а галерије и термини егзактно ће бити утврђени, у сваком гласу посебно, те без икакве надокнаде, уступам сва права на објављивање.

Слободан СЛОВИНИЋ

Слободан Словинић:

Шкољ

ФЕЉТОН

ГРБАЉ У ОСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ 1941-1945 (7)

БОРБА 25. МАРТА 1942. ГОДИНЕ

Пише: Јован ВУЈАДИНОВИЋ

У селу Побори, у неподалекој близини новоуспостављене границе „Првинације“ и Црне Горе, налази се стално на окупуједан број партизана из неколико чета Приморског батаљона. Због свог географског положаја Побори су били најпогоднији простор за окупљање и размештај мобилних партизанских снага, од комуникације Будва - Цетиње до котарског басена. Такође, преко Побора су се обављале све комуникације са штабом Батаљона и штабом Ловћенског одреда, као и са Окружним комитетом КП Цетиње.

Италијани су имали доста тачне информације о локацији партизанских снага у Грбљу и Побори. То илуструје неколико документа. Квестор (Шеф полиције) из Котора у извјештају од 22. фебруара 1942. године наводи: „У селу Побори налази се партизанска команда, која прикупља људе, оружје и осталу ратну опрему“. Даље констатује: „Установи су назначили Боку Которску као циљ својих предстојећих акција, са нападом на наше центре са истовременим минирањем путева и мостова“. Неколико дана касније (2. марта) квестор у извјештају саопштава: „У Грбљу се примјењује већа активност устаника“.

У таквој ситуацији италијанске окупационе власти се одлучују да употребом војне сile рашчисте ставе у источном дијелу „Првинације“ и заштите се од пророда партизана са те стране. Међутим, поучени искуством из неколико неуспелих офанзивних акција против јединица Оријенског батаљона, ову операцију припремају да изведу са снагама које ће им обезбиједити сигуран успјех. Тако, на упорно тражење префекта Скасалетија да се предузму веће војне акције у пределу Грбља и Побора, како би се отклонила опасност са те стране, командант дивизије „Mesina“ каже да ће то учинити чим се створе за то потребни услови (временске прилике и располагање потребним снагама). Тај одговор генерала Карла Тукија је датиран 17. марта, а убрзо су у Котор пристигли дјелови дивизије „Emilia“, чиме су се створили услови за предузимање припремане операције.

Током ноћи 24. на 25. март италијанске снаге из састава дивизије „Emilia“ изашле су на пролазне позиције за напад. У само свијето 24. марта (утопак) пошла је из Радановића колона која је наступала у правцу Братишића и Горовића, а са простора Мирца истовремено је кренула колона која је имала задатак да прорде у Поборе.

О бројној снази италијанске војске, ангажованој у овој операцији постоје различити подаци - помињу се бројке од три до четири хиљаде. Уствари, радио се о три ојачана пјешадијска батаљона. Један је нападао у правцу Братишића и Горовића, а два према Поборима. То су

биле многоструко јаче снаге од укупног броја бораца читавог Приморског батаљона. Операција је била подржавана врло бројним артиљеријским оружјима. Поред батерије брдских топова, која је била извучена до Мирца, партизански положаји били су изложени дејству топова већег калибра са крстарице „Бари“ и са тврђава „Врмџа“, „Радовићи“ и „Грабовац“ (укупно преко 40). Упоредо са наступањем главних снага из правца Котора, Италијани су предузели демонстративан напад из Будве, са циљем да створе утисак опколености Побора, или да спријече окупљање свих дјелова Приморског батаљона и њихово борбено ангажовање.

Партизанске команде у Поборима и у Грбљу имале су информације да се припрема италијанска војна акција већих размјера, или нијесу знале тачно вријеме и њен обим. Извршене су биле неке основне припреме. У томе је била најважнија одлука да се пружи отпор италијанском војсци и да се не дозволи да слободно и неometano уђе у села која би била на њиховом удару. Оцјена је била да би окупаторска војска вршила пљачку и похару и кад не би било отпора, ради одмазде и у циљу застрашивања, о чему су постојала бројна искуства из сличних случајева. А, повлачење партизана без прихваташа борбе што је било објективно изводљиво представљало би тешко изневјеравање очекивања становништва да ће бити брањено до крајњих могућности, што су партизани увијек истицали, као своју највећу обавезу. Али, одлука да ће се пружити отпор окупаторској војсци није била праћена довољно ефикасним мјерама. Истина, био је повећан степен опреза и физичког обезбеђења, али су партизанске снаге и даље биле расуте на пространом терену, што је условљавало доста споро окупљање и потребну концентрацију. То је у случају Грбаљске чете нарочито дошло до изражaja у току борбе.

Тачно су били процијењени могући правци наступајуће Италијана и, сајаком, одређени положаји на којима треба прихватити борбу. За одбрану Побора то су биле највише косе Паштровнице и Голиша (са котама око 1.000 метара), са којих се затварао прилаз селу. За Братишић и Горовић, то су биле падине стрмих, каменитих терена изнад сеоских кућа, на удаљености од њих од сто до стотинjak метара. Сваки борац је унапријед знао свим прецизно положај који треба да заузме у случају напада.

Партизани из Братишића су били већ данима на окупу у импровизованом логору у једном шумарку изнад села. Поред страже, која је обезбеђивала логор, био је постављен стални посматрач на подном мјесту са кога се имао преглед терена одакле се могао очекивати

напад. Тог јутра је дужност осматрача вршио шеснаестогодишњи младић Ристо Ђетковић (који још није био положио заклетву, нити формално био борац у воду). Он је, користећи двоглед, опазио у само свијето (око 5 сати) да се од Радановића упутила уз Пријераде велика маса војске, што је одмах јавио улогор.

Пошто је са партизанским водом био командир чете Вуко Вуксановић, он је одмах наредио да сви борци (укупно 14) заузму своје борбене положаје, а да се ватра не отвара док он не да знак испаљеним хицем. Положаји су брзо запосједнути на дужини фронта од око 800 метара, па је размак међу борцима био од педесет до осамдесет метара. На доминантним тачкама била су постављена два пушкомитраљеза са којима је вод располагао.

Италијани су наступали лагано и врло опрезно - очигледно очекујући отпор. Тек око 7 сати почили су улазити у Братишиће. Испред главне колоне су имали претходницу и са обије стране бочна осигурања. Борба је отпочела кад је претходница стигла до цркве Св. Госпођа у Горовићима, а главнина била је наступајућа развучена цијелом дужином Братишића. Командир чете је прво довину Италијанима да се овде налази пет стотина партизана и да положи оружје. Затим је испалио метак, који је одмах попраћен убрзаном ватром са свих положаја

на којима су се налазили партизани. Тако се читава колона Италијана у покрету нашла истовремено на удару бочне ватре са позиција које су надвисивале терен на коме се налазио њихов распоред. То је у први мах изазвало почетну и збуњеност код Италијана, па, за скоро сат времена није било жељег отпора са њихове стране. Међутим, они су у том интервалу успјели да се среде и направе борбени распоред окренут према положају на коме су се налазили партизани. Уз пушчану ватру, са италијанског почео је да дејствује велики број аутоматског оружја, као и тешки и лаки минобаџачи.

Построй на коме су се налазили партизани засијан је убитачном палјбом у току цијelog дана. Италијани нијесу штедили муницију, док су партизани пуштили само кад су могли да рачунају на погодак, а од два пушкомитраљеза, којима је вод расподјељен, само је један функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако се и цело италијанске колоне, која је водила са једном функционисао (и то врло успјешно). Већ на почетку борбе у акцији је ступио и један број бораца из Горовића, а касније и дио Ластовске - Пријеворског вода, који је располагао једним пушкомитраљезом. Тако с

ИЗ СТРУЧНОГ УГЛА

МЕДИЦИНА

ПСОРИЈАЗА-БОЛЕСТ БЕЗ ПРАВИЛА

Име ове кожне болести старе највретатније колико и људски род-PSORIASIS, потиче од грч. ријечи psora (свраб, чешати, трљати) и означава један од често присутних, али не и апсолутно карактеристичних симптома за псоријазу. Код нас од псоријазе оболева око 1-2% укупног становништва са првом појавом болести између 20. и 50. године живота, мада се први пут може открити и код новорођенчади и код старада. Подједнако често обобљавају оба пола са статистички незначајно већом учесталошћу код мушкараца. Универзално је рас прострањена по цијелом свијету, а њена појава и учесталост зависе од климатско-географских, друштвених и расно-етничких фактора. Узрок болести је за сада непознат, али је свакако мултифакторијалан.

Потврђено је да се ради о генетски условљеној дерматози са значајним утицајем провоцирајућих фактора на њен настанак и ток. Наслеђе је тек прва карика која је откривена у још непознатом ланцу узрочника псоријазе. Важно је напоменути да се не наслеђује псоријаза већ предиспозиција, склоност за обобљавање од ове болести. Провоцирајући фактори који утичу на евентуално појављивање псоријазе могу бити спољашњи (егзогени) као повређивања коже, место убода приликом давања инјекције, резови послије хируршког интервенција, РТГ и УВ зраци, па чак и трљање коже и чешљање, разне хемикалије, чак и неки лјекови, алергени, инфекције бактеријама, вирусима или гљивицама и сл. Значајни су и унутрашњи (ендогени) фактори, на првом месту стрес, затим хронична фокусна обобљања, пораст тјелесне тежине, алкохол, дуван итд. Провоцирајући фактори стално присутни у свакодневном животу, компликују психички статус пацијента већ оптерећеног чињеницом да болује од хроничне, доживотне болести праћене рјеђом или чешћом изјавом епизода побољшања и враћања болести. Тиме се затвара зачарани круг из кога предиспонирана особа може изаћи само уз постигнуту самоконтролу и тијесну сарадњу са терапеутом. У новије

Научни скуп

У организацији Удружења дерматовенеролога Југославије, од 20. до 23. септембра ове године у Медитеранском здравственом центру у Игалу одржан је 16. конгрес дерматовенеролога Југославије. Уз активно учешће врхунских стручњака из ове области из Београда, Новог Сада, Ниша, Подгорице и уз присуство многобројних љекара специјалиста и специјализаната из дерматовенерологије пристиглих из свих крајева земље у раду конгреса су учествовали и стручњаци из САД, Вел. Британије, Италије, Пољске, Македоније, Бугарске и Републике Српске, дајући овом научном скупу међународни карактер. Међу многобројним темама разматрана је и увијек актуелна тема у дерматовенерологији-псоријаза.

Вријеме све се више говори о метаболичким, биохемијским и посебно имунопатолошким узроцима псоријазе.

Дјеље основне промјене на кожи по којима се псоријаза може препознати су црвенило (еритем) и карактеристично љуштење коже (десквамација) а које могу бити различитог интензитета и величине, уз појаву других промјена на кожи, али и слузокожама, ноктима и зглобовима што све даје велики број различитих клиничких слика и облика псоријазе. Типична и нај-

чешћа клиничка слика је PSORIASIS VULGARIS. Кожне промјене су оштро ограничene са ивицама оштрих обриса, површина им је прекривена некохерентним љускама, испод љуспица кожа је сјајна и хомогено првена, показују Ауспцијев знак (један од дијагностичких феномена). Промјене се најчешће могу наћи на тзв. предилекционим мјестима за појаву псоријазе - лактави, колјена, космати дио главе, ев. доњи дио леђа, иза ушију и око пупка и обично су симетрично распоређене. Може постојати само једна или на стотине промјене које се међусобно сливају прекривајући велике површине коже. Промјене могу бити тачкасте, величине капи, металног новца, у виду прстена, змијоловик изгледа, или изгледа географске карте, величине плоче и тако даље. Могу се наћи само на косматом дијелу главе, на превојима удува - обрнуто од уобичајеног, само на длановима и табанима, на ноктима са карактеристичним изгледом. Посебно су опасни тзв. атипични облици псоријазе (Erythrodermia psoriatica, Psoriasis pustulosa) изјављене клиничке слике које прати поремећај општег стања пацијента, а који захтијевају обавезно болничко лијење. Истовремено појава промјена на кожи типа вулгарне псоријазе и запаљенских и дегенеративних промјена на више зглобова, нарочито ситних зглобова прстију шака и стопала даје клиничку слику псоријатске артропатије.

Генерално речено ток псоријазе је непредвидив. Дијагноза псоријазе поставља се дакле на основу клиничке слике, а потврђује хистопатолошким анализама. Познати су одређени дијагностички феномени који помажу дерматолозима у постављању сигурне дијагнозе (Ауспцијев феномен итд). За сада још није пронађен начин лијења нити неки лјек који би довели до потпуног изљечења псоријазе. Изљећење наслеђено предиспозиције за појаву псоријазе за сада је немогуће. Свако клиничко повлачење болести је само привремено и представља првојење клинички манифестног у клинички неманифести облику обобљања. Терапија је дакле неспецифична.

Познати су многобројни поступци и лјекови који воде до привременог побољшања болести. Терапија може бити амбулантна или болничка, локална (нпр. катрани, салицилна киселина, хелиотерапија, климатотерапија, селективна фототерапија-СУП), локална пријемна витамина А, кортикостероиди, локална фотокемотерапија итд) и општа (кортикостероиди, цитостатики, ретиноиди, циклоспорин) са применим комбинованим (општа фотокемотерапија-ПУВА) и комплексних поступака. Прије почетка терапије неопходно је покушати открити и елиминисати све провоцирајуће факторе. На крају неколико савјета пациентима обобљелим од псоријазе: прихватити предложену сарадњу од стране терапеута и указати му максимално повјерење, имати на уму да су терапијски поступци обично комплексни и дуготрајни те сакупити потребно стрпење и не инсистирати на брзом и краткотрајном лијећењу, држати се препорученог дијететског режима (дијета за мршављење код пацијента са вишком килограма) и старе изреке „псоријатичар треба да живи на ивици глади“, колико год је то могуће смањити утицај стреса, санирати хронична фокусна обобљања (зуби, синуси, крајници, јајници), престати са употребом алкохола по могоћности и дувана, користити благодети сунца и морске климе. Морамо вјеровати у разумијевање и развој терапије псоријазе у будућности - генетским инжењерингом, када ће позната реченица њемачког дерматолога „Шта је псоријаза, то не зна ниједан човек на свијету!“ коначно постати ствар прошlosti.

Др. Оливера СИМИЋ-КОВАЧЕВИЋ

ОБОЉЕЊА ПРИРОДЕ

СПАСИМО БАНАНЕ

За Фредерика Имакама, одгајивача банана, и за милионе азијских, афричких и јужноамеричких сељака, обобљења дрвета банане, изазвана, прије свега, црном церкоспориозом, или и жижком те немастодом (сијушним црвима који нападају корење) и, најзад, вирусом - представљају сталну пријетњу пред којом су они немоћни. У неким дјеловима Африке, међутим, једе се више од пола килограма банана дневно и тако су оне, било да се користе као воће или поврће, за њих главна храна и главни извор витамина и минералних соли.

Обобљења дрвета банане већ неколико година нездржivo се шире. Хемијски третмани коришћени на великим плаџама недоступни су ситним сеоским гајдинствима. Сем тога, они не лијеје све болести. Одгајивачи десертичних банана још нису заборавили драму тридесетих година када је страшна вакууларна микоза опустошила скоро све плантаџе на земаљској кугли. Рјешење је у стварању нових врста и нових метода гајења. Тај задатак је пред себе поставило пет великих истраживачких центара за банане у Хондурасу, Бразилу, Нигерији, Француској, док је пети, но не и најмањи, основан у Џомбену, у западном дијелу Камеруна још 1988. године, тзв Регионални центар за банане (ЦРБП).

Дрво банане које то није

Тридесет истраживача и техничара, агронома, генетичара, фитопатолога у том Центру свестрано изучавају банане и обављају експерименте на дводесетхектарској плантажи. Они располажу једном од највећих колекција банана на свијету: више од 350 врста из свих тропских крајева Глобуса. Има их најразличитијих облика, округлих као бундеве, дугих скоро 50 цм и краћих од 5 цм, црвених, зелених, жутих, са или без сјеменки, итд.

Банана је заиста чудна биљка. Иако се по изгледу не би рекло, она није дрво већ трава. Њено лажно стабло настаје љевкастим проширењем са лиснатим омотом. Стабло је подземно и образује кратку главицу из које се шири корење. Што се тиче плодова, они образују грозд и то са стабљиком израслом из средишта „лажног стабла“. Они су резултат необичне појаве: партеногенезе, изазване способношћу женског цвијета да образује плод без претходног оплођавања. Тако је све, узгајано, банана дрвеће стерилино. Срећом, јер сјеменке су мале црне куглице тврде попут камена. Оно што је срећа за потрошаче, неугоđност је за агрономе који се труде да побољшају ту биљку. И доиста, вегетативно репродуковање путем „поновне садње“ изднака који расту из главице, ствара велики фитосанитарни проблем: издани саражене биљке и сами су заражени. Сем тога, да би добили хибриди отпорни на најтеже болести, треба прије свега заобићи стериilitet биљке.

„Срећом, неке врсте сачувају неутрошену плодност“, каже Тођо Комекпе, генетичар ЦРБП. „Премазајући поленом женске органе успијевамо да добијемо хибриде за које се надамо да ће бити, истовремено, отпорни за гајење и добри

за јело.“

Ријеч је о врло особеној генетици стабала банане. Скоро сва су потекла из дивље врсте Musa acuminata (A) и Musa balbisiana (B), чији су плодови пуни сјемена. Оне се подједнако добро множе како сексуалним путем тако и клонирањем преко изданака. Геном тих биљака је диплоидан тј, њихови хромозоми су у паровима.

Већина култивисаних банана су триплоидни клонови: њихови хромозоми су у групама по три (AAA, AAB, итд). Они се јављају приликом укрштања диплоидних рођака, од којих један „грешком“ даје диплоидне клицење ћелије, а други, нормално, аплоидне (које имају само један пар хромозома, као људски сперматозоиди). Тај триплоид великом дијелом је одговоран за стерилинost и одсутство полена код култивисаних врста.

„Побољшање банана полази углавном од двије стратегије“, наставља Тођо Комекпе. Права састоји у томе да се биљка које су сачувале извјесну женску плодност обезбиједи отпорност на болести које се срећу код неких врста AA.

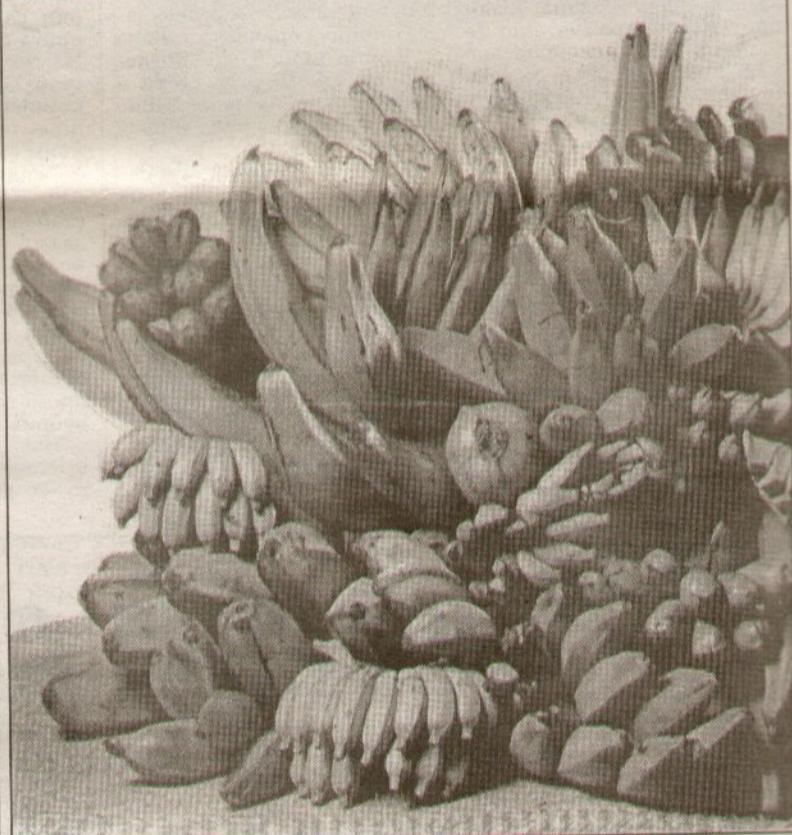
русу) или гени супстанци отровних за штетне гљивице.

Ма која стратегија да се одaberе, нове врсте морају бити „оцењене на културама“ да би се знало да ли су отпорне на болести против којих се настојимо борити, да ли су дољно робусне да се одупрју вјетру, те да ли су њихов укус и понашање приликом премања у кухињи задовољавајући.

Избор тих биљки великом дијелом ослања се на интуицију селектора. Но, молекуларна биологија напредује великом корацима: последња геномска карта банана већ открива више од 350 молекуларних маркера који омогућавају да се одaberу рођаци с обзиром на њихове генетске карактеристике.

Банане се одупирају

Та карта требало би да омогуји препознавање отпорних гена. Али, и да одговори на, за генетичаре, капитално питање: да ли су укупна и делимична отпорност према датој болести различити изрази истих гена или су одређени различитим генима? Због изо-

Банана - плод без преходног оплођавања

Добијени хибриди већином су триплоиди AAA или диплоиди.

Друга стратегија, дужа или постојана, ствара триплоиде од диплоидних рођака отпорних на болести. Та стратегија боље чува генетске структуре.

Будући прилагодљивија она омогућава коришћење дивљих, врло плодних рођака који дају бројно потомство. Она, такође, нуди могућност да се, у сваком тренутку, уведу нови критерији као договор на појаву нових болести.

Биљке мутатни

Да би се дошло до подврста, могу се селекционисати мутанти добијени зрачењем или хемијским стресом. Планира се, исто тако, укрштање потпуно стерилиних биљака спајањем њихових ћелија in vitro. Затим се регенерише читава биљка, полазећи од фузионисаних ћелија. Врше се и покушаји да се директно биљке унесу, путем инфекције или бомбардовања честица, ријетки гени познате отпорности (посебно против ви-

станка тог сазнања, још увијек је немогуће предвидјети „трајност“ отпорности неког хибрида наспрам патогених агенса који су у сталној мутацији. Но, ипак, скоро двадесетак врста банана већ је произашло из тих програма побољшања.

Репродукција in vitro

У међувремену очекује се да ће ротација култура довести до ишчезавања из тла паразита као што су нематод или жижак. Ваља, такође, избегавати да се поново саде загађени изданци. Због тога је већина истраживачких центара створила лабораторије за репродукцију in vitro. Само од једног здравог изданка произведеног у зони изузетој од болести добијају се хиљаде витромладица годишње. Оне се тада уступају сељацима и плантажерима да обнове или отпочну производњу са здравим материјалом.

Science et vie, бр. 962

ИЗ СТРУЧНОГ УГЛА

ПОЉОПРИВРЕДА

РЕВИТАЛИЗАЦИЈА МАСЛИНА
ОШТЕЋЕНИХ ПОЖАРОМ

Маслина је воћка приморских области медитеранских земаља. Гаји се у Сирији и Палестини више од 700 година. Она као вјечно зелена врста опасује цијело Средоземље. Култура маслине у нас је стара више хиљада година, а највећи број стабала стар је преко 200 година. Због климатских услова и скромних захтјева према земљишту и води маслина је на нашем приморју нашла релативно добре услове за успијевање и створила диван амбијент, љепоту подручја, осјећај топлине, а и економску корист, тако да би ово подручје Приморског приморја мање значило без маслине.

Наши маслињаци су у даљој и ближој прошлости пролазили кроз више криза. Послије Другог свјетског рата маслинарство је практично напуштено и стабла маслине су углавном препуштена судбини природе, без примјене минималних агротехничких мјера. Изградњом путева, грађевинских објеката и друге инфраструктуре искрчен је огроман број стабала маслине. О некој обнови и садњи нових засада све се мање мислило.

Посљедњих година један број маслинара учинио је напор и довео своје засаде у ред, али и даље око 70 процената маслињака су у шумама и коровима са срушеним мјехама и без икакве агротехнике.

Запуштени маслињаци и околина засада су, између остalog, изложени пожарима о чему имамо недавни пример Режевића где је страдало више хиљада стабала маслине. Имамо пример маслињака који су били на правцу удара ватре, а нису претрпјели никакве посљедице захваљујући томе што су били очишћени и без корова. И ранијих година је од пожа-

ра страдало доста стабала маслине, али то није билоовољно да надлежне службе предузму одговарајуће превентивне мјере и да се припреме за бруз интервенију у случају пожара и тако спасу за будућност непрочињиво богатство и украс које маслина пружа.

Маслина је дуговјечна биљка, да има и способност регенерације која се састоји у образовању хиперплазије, творевина које су најчешће на коријеновом врату, а налазе се и на деблу. У здравим и његованим засадима обнова круне се врши сваких 15 година што зависи од прираста. Ми се данас налазимо пред проблемом како обновити маслине страдале од пожара. Треба знати да се маслиново дрво лако пали (најчешће старија стабла) или се врло тешко гаси јер се ватра увуче у шупљине дебла. Обнова горелих маслињака је спора, скупа и не увијек успјешна, а добијају се неуједначенчи засади по висини и ширини круне. До ступања у ред (поред свих напора) прође више година. Међутим, све тешкоће у ревитализацији су мале према вриједности сваког стабла маслине.

Без обзира што у ревитализацији горелих стабала маслине нема доволно искуства не смije се стати и диди руке од њих. Право што треба урадити (поред инвентаризације) је чишћење маслињака и маслина од горелих дјелова стабла и другог растиња. Направити скицу засада у коју уцртати место сваког стабла са кратким описом стања и оштећења.

Гореле маслине класирати у четири групе и то: у прву ставити оне којима су изгореле само вршне гране круне, тј. које су дјелимично оштећене, у другу ставити стабла код којих је страдала цијела

круна до дебла; у трећу оне које су изгореле до земље и у четврту групу оне код којих је горело дрво испод коријеновог врата, па и у самој земљи.

Пошто се налазимо пред јесен и зиму сваком стаблу треба дати одређену количину (3 до 5 килограма) мијешаних НПК ћубрива и по могућности 20-50 килограма стајњака. Ова ћубрива треба унијети у земљиште око стабала на удаљености око два метра. Тако очишћен и наћубрен засад треба оставити једну вегатацију да се оцијени шта са сваким појединачним стаблом радити. Стабла из прве групе у току зиме и пролећа орезати и ако треба, извршити подмлађивање грана. Стабла из друге групе скратити до здравог места да би се обновила круна коју у неколико наредних година треба орезивати обликовати. Тешка је ситуација код оних стабала која су изгорела до земље. Код њих треба очекивати развој изданака. Те изданке треба пустити да расту једну до двије године. У наредним годинама извођити најбоље издлане за дебло и круну водећи рачуна да полазе из земље јер они са дијела коријеновог врата са најчешће очењују. Најтежа ситуација је код стабала која су страдала у коријену и којима најчешће нема помоћи. У тајким засадима препоручује се садња нових маслина.

Ако се то чини онда нова стабла садити између страдалих стабала, према технologiji садња воћака. Ревитализацију страдалих маслина треба да помогну општина и република преко стручне службе, обезбеђењем кредита и репроматеријала (садница, ћубрива, алата и др.).

Јован МЕДИГОВИЋ,
дипл. инг.,

ХИБИСКУС
-КИНЕСКА СЉЕЗОЛИКА

Не без разлога, ову прекрасну биљку поријеклом из Азије врло често називају „кинеском ружом“. Она је једна од најљепших припадница породице сљезова. Осим тога, у тропским крајевима, среће се у вртовима једна често као код нас, на примјер, руже. У нашим крајевима хибискус се узгаја већ око 250 година. Најтоплија на ниске температуре је сорта Hibiscus syriacus, но она се не може поистовјетити с кинеском сљезоликом.

Од бројних тропских врста хибискуса, за собни узгој, занимљива је једино Hibiscus rosa-sinensis, поријеклом из Индије и Кине. Од ове врсте су узгојне бројне сорте које се међусобно разликују како обликом и висином раста, бојом лишћа, тако и величином, грађом и бојом цвета. Код неких сорти величанствени цветови досежу величину длане, а код других су нешто скромнији. Богата палета боја цветова кинеске сљезолике протеже се од bijele, жуте, наранџасте, тамно-ружичасте или црвене, а, и ако ријеђе, чак и плаве боје. По грађи разликујемо једноставне, полуупуне или пуне цветове. Једноставни цветови се одликују својеврсном отменошћу и посебно израженим прашницима. И ако појединачни цветови трају свега један до два дана, дакле кратког су вијека, пупољци се отварају тако брзо један за другим да је тај недостатак занемарив. Уколико кинеска сљезо-

лика одбацује већ заметнуте цветне пупољке, узроци могу бити различити: суша у подручју коријена, недостатак хранљивих састојака у тлу или период привикања биљке послије пресађивања. Размножавање кинеске

температуру од 21 до 25 °C, закоријенити за 3 до 4 седмице. Уколико пресађете посуду с резницама стакленом плочом или прозирном пластичном фолијом, закоријење се још брже. Закоријењене резнице преса-

сљезолике је врло једноставно. У марта-априлу одрежите зреле, али још неодрвење врхове стабљика отприлике дужине 7 cm. Те резнице ће се у мјешавини земље за сакције биљке и пијеска, уз

дите, сваку посебно, у малу цветну посуду. Ако им правовремено одрежете врхове, већ од почетка ће се развијати у раскошну, громолiku биљку богату цветовима.

Уз исправну његу и придржавање неких основних правила, ова ће биљка цветати од марта до октобра.

За његу хибискуса изаберите што свјетлије место како би заметао више цветета. Уколико се посуда са биљком налази уз јужни прозор потребно је заштитити је од јаког по-дневног сунца. Од априла, па током цијelog љета, биљку треба обилно заливати меком одстапалом водом. Свако засушивање коријенове бале изазваје одбацивање лишћа и цветних пупољака. У доба презимљавања засиљавање треба смањити, али ни тада не смјете допустити да се земља потпуно исуши.

САВЈЕТИ

Залијевање и гнојење

Од априла, надаље и током цијelog љета, кинеску сљезолику обилно залијевате меком одстапалом водом. Већ једнократно засушивање коријена изазива одбацивање лишћа и цветних пупољака. На нешто хладнијем месту у доба презимљавања, смањите залијевање, али ни тада не смјете допустити да се земља потпуно исуши.

Свјетлост и топлина

Што је свјетлије место на којем држите кинеску сљезолику то ће она заметати више цветета. Због тога је узгајајте на прозорској дасци. На прозору окренутом југу, у току подневних сати заштите је од директног сунца. Превелика врућина штети биљци. За вријеме зимског раздобља мрежава осигуравајте биљци свјетлије и хладније место с температуром од око 15°C.

Земља и пресађивање

Биљку пресађавајте у фебруару у супстрат бо-гат тресетом. Старије биљке притом темељито орежите како бисте их подмладили. Новим, младим изданцима одрежите врхове да биљка добије лијеп громолик облик.

Припремила:
Нина АСАНОВИЋ

МАЛИ КУВАР

ЈЕСЕЊА САЛАТА

Потребно: 100 гр прашке шунке, 3 тврдо кувана јајета, 200 гр маринираних шампињона, 100 гр куваног кукуруза (шћерца), 2 паприке из туршије, 10 зелених маслини, 100 гр качкавала, мало соли, уље, мајонез.

Исјецати шунку, јаја, шампињоне, паприке, маслине и сир, па помјешати са скуваним кукурузом. Посолити, посuti уљем и све добро промјешати. Усuti салату у одговарајућу посуду, па је прелити мајонезом пред служење.

Пастрмка
у
фолији

Потребно: број пастрмки према броју особа, маргарин, петрусин, со, лимун.

Рибу очистити и посолити изнутра. У отвор на трбуху ставити комадић маргарина и дosta исјецака петрусина. Посолити рибу и споља, намазати маргарином и лимуновим соком. Ставити рибу на намашћену фолију.

Мусака од плавих
патлиџана

Потребно: 1 кг плавог патлиџана, 2 јаја, шљољ, млијека, со, брашно, 500 гр мјешаног мљевеног меса, већа главица црног лука, „вегета“, петрусин, чаша пављаке, 2 паприке, 3 парадајза, 100 гр качкавала, мало соли, уље, мајонез.

Исјецати шунку, јаја, шампињоне, паприке, маслине и сир, па помјешати са скуваним кукурузом. Посолити, посuti уљем и све добро промјешати. Усuti салату у одговарајућу посуду, па је прелити мајонезом пред служење.

Пилећа
паштета

Потребно: мање пиле, 1 већа шаргарепа, 2 главице препеченог црног лука, лист ловора, бибер у зрну, кашичица „вегете“, со, 4 тврдо кувана јајета, млијека (гушће него за палачинке), па га пржити на уљу.

Надјев за мусаку се спрема тако што се пропржи ситно исјечени прни лук, којем треба дода-ти ситно исјецану паприку, исјецаки (ольуштаки) парадајз и месо уз додатак „вегете“, со-ли, бибер и ситно исјецаки петрусина.

Ставити пиле да се кува као за салату, уз додатак поврћа, црног лука, ло-

РОЛАТ
ОД СМОКАВА

Потребно: 2 вјенчића смокава, 250 гр шећера, 250 гр бадема.

На машини за месо са-мјети два-три пута смокве, па смјесу ставити на даску претходно посуту шећером. У шпиновати шећер, затим додати мљевене бадеме. Растанити полагано смјесу од смокаве, преко размазати масу од бадема, па све увити у ролат. Оставити да се просуши.

Приредила Л. Ђ.

Пилећа
паштета

Потребно: мање пиле, 1 већа шаргарепа, 2 главице препеченог црног лука, лист ловора, бибер у зрну, кашичица „вегете“, со, 4 тврдо кувана јајета, млијека (гушће него за палачинке), па га пржити на уљу.

Надјев за мусаку се спрема тако што се пропржи ситно исјечени прни лук, којем треба дода-ти ситно исјецану паприку, исјецаки (ольуштаки) парадајз и месо уз додатак „вегете“, со-ли, бибер и ситно исјецаки петрусина.

Ставити пиле да се кува као за салату, уз додатак поврћа, црног лука, ло-

ЉЕПОТА ЖЕНЕ

МОДА

НЕ ПРИСТАЈЕ СВЕ СВАКОМЕ

Да би сте били у тренду ове јесени не морате пуно размишљати јер је готово све у моди. Зато одаберите оно што вам најбоље стоји. Иако одијело не чини човјека оно битно утиче на наше прве утиске о особама које сусрећемо. Најбитније, при облачењу, је да се води рачуна о уредности и стилу, као и приликама у којима носимо одређену гардербу. То значи да пазите што ћете обући на улици, на послу или приликом вечерњих излазака, свечаних ручака и вечера и др.

Савременој жени велики свјетски креатори препоручују одјећу по мјери, а да притом није битна цијена и ексклузивност модела, чисту и уредну гардеробу и да, наравно, води рачуна да буде у складу са њеном грађом и годинама. Не пристаје све свакоме!

Ове јесени у моди су звоно и принцес кројеви, А - линије, наглашен струк, сукње до или испод кољена (минићи су out), а панталоне до изнад глејња. Што се тиче горњег дијела гардеробе, ове сезоне биће хит V или лађа изрези, широки долчевита оковратници, сасвим дуги рукави, мајце са једном нараменицом или без рукава за свечане прилике.

Од материјала модерни су твид, кожа високог сјаја у бордо боји, свила, сатен, пепито, вуна, плети-

во. Дозвољени дезени су цвијетни на црној подлози, црно-бијеле комбинације, геометријски узорци и шкотски од тартана.

Боје: бијела, црна, црвена.

Од осталих модних детаља у моду се враћају волани, плисир, кожни каишеви, као и појасеви у боји и материјалу панталона или сукње коју но-

на, златна, беж, небеско плава, жута и љубичаста боја су in, као и комбинације црно-бијело, црно-црвено, љубичасто-наранџасто, тиркизно-небеско плаво.

Такође, модерне су чарапе у боји и с узорком.

Сите. Популарни су и пантентни затварачи и невидљиво копчање. Наравно, неизбјежни детаљ ове сезоне биће и шешири од различитих материјала, разних облика и у свим бојама, зависно од гардеробе.

Свакој жени, да би изгледала његовано, лијепо и женствено, потребна је уредна и здрава

ШМИНКА

КАКО НАГЛАСИТИ УСНЕ

Савремену жену је немогуће замислити без макијаџира. Свака комплетна шминка подразумијева, између осталог, руж за усне. Међутим усне треба знати нашминкати, односно истаћи их. Ево неколико савјета за наглашавање усана.

1. Неопходна је припрема усана за шминкање, односно подлога да се не би користили тонови у јаком контрасту са бојом коже и уста. Право се наће крема, па текчија.

2. Нацртајте контуре оловком у тону ружа, и то тек зашиљеном, због максималне прецизности при оцртавању, а и ради што боље хигијене.

3. Нанесите боју четкицом за кармин да се што мање размазује и почните са наношењем од средине усана ка угловима.

4. На исти начин нанесите и руж за усне.

5. Након свега, пожељно је намазати усне и сјајем уједињујућим кармина или неутралној.

коса са фризуrom која одговара облику њеног лица. Наравно, током јета косу је веома тешко одржати здравом при претјераном излагању сунцу и морској води, чешћем прању, фенирању, фарбању, па и изблевивању. Сада, на крају јета, ваша коса је сигурно исушена, а врхови испуцали.

Препоручујемо вам да приликом прања шампонirate само главу јер пјена, која клизи низ врхове приликом испирања, има добру мокчишће.

Шампон и додатну његу увијек темељито исперите са много топле воде. Након прања размокнете косу чешћем размакнутим зупца, почевши од врхова према коријену.

Регенератори и паковања коси дају сјај, али уколико се претјерује са овим средствима може се постићи и контрафакт. Зато, код нормалне косе, доволно је

користити регенератор након сваког трећег прања. За изразито оштећену косу потребно је свакодневно паковање. Да би вам коса била сјајнија можете употребити и природни регенератор - у посљедњу воду за испирање додати неколико капи лимуна или сирћета.

Приликом фенирања, које је највећи непријатељ здравог коса, фен подесите на најмању јачину и држите га на прописаној удаљености од главе.

Да би вам коса изгледала штедијућа на суву или влажну косу нанесите мало учвршћивача у пјени и фенирајте главе забачене према додеље, а струју зрака усмјерите супротно од рада косе. Све то радите уз помоћ прстiju.

Уколико вам ови савјети не помогну, најбоље ће бити да се обратите свом фризеру и скратите косу.

Припремила:
Ана КОСТОВИЋ

ЗДРАВА ИСХРАНА

Нисте задовољни изгледом? Мислите да сте већ одавно премашили идеалну килажу? Чак се бе смратите пуначком или дебелом. А ни здравље вам није јача страна. Па онда је право вријеме да поведете разчуна и о изгледу и о здрављу. Полако, постепено, упорно и, наравно, уз правилну и здраву исхрану. Помоћићемо вам у томе са неколико савјета и упутства.

• Не прескачете обroke већ једите три пута дневно, умјерено и избегавајте додатне обroke - ужине. Одrekните се грицкалица (чипис, смоки, слани штапићи, кокице, чоколада, колачи...).

• Из доручка избаците пржену јаја, сланину, омлет, бутер и једите пахуљице потопљене у јогурту, немасном млијеку или неком природном воћном соку.

• Смањите количине масти у оброцима (уље или свињска масти), а уколико је неопходно, користите маслиново или сусамово уље. Када припремате месо, уклопите сваку видљиву мастино. Запамтите да један грам масти има десет калорија.

• Радије се опредијелите за кување и печење хране у рерни него за пржење и поховање.

• Одлучите се за једнотавна јела јер тиме штедите труд и калорије. Зaborавите на сосове и запршке и смањите ко-

личину соли у јелу. Немојте, током кувања, стално пробати јело.

• Прије оброка попијте чај воде, не никако иза њега.

• Ручак почните супом и порцијом салате што ће вас и заситити. Избјегавајте досипања, изузев поврћа и салате. Једите полако и престаните кад осјетите да сте сити, или чак кад вам је најslaђe.

• Никад не излазите из куће гладни, па чак и кад идете негде на ру-

намирнице које садрже материје неопходне за правилно и здраво функционисање организма. Из тог разлога је група научника са Беркли универзитета саставила листу најважнијих састојака које би требали свакодневно да уносимо у организам, а притом смањују ризик од неких болести.

• Витамин Ц је важан антиоксиданс и може да штити од срчаних болести, катаракте и неких

ченом у љусци, печеног пилетини, свињетини, куваној говедини и сувим шљивама.

Бетакаротен је важан у превенцији рака. Има га у дињи, бундеви, кајсјама, куваном кељу и спанаћу.

Калијум је битан минерал против повишеног крвног притиска и инфаркта. Садржи га пасуљ, кромпир у љусци, јогурт, риба и банана.

Селен је минерал који може да заштити од рака плућа, црјева и простате. Налази се у орачима, пиринчу, туњевини, ћуретини, овсеним пахуљицама и јајима.

Калцијум је неопходан за јачање костију и здравље зуба. Има га у немасној павлаци и јогурту, тврдим сиревима и млијеку.

Цинк има важну улогу у јачању имунолошког система, одржавању ткива и функционисању чула мириза и укуса. Цинк садржи остриге, кувана говедина, квасац, јагњетина, бадеми, пасуљ и пилетина.

Магнезијум је минерал који смањује ризик од кардиоваскуларних болести. Налази се у љешницима и бадемима, спанаћу, риби, пиринчу и пасуљу.

Биљна влакна спречавају опстапају (затвор), рак цвијева, а добра су и за дијабетичаре и старе особе. Има их у пасуљу, грашку, малинама, ражјаном хлебу и овсеним пахуљицама.

ЛИСТА КАЛОРИЈА (КЦАЛ У 100 ГРАМА)

ПОВРЋЕ

Грашак 98 ккал, Кромпир (кувани) 87 ккал, Помфрит 304 ккал, Краставци 12 ккал, Кисело зеље 15 ккал, Купус (свежи) 30 ккал, Лук прни 44 ккал, Лук бијели 136 ккал, Лук пори 41 ккал, Першун 49 ккал, Паприка 25 ккал.

Чак. Поједите макар нешто воћку или шаргарепу.

• Не идите у продавницу гладни јер ћете купити много више него што вам је потребно.

• Једанпут дневно, барем по полу сата, бавите се неком физичком активношћу (брза шетња, дрогинг, аеробик...).

Иако постоје опште правила и разноразне дијете, препоручује се да свако понаособ изради свој јеловник. Наравно треба узети у обзир све

врста рака. Налази се у свежим и црвеним паприкама, свежим јагодама, соку од поморанџе и јабуке.

Фолна киселина или витамин Б штити од рака грла материце и срчаних оболења. Има је у махунском поврћу, грашку, обареном спанаћу, овсеним пахуљицама, кукурузу и квасцу.

Витамин Д је добар за имуну систем и кости. Може се наћи у печеном тутњевини, кромпиру пе-

чија си мој таренутак, и мој сен, и сјајна
Мој реч у шуму; мој корак, и блудња;
Само си лејота колико си шајна;
И само истинија колико си жудња.

Осташај недостојан, нема и далека -
Јер је сан о срећи виши нећи о срећи.
Буди бесйоврашна, као младосиј; нека
Твоја сен и ехо буду све што сећа.

Среће има њовесију сузи што лева;
У великом болу љубав своју мету,
Истинија је само што душа ћроснева;
Пољубац је сусрећи највећи на свету.

Од мој таривића ши се цела тикана,
Твој је сан о срећи виши нећи о срећи;
Изашаје мисао моја очарана;
Симбол свих шаштина ћоразан и леден.

А ши не постојиши ниш си постојала;
Рођена у мојој тишини и чами,
На сунцу мој срећи ши си само сјала;
Јер све што љубимо створили смо сами.

Јован ДУЧИЋ

ЂАЧКО ДОБА

ПРЕМАШИЛИ КАПАЦИТЕТЕ

● Највећи дугоодишићи проблем будванске школе и вршића негосподацак праша који заостави у овим установама, из године у годину, све шеше рјешавају

У будванској вртићу „Љубица Јовановић-Маше“, чији капацитет износи 146, уписано је 490-тора дјече. Малишани су подијељени у 12 група и рад са њима је веома отежан јер недостају васпитачи. Међутим, из вртића су Министарству образовања поднијели захтјев за одобрење да у радни однос ступи још неколико васпитача, те чекају одговор. У објектима у Светом Стефану и Петровцу има довољно мјеста.

У ОШ „Стефан Митров Љубиша“ број дјече за три пута премашује њен капацитет, па је настава организована у три смјене (прва - од 8 до 13.30, друга - од 13.30 до 18.40 и трећа - од 11.30 до 15.55). Укупан број ученика је 1765 (нижи разреди - 910, а виши - 855) и распоређени су у 58 одјељења. Одјељења првог разреда је 8, другог 9, трећег и четвртог 7, петог 6, а шестог, седмог и осмог по 7. Путника из оближњих мјеста и села има 390.

У ОШ „Мирко Срзентић“ у Петровцу, у 9 одјељења, распоређено је 235 ученика што, углавном, задовољава капацитет школе. Једино што недостаје је још једна ученица-кабинет за други страни језик (италијански). Критеријум везан за

прописан број ученика, у одјељењу (првом 28, а у осталим разредима не више од 35) петровачка основна школа такође задовољава.

Средња школа „Данило Киш“ ове године има 150 ученика више него прошле, односно четири одјељења више. У школи је 1350 ученика распоређено у 40 одјељења, а по први пут су одобрена и четири одјељења гимназије. Тако да ове године у првом разреду ОШ „Данило Киш“ има 11 одјељења-четири

гимназије, три туристичких техничара, по једно одјељење техничара услуживања, кулинарства и продаје и конобара. Директор школе Срђа Поповић истиче да су ове године, ипак, уписане сва дјеца са подручја будванске општине.

Што се тиче Школе за основно музичко образовање, ове године њу похађа 185 ученика у 19 одјељења, заједно са подручним одјељењем у Петровцу (30 ученика).

А.К.

ПОЛУМАТУРСКА ЕКСКУРЗИЈА

● Полуматуршти ОШ „Стефан Митров Љубиша“ провели своју петодневну екскурзију (11-15. септембра) у Великој Плани. Наравно, пртјаром екскурзије укључујући и посјете другим мјестима и градовима Црне Горе и Србије.

При поласку ученици су обишли манастир Морачу и Златигор, затим, другог дана, један дио ученика посјето је Београд, обишли су ЗОО врт, Делиблатску пешчару и Смедерево, а други дио Орашца, Аранђеловац, Тополу, Опленец и Крагујевац.

Трећи дан је био резервисан за обилазак Манастире Раванице, затим, манастира Покажице и Радовањског луга где су присуствовали представи о Кађарђију. При повратку, ученици су имали прилику и да посјете манастир Жичу.

Према ријечима директорице Биљане Вукчевић на екскурзију су ишла 193 ученика, 12 васпитача и 1 љекар и није било никаквих проблема током тих пет дана.

Екскурзија је организована послиje одлуке наставничког вијећа и великог родитељског састанка, а коштала је 135 марака по ученику (у двије рате), укључујући у ту цијену, осим пута и боравка, све улазнице за музеје и посјете.

К.

● Не само велики број ученика и негосподацак простора већ и саобраћај као и безбедност џеџе, велики проблем становника, а и родитеља ћака ОШ „Стефан Митров Љубиша“. Заобилазницом, иако постоје ограничења на која указују саобраћајни знаци, јуле аутомобили, не поштујући прописану брзину, а чиме би могао биши угрожен и живот џеџе која плешају до школе и на неколико мјесета прелазе улицу

шта“ Биљана Вукчевић и додаје: - Ми стално апелујемо на надлежне органе шаљући им дописе и прецизно означавајући „кризних времена“ не били се проблем издигао на висок ниво да би се дошло до адекватног решења.

Проблем је и уска улица („уско грло“) којом се до школе тешко мимоилазе аутомобили родитеља који довозе своју џеџу, нарочито ујутро и између смјена. Паркинг код основне школе је исувише мали за све аутомobile - становника овог насеља, родитеља, запослених и ћачких аутобуса. Тако да ученике и ту вреба опасност.

- Годинама је код нас актуелан исти проблем - каже директорица ОШ „Стефан Митров Љуби-

ца“ Биљана Вукчевић и додаје: - Ми стално апелујемо на надлежне органе шаљући им дописе и прецизно означавајући „кризних времена“ не били се проблем издигао на висок ниво да би се дошло до адекватног решења.

По нашем мишљењу, контрола би требала да буде јача, а казне за преступнике ригорозније, нпр. одузимање возачке дозволе. Треба превентивно дјеловати, а не дозволити да неко дјете буде повријеђено или да погине, па тек онда све скватити озбиљније и наћи рјешење - рекла је на крају директорица Вукчевић.

А.

НОВА ШКОЛА
ОД ДРУГОГ ПОЛУГОЂА

● С обзиром на велико интересовање, и ове школске године, Школа за основно музичко образовање у Будви уписала већи број ученика у првогодишњи разред. За упис превијено око 30 ученика, међу њима уписано око 50 интересантних, заједно са подручним одјељењем у Петровцу. Мали почетници који се шек упознају са поштама и музичким образовањем да би на крају школске године увијели да ли су шаленштаки за ову умјешност или не, page у неповољним условима.

Не само за ово одјељење већ мјеста мањка и за осталих 185 ученика. У школи је 19 одјељења са просјечно 9 ученика (припремни, први, други, трећи и четврти разред - по три одјељења, пет и шест - два одјељења), а наставно особље броји дана већи број ученика.

Дугогодишњи проблем са простором, према ријечима директорице Весне Миловић, ријешиће се од почетка другог полугодишта. - Предсједник општине, Ђорђије Прибилић, обећаје нову зграду за музичку школу. Зграда, у власништву општине, више спратна је за клавир, а затим и за гитару. Такође, ученици похађају часове солфеја, теорије музике и хорског певања, а оформљена су и два хора (Мали и Велики хор ШОМО) у Будви и у Пе-

тровцу.

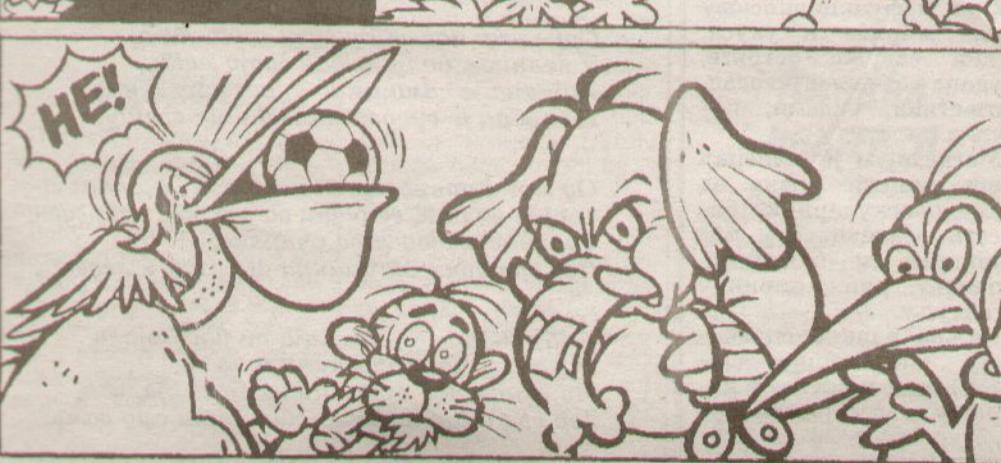
Подручно одјељење у Петровцу броји тридесет ученици и њихова настава се организује у ОШ „Мирко Срзентић“ са наставницима из Петровца и Будве.

Од свих активности, које ученици ШОМО имају током године, директорица Миловић издава она радовне - полугодишњи и годишњи концерти у Будви и Петровцу, јавни часови ученика припремног одјељења, класе гитаре, калвира и фалуте, концерт хора, учешће на републичком такмичењу са запаженим резултатима, учешће на манифестијама у граду и шире, као и гостовања у емисијама Радио и ТВ Будва.

А. КОСТОВИЋ

БУДВАСКА ФУДБАЛСКА
ФРУЖИНА

Црта: БРАНА НИКОЛИЋ

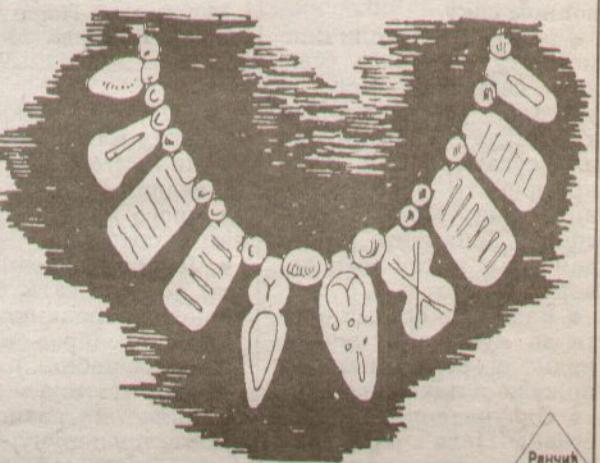
ЗАНИМЉИВОСТИ

КЈАДА ЈЕ
ОТКРИВЕНО
ЗЛАТО?

Готово је сигурно да је злато било први метал који је човјек упознао, пошто се оно у природи може наћи у слободном стању. Кјада се то догодило не може се знати јер се десило дјавно, прије почетка писане историје ...

Неки од најранијих података о злату стари су преко 5.500 година. Постоје подаци отоме како су стари ясирици (на слици златна оправица из Ясирије) 2470. године прије нове ере, освојили земље својих сусједа и однijели са собом опљачкано злато.

Откривање злата ма у ком дјелу свијета изазвало је увијек велико узбуђење и тјако је позната „златна грозница“ у Калифорнији (САД) 1848. године ...

Ранчић

ШАРЕНА СТРАНА

ПИСМО

При нашем уласку у ординацију Миланка је повукла к себи један папир; грчио се под њеном руком; скоро га је згужавала.

- Шта то читаш?

- Како сте ме уплашили. Мислила сам да је шеф. Читам неко писмо. Стигло на моју адресу. Погледајте! Ево, дошла сам до овога:

"У деветнаестом вијеку живио је краљ који је у војсци изгубио јединица јер се оглушио о овакво писмо. Свако ће тако проћи ако не пошаље двадесет писама ове садржине на различите адресе."

- Чиста измишљотина. Када бих добијао таква писма завршавала су у ватри - рекох. - Ма, то шаљу ови из поште да би повећали себи плате. Што више писама, то више купљених маркица.

- Ако можда то шаље нека секта из само њој познатих разлога? - питао се Максим..

- И шта си одлучила, Миланка?

- Нећу слати. Не знам, зашто бих слала?

Нас двојица, Максим и ја, напустили смо њену ординацију и отишли на терен.

Био је напоран дан, жега и тешки слушајеви. По повратку сједио сам у својој ординацији и размишљао о Миланки. Као мала играла се са луткама; лијечила их, да би касније постала прави доктор. Мале плате, она запуца двије године у Швајцарску и купи кола и стан. Младост трептала, гаснула на њеном лицу, тридесете увелоко газиле, гаџале по тијелу, нису дирале душу, када је угледала момка, млађег од себе, као да није припадао њеној сортби, вјери, нека лијепа мјешавина из Босне. Обрати га као ни једна до тада и он се предаде; први, па други побачај: још једном је била упорна, трећа срећа: родила кћер, затим, одмах, и сина размишљао сам, какјем о Миланки, када ускочи у ординацију Максим.

- Она је ипак послала!

- Како знаш?

- Примјетио сам да није у својој ординацији, ушао сам, погледао у корпу за отпадке, тамо је лежао индиго, подигао сам га, окрену према свјетлу и препознао текст из овог писма.

Како се само сјетио, њушикало олињало, не рекох.

- Рећи ћу јој што нас је лагала.

- Немој је дирати.

- Зашто?

- Свако се уплаши од живота.

- Чега она има да се боји,

све што је научила, то је и

учинила.

- Може и тако. Али то је дубоко у њој. Она није пред собом не може то га призна. Као што ни ти не можеш прихватити да те је на ову "истрагу", поред интуиције натјерао најјачи вјетар.

- Какав вјетар? Шта лупеташ?

- Лупетам? Кад ме повлачиш за језик, рећи ћу ти: вјетар и те какав. Вјетар раздозналости, Максиме мој.

Никоша БАНИЋ

ЕМОЖЧОЧЕ ВИСУ ЈА ОДМА
АА СИТИ ИЗ СРБИЈЕ АОСА...

БУДВОГРАМИ

БАЗЕН

На Словенској плажи још нема базена, а обећања стоје, чврста као стијена. И све је ту: жеља до жеље жарке једино нема - марке...

РАДАР

Са 100 километара на сат провозао клинику. Много му лијепа поза - на радарском снимку.

Б.Н. БРАНЕЛИ

АФОРИЗМИ

- Идемо из крајности у крајност, зато нам је средина све - празнија.
- Никако не попуштајте, баш је добро затегнуто.
- Сит гладноме не вјерује, па је код нас све мање неповјерљивих.
- Наша стварност је тако ружна да многи затварају очи пред њом.
- У Црној Гори полиција и војска пцуја од среће - кад се сртну.
- Кажу да живимо у ненормалним околностима. Какви смо, то нам дође као природни амбијент.
- Ако се овако настави на сваког полицајца биће по један - неидентификовани убица.
- Успјеси које постигну су незапамћени - ако Бог да да та ко и остане.
- Наш капетан је овај брод намјерно насукао да не би потонуо.
- Ово је само прелазна фаза, прелазе нас где стигну.
- За ким звона звоне не знам, али знам да нам је - одзвонило.
- Не знам шта је горе, да ли дневни кошмар или ноћне - море.
- Идеални полтрон и ћелавом шефу иде низ - длаку.

Драгослав ЖИВКОВИЋ-ДРЖ

Дуго већ нема ни свјетионика ни старог свјетионичара. Некако у исто вријeme престали су да постоје. Првог је искључила техника, а неколико година касније, пошто је схватио да свјетионик остаје без наследника и стари свјетионичар је склопио своје уморне очи, оставивши бројно потомство и лијепу животну причу, њима у наслеђе. И многима другима који су га познавали.

Млађи становници будванске општине и не знају да је на острву Свети Никола цио вијек постојао свјетионик који је усмјеравао бродове и друга пловила приликом пловидбе. И у вријеме олуја и бура и ноћу када би море било мирно као уље. Последњи свјетионичар је био Мартин Рафаиловић, стари морски вук, који је на острву дочекао и пензију. У каменој кућици, насађеној на хриди острва која се налази с његове јужне стране, живио је и пошто је свјетионик аутоматизован и након што је отишао у мировину. Није никако могао да се растави од острва и свјетионика с кога је друговао готово цио свој живот.

Мартин ми је причао најавио пензионирања, једне зиме на Школу, да је по-

слједњи из фамилије Рафаиловић која је цио вијек давала поморце-чуваре свјетионика. Мартинов дједа Бошко закорачио је на острво још 1880. године и почeo да одржава "показиваč правца". Ту је стражарио и будно пратио на кретања по мору пуне три и по деценије, баш као и његов син Илија. Толико је скоро и Мартин одрадио.

- Ташко ми је пало, када ми је речено да морам пре-
кинути друговање с острвом

јер је Установа за одржавање пловних путева из Сплита одлучила да заувијек угаси ово радно место - прича ми је Мартин Рафаиловић, позних седамдесетих. - А таман је мој син Бошко био спреман да "ускочи". Оставили су ми камени "замак" и ја остављам овде.

Мартин је на острву живио са својом супругом Крстином. Дешавало се да недјељама не искорачи из каменог утврђења, из четири зида. Када би невријеме за-
једио обalom.

- Громови су ме једино "поздрављали", али никад се нисам плашио. Напротив, уз њихову тутњаву и хук таласа најбоље сам спавао - прича ми је "Робинсон са Школе".

На острву су Мартин и

његова животна сапутница имали посла и преко дана. Нарочито када је лијепо вријеме. Гајили су поврће - за сопствену трпезу и оне који заустављају. А код Мартина су често стизали ненајављени путници.

- Многе смо спасили. Притицали смо упомоћ и нашима, још чешће странцима који нису познавали ни ове крајеве ни ћуди мора, па би зауставили. Послије су долазили, захваљивали, редовно нам писали. У другим зимским ноћима читајући та писма заборављао сам да смо овде сами.

Само у два наврата Мартин је напуштао свјетионик: када је 1943. у пратњи њемачких солдата одлазио у затвор јер је давао сигнале Енглезима и годину дана касније када је с пушком у руци стао у строј Шесте црногорске бригаде.

Мартинови су данас на обали. Успјешни унучи су задржали иtekako везу с морем: добри су рибари, још бољи угоститељи. Наставили су и сјајну традицију гостопримства: код њих долазе пријатељи са свих страна. На Школу се пријетко пењу, јер тамо нема више дједа Мартина и његовог свјетионика. Около постриженама сурим, немирно море љуља само успомене.

Мартинови су данас на обали. Успјешни унучи су задржали иtekako везу с морем: добри су рибари, још бољи угоститељи. Наставили су и сјајну традицију гостопримства: код њих долазе пријатељи са свих страна. На Школу се пријетко пењу, јер тамо нема више дједа Мартина и његовог свјетионика. Около постриженама сурим, немирно море љуља само успомене.

КАПИ ЗА ГЛАВУ

- Иако најемо неки излаз, то ће опет бити процјеп.
- Наши камелеони се рекламирају у свим могућим бојама.
- Суочење се не може извршити јер оптужени не могу једни друге очима да виде!
- Овдје се не зна ко пије, а ко плаћа, али се зна чија је крчма!
- Продавци магле обећавају да ће купци убудуће мање чекати!
- У народу се скрива огромна енергија. У интересу истраге нису дати детаљи.
- Не зна се ко је шта рекао јер је на крају изdato саопштење.
- Нико не смје да гаји илузије јер оне разорно дјелују на празна обећања.
- Резултати балистичке експертизе показују да нам пуца прслук за све!
- Рад се може сматрати за болест лењиваца!
- Искусни говорници не бирају ријечи ни кад себе цитирају!
- Потичем из породице која је увијек истjerivala правду. Њу у кући не подносимо!
- То не може бити наш камен спојицања! Ми смо се већ спотакли.
- Све је попустило, јер сви мисле да су паметнији.
- Сачували су дух прошлих времена чак и они без духа!

- Зајебали смо се, али то није засновано на сексу!
- У партију су ушли обољели од коцкарске грознице.
- Не дижите руке, ово је легална пљачка!
- Два и два јесу четири, али ситуација налаже да прихватимо сваки резултат какав год био.
- Док смо сисали весла, они нам потопише чамце за спасавање!
- Ако једном почну да вам пришивају шлице, послије нема вајења!
- Многа његова празна обећања већ су прerađena у драме!
- Зидовима не сметају клемпаве уши.
- И кад лажни цар тамо иде пjeшке, то чини уместо правог.
- Састављамо крај с крајем, ради јачања веза са свијетом.
- Наше (по)тудање од данас до сјутра је пуко сексуално прешивљавање.
- Збачени са бруда историје свечано су поринути у море.
- Пали смо на ниске гране. Црна кутија још није прonaђena!
- Ватрена љубав направила је многа згаришта!
- Позвани прстом прилазе на прстима.
- Ми морамо да пристанамо на уступке, јер на то имамо право као победници!

Живојин ДЕНЧИЋ

Радослав ЖИВКОВИЋ-ДРЖ

Црта: BRANISLAV NIKOLIĆ

Braneli

ПРОЗЕ ЈЕТО
ПРОЗЕ СЕЗОНА...

...ОДОШЕ ВРЕМЕ ДАНИ, ОДОШЕ ТУРИСТИЧКИ МОРОНИ...

...АЛИ МЕНИ ОСТАДОШЕ
ДОЧ-МАРОНИ!

КЊАЗ МИЛОШ
БУКОВИЧКА Бања - АРАНЂЕЛОВАЦ
ПРЕДСТАВНИШТВО БУДВА

Минерална вода
Сокови
Пића других производача

Продајни центар у Ластви грбаљској
тел. 086/51 - 297, тел./факс 52-518
Дисконт у Будви, ЦДС Подкошљун
тел. 086/52-378

ВАША FIRMA
NA INTERNETU -
USLOV ZA
MODERNO POSLOVANJE
I SAVREMENE KOMUNIKACIJE

069 061 219

BANEX

производња, експорт-импорт, инжењеринг,
туризам и услуге

СВЕ ВРСТЕ ГРАЂЕВИНСКИХ ПОСЛОВА,
СТАНОВИ ЗА ТРЖИШТЕ
РЕКОНСТРУКЦИЈЕ И
АДАПТАЦИЈЕ

85310 БУДВА, Приморски баталјон 10,
тел./факс 086/52-790, тел. 51-764

тел. 086/ 52-762, 52-280, 52-285
факс 086/ 51-320

СПОРТ

МЕЂУНАРОДНИ ТУРНИР „ДАНИ ОДБОЈКЕ БУДВА 2000“.

„ПАЛЕРМО“ ПРВИ, „БУДВАНСКА РИВИЈЕРА“ ДРУГА

● Италијани и поред пораза од домаћина освојили прво мјесто због боље сечи количника

На међународном турниру „Дани одбојке - Будва 2000“, одржаном у Медитеранском спорском центру од 21. до 23. септембра, учествовали су „Палермо“, италијански прволигаш из истоименог града, „Црвена звезда“ из Београда, „Војводина“ из Новог Сада и домаћин „Будванска ривијера“.

Послије тродневног такмичења прво мјесто освојио је „Палермо“ испред „Будванске ривијере“ са

истим бројем бодова. Италијани су заузели прво мјесто због повољнијег сет количника иако су у посљедњем сусрету изгубили од домаћина. Такмичење је бодовано по новом систему (побједе од 3:0 и 3:1 донесе три бода, победа од 3:2 два бода, а пораз један бод) који ће се примењивати и у наредном првенству Југославије.

За најбољег играча турнира проглашен је Владисав Караџић из „Будванске ривијере“

и истим бројем бодова. Италијани су заузели прво мјесто због повољнијег сет количника иако су у посљедњем сусрету изгубили од домаћина. Такмичење је бодовано по новом систему (побједе од 3:0 и 3:1 донесе три бода, победа од 3:2 два бода, а пораз један бод) који ће се примењивати и у наредном првенству Југославије.

Резултати: „Будванска ривијера“ - „Црвена звезда“ 3:1, „Палермо“ -

„Војводина“ 3:2, „Будванска ривијера“ - „Војводина“ 1:3, „Палермо“ - „Црвена звезда“ 3:2, „Будванска ривијера“ - „Палермо“ 3:2 и „Војводина“ - „Црвена звезда“ 2:3.

ТАБЕЛА

1. ПАЛЕРМО	3	2	1	8:6	6
2. БУДВАНСКА РИВИЈЕРА	3	2	1	7:6	6
3. ВОЈВОДИНА	3	1	2	6:7	5
4. ЦРВЕНА ЗВЕЗДА	3	1	2	6:8	4

БОЋАЊЕ - ЗАВРШЕН ПЛЕЈ-ОФ ЗА ПРВАКА ЈУГОСЛАВИЈЕ

ШАМПИОН „КОЗАРА“, „МАИНИ“ ТРЕЋИ

Боћари „Маина“ су овогодишње првенство Југославије завршили на трећем мјесту. На првом плеј-оф турниру одржаном у Херцег-Новом од 1. до 3. септембра били су успјешни и са двије побједе и једним поразом заузimali друго мјесто, али су потпуно затражili седам дана касније на другом плеј-оф турниру у Београду када су изgубili

све три утакмице. Нови шампион Југославије је „Козара“ из Београда која је била убедљivo најбољa на обa турнира.

РЕЗУЛТАТИ:

Плеј-оф турнир у Херцег-Новом: „Вал-Зетатранс“ - „Козара брдо“ 8:8, „Козара“ - „Маини“ 10:6, „Козара“ - „Вал-Зетатранс“ 8:8, „Маини“ - „Канарево брдо“ 13:3, „Козара“ - „Канарево брдо“

14:2, „Маини“ - „Вал-Зетатранс“ 12:4.

Плеј-оф турнир у Београду: „Вал-Зетатранс“ - „Канарево брдо“ 8:8, „Козара“ -

„Маини“ 10:6, „Козара“ - „Вал-Зетатранс“ 12:4, „Маини“ - „Канарево брдо“ 6:10, „Козара“ - „Канарево брдо“ 10:6, „Маини“ - „Вал-Зетатранс“ 4:12.

ТАБЕЛА

1. КОЗАРА	6	5	1	0	64:32	11
2. ВАЛ-ЗЕТАТРАНС	6	1	3	2	46:50	5
3. МАИНИ	6	2	0	4	45:51	4
4. КАНАРЕВО БРДО	6	1	2	3	37:59	4

БОЋАЊЕ - ПРВЕНСТВО ЈУГОСЛАВИЈЕ У КАТЕГОРИЈИ ПОЈЕДИНАЦА И ПАРОВА

НАЈБОЉИ БЕОГРАЂАНИ И ЗЕМУНЦИ

У организацији Боћарског савеза општине у Будви је 15. и 16. септембра одржано првенство Југославије у категорији појединача и парова на коме су учествовала

по четири најбоља појединца и пара са републичких првенстава Србије и Црне Горе.

Међу појединцима највише успеха имао је Срђан

Рајић („Земун“), друго место освојио је Васко Минић („Маини“), а треће Богдан Ђуровић („Будва“). У категорији парова прво мјесто освојили су Ђуро Зелено-

вић и Љубо Петковић („Козара“) Београд), друго Божидар Ерујић и Трипо Луковић („Будва“) а треће Милутин Вуксановић и Васко Минић („Маини“).

ОПШТИНА ЋЕ УСКОРО ДЕФИНИСАТИ ФИНАНСИРАЊЕ СПОРТА

НОВАЦ САМО ПО ПРАВИЛНИКУ

● Ушердине се кришеријуми, а колико ће ћодишиње који клуб добијши из оштапинске касе зависиће од њосишишну тој усјеха, рана тајмичења, броја чланова које окупља...

У општинском буџету за ову годину за спортске клубове предвиђено је 200.000 ДЕМ. До сада им је исплаћено 114.700 ДЕМ, а остатак ће се уплатити до краја године по планираној динамици. Отежано обезбеђивање прихода општинског буџета није се одразило на финансирање спортских клубова јер се не ради о великим средствима.

О расподјели средстава из 18 спортских клубова, која су с обзиром на њихове потребе заиста скромна, одлучује Савјет за унапређење и развој спорта према процјенама спортских радника који га сачињавају, и на предлог Секретаријата за привреду и финансије али ће се то ускоро промијенити.

- Планирамо да предложимо Скупштини општине доношење Правилника о финансирању спорта који ће претходно разматрати Савјет за унапређење и развој спорта. Тим актом утврђиће се критеријуми и клубови ће у расподјели средстава из општинског буџета учествовати зависно од постигнутих резултата, ранга тајмичења, броја чланова које окупљају итд - каже Предраг Јелушин, секретар Секретаријата за привреду, финансије и друштвене делатности, најављујући да ће се Правилник о финансирању спорта наћи у скупштинској процедуре до краја године како би се идуће године расподјела вршила по утврђеним правилима.

Скупштина ватерполо клуба „Будванска ривијера“, на седници одржаној 20. септембра, прихватила је оставке предсједника Скупштине Милорада Шољаге и директора Клуба Драгана Лијешевића. За вршиоца дужности предсједника скупштине клуба изабран је Предраг Јелушин, а почетком октобра именоваће се и вршилац дужности директора ВК „Будванска ривијера“.

До почетка новог првенства, 4. новембра, остало је само мјесец дана па ће у Клубу предузети све да се што спремније уђе у нову тајмичарску сезону упркос свим тешкоткама с којима су сукочени. У циљу превазилажења садашњих тешкотака тражиће се од свих сувлачника да или редовно извршавају преузете обавезе, или да та права и обавезе уступе другима.

УКРАТКО

• У Бечићима је од 13. до 17. септембра одржан 10. јубиларни фестивал спортске рекреације „Спорт за све“ на којем је учествовало 35 екипа са 600 тајмичара из наше земље, Македоније, Румуније и са Кипра. На фестивалу је учествовала и екипа радника органа управе Будве са 30 члановима који су се тајмичили у десет дисциплина у мушкијо и женској конкуренцији освојивши 11 медаља - четири златне, четири сребрне и три бронзане.

• На турниру „Драгослава Сиротановића-Сирета“ у Београду, одржаном 16. и 17. септембра, учествовали су „Војводина“, „Партизан“, „Црвена звезда“ и „Будванска ривијера“. „Будванска ривијера“ је побједила све противнике и убедљivo освојила прво мјесто.

• На спортско-рекреативним сусретима радника управе и правосуђа Црне Горе, одржаним у Бечићима од 19. до 24. септембра, учествовала је 21 екипа са 256 чланова који су се тајмичили у 12 дисциплина у мушкијо и 11 у женској конкуренцији.

Екипа Будве, у којој су били радници органа управе и Дирекције јавних прихода, бројала је 36 чланова који су у екипној конкуренцији освојили десет медаља - седам златних и три сребрне. У коначном пласману мушки екипе су се освојиле треће а женске прво мјесто, док је у генералном пласману екипа Будве освојила прво мјесто.

Припремио:

В. М. СТАНИЋИЋ

ФУДБАЛ

ДРУГА САВЕЗНА ЛИГА - ГРУПА ЈУГ

„МОГРЕН“ НА ЧЕЛУ ТАБЕЛЕ

Фудбалери „Могрена“ добро су стартовали у овогодишњем првенству у јужној групи Друге савезне лиге и послије седмог кола налазе се на првом мјесту. Побиједени су „Јединство“, „Искра“ и „Беране“ на свом терену, „Задјело“, „Челик“ и „Ловћен“ у гостима, а онда је услиједио непријатан пораз код куће од „Бокеља“ који је, према садашњим процјенама, такође озбиљни кандидат за врх табеле и улазак у Прву савезну лигу.

РЕЗУЛТАТИ

„МОГРЕН“ - „ИСКРА“ 3:1 (1:0)

Будва, 3. септембра. Стадион Лугови. Гледалаца око 1000. Судија Миковић (Подгорица). Стријелци: Каваја у 19, Глушчевић у 75, Јововић у 88. минуту („Могрен“) и Шалетић у 62. минуту („Искра“). Жути картони: Војводић („Могрен“), Шалетић, Мреновић, Поповић, Никчевић („Искра“). Црвени картон: Вранеш („Искра“).

„МОГРЕН“: Шушкавчевић, Јуцовић, Мијушковић, Каваја, Војводић, Мирковић, Васић, Радоњић, Глушчевић, Радојевић (Рашовић), Рајеновић (Пима), Јововић.

„ИСКРА“: Д. Перовић, Р. Перовић, Оташевић, Никчевић, Поповић, М. Перовић, Мреновић, Вранеш, Мијовић, Шалетић, Радовић (Ускоковић).

„ЧЕЛИК“ - „МОГРЕН“ 0:1 (0:0)

Никшић, 10. септембра. Стадион Жељезаре. Гледалаца 450. Судија Стругар (Подгорица). Стријелац: Вукадиновић у 66. минуту. Жути картони: Дамјановић, Ђурђић, Бурђић, Вукадиновић („Челик“), Јововић, Рашовић, Вукадиновић („Могрен“).

„ЧЕЛИК“: Зорић, Јовићевић, Дамјановић, Миличковић, Ђурђић, Миковић, Копривица (Беркљан), Бајовић.

„МОГРЕН“: Шушкавчевић, Јуцовић, Џ. Мијушковић, Пима, Лопчић, Мирковић, Радоњић, Вукадиновић, Глушчевић (Бољевић), Вукотић.

БЕРАНЕ: Рамусовић, Мрмулић, Драговић, Шекуларац (Шошкић), Аковић, Кривокапић, Цветковић, Вујовић, Милановић (Миљкић), Лекић, Бугарин (Бајовић).

„МОГРЕН“ - „БЕРАНЕ“ 3:0 (2:0)

Будва, 17. септембра. Стадион Лугови. Гледалаца око 800. Судија Јанковић (Цетиње). Стријелци: Рајеновић у 2, Глушчевић у 28 и Пима у 79. минуту („Могрен“). Жути картони: Пима („Могрен“), Драговић, Аковић и Лекић („Беране“).

МОГРЕН: Шуш

Приморске новине

Приморске новине

се читају само један дан

Приморске новине

се читају цијелог мјесеца

Приморске новине

чијајте

Приморске новине

Приморске новине

су ваше новине!

чијајте

Приморске новине

Приморске новине

су ваше новине!

РЕД ВОЖЊЕ - ПОЛАСЦИ

АУТОБУСКА СТАНИЦА „МЕРКУР“ БУДВА

(Радио вријеме 5.30 - 22.30, телефон: 56-000)

БУДВА - ЦЕТИЊЕ - ПОДГОРИЦА: 5.30, 6.30, 7.00, 7.10, 8.00, 8.10, 9.15, 9.30, 10.10, 11.00, 11.15, 12.15, 12.40, 13.30, 14.10, 14.40, 15.10, 15.40, 16.20, 17.00, 17.20, 17.50, 18.00, 18.30, 19.20, 20.15, 21.00, 21.30

БУДВА - ПЕТРОВАЦ - БАР: 6.45, 8.10, 8.30, 11.15, 12.15, 14.20, 16.20, 16.50, 17.50, 19.45.

БУДВА - ХЕРЦЕГ НОВИ (преко Котора и Рисна): 6.15, 7.10, 8.15, 8.45, 9.30, 10.15, 11.30, 12.20, 13.00, 13.50, 14.20, 15.15, 17.00, 18.10, 20.20,

БУДВА - ХЕРЦЕГ НОВИ (преко Тивта и трајекта): 5.00, 6.00, 7.30, 18.30, 19.10, 20.00

БУДВА - КОТОР: 5.00, 6.15, 7.10, 8.15, 8.45, 9.30, 10.15, 11.00, 11.30, 12.15, 13.00, 13.50, 14.20, 15.15, 17.00, 18.10, 18.10, 19.20, 20.20, 22.15

БУДВА - ТИВАТ: 5.00, 6.00, 7.10, 7.30, 8.15, 9.30, 10.15, 11.00, 12.15, 13.00, 13.50, 14.20, 15.15, 17.00, 18.10, 18.30, 18.45, 19.20, 20.00, 22.15

БУДВА - НИКШИЋ: 8.00 и 12.40

БУДВА - БЕРАНЕ: 6.35 (свако друго утро), 7.10, 14.10, 14.30, 18.00, 20.10, 21.30.

БУДВА - АНДРИЈЕВИЦА: 7.10

БУДВА - ПЛАВ: 12.15

БУДВА - ПЉЕВЉА: 12.15

БУДВА - РОЖАЈЕ: 14.10

БУДВА - БЕОГРАД: 5.30, 17.00, 18.00, 18.40, 19.20, 20.15, 21.00, 21.30

БУДВА - НИШ: 6.35 (свако друго утро), 14.30, 18.00

БУДВА - ЛЕСКОВАЦ: 14.30

БУДВА - КРАЉЕВО - КРАГУЈЕВАЦ: 20.10 и 21.30

БУДВА - УЖИЦЕ - ЧАЧАК - ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ: 5.30, 17.00, 18.00, 18.40, 19.20, 20.15, 21.00

БУДВА - НОВИ САД - СУБОТИЦА: 19.20, 21.00

БУДВА - ВРБАС: 19.20 и 21.00

БУДВА - САРАЈЕВО: 8.10, 20.40 (свако друго вече), 22.30 (свако друго вече)

БУДВА - БАЊА ЛУКА (МОСТАР - ЈАЛЦЕ): 18.55 (преко Федерације)

БУДВА - БИЈЕЉИНА: 18.55 (сваког уторка, четвртка и недеље)

БУДВА-ДОБОЈ: 20.00 (сваког понедељка, петка и недеље)

БУДВА - ДЕВЕЛИ БРИЈЕГ - ДУБРОВНИК - ЗАГРЕВ: 12.20

БУДВА - СПЛИТ: 10.00 (сваке сриједе)

РЕД ВОЖЊЕ - ПОЛАСЦИ

ЖЕЉЕЗНИЧКА СТАНИЦА БАР

(28. 6.) Телефон: 085/312-310

Београд: 10.35 (брзи), 14.00 (пословни), 21.15 (брзи), 22.35 (ауто воз), Нови Београд-Нови Сад-Суботица: 19.50 (брзи са директним колима за Ниш до 16. 6. и од 25. 9.), Ниш: 20.40 (брзи), саобраћа од 17. 6. до 24. 9. - са директним колима за Скопље од 1. 7. до 1. 9. Подгорица: 5.25 (локал), 6.25 (локал), 9.13 (локал), саобраћа од 10. 6. до 1. 9.), 10.35 (брзи), 11.45 (локал), 14.00 (пословни), 14.30 (локал), 16.30 (локал), 18.30 (локал), 19.50 (брзи), 20.40 (брзи), саобраћа од 17. 6. до 24. 9.), 21.45 (брзи), Бијело Поље: 5.25 (локал), 10.35 (брзи), 14.00 (пословни), 16.30 (локал), 19.50 (брзи), 20.40 (брзи), саобраћа од 17. 6. до 24. 9.), 21.25 (брзи) часова.

АВИОНИ-РЕД ЛЕТЕЊА

ТИВАТ-БЕОГРАД: понедељак - 11.00, 14.05, 15.10 и 17.50, уторак - 8.10, 14.00, 17.55 и 18.50, сриједа - 8.10, 14.40, 15.40 и 19.00, четвртак - 8.30, 13.40, 15.20 и 19.10, петак - 8.25, 12.20, 13.50 и 18.10, субота - 8.10, 10.50, 14.50 и 18.00, недеља - 8.10, 10.30 и 14.30 часова.

БРОДОВИ - РЕД ПЛОВИДБЕ

„ЛАВУРНУМ“: Полазак из Бара уторком, петком и недељом у 22.00, повратак из Барија понедељком и суботом у 22.00, четвртком у 23.00.

„АЛБА“ (теретни): Поласци из Бара понедељком и четвртком у 22.00, повратак из Барија сриједом и петком у 22.00.

„ЕСПРЕСО ВЕНЕЦИЈА“:

БЕОГРАД-ТИВАТ: понедељак у 9, 12.05, 13.10 и 16.00, уторак - 6.30, 12.00, 16.00 и 17.10, сриједа - 6.30, 12.45, 13.40 и 17.00, четвртак - 6.30, 11.40, 13.40, 17.30, петак - 6.30, 10.25, 12.00 и 16.30, субота - 6.30, 8.50, 12.50 и 16.20, недеља - 6.30, 8.50 и 12.40 часова

Полазак из Бара четвртком у 18.00, повратак из Анконе сриједом у 18.00.

РО-РО „ЕГИЗИЈА“: Полазак из Бара недељом у 21.00, повратак из Анконе суботом у 13.00.

„ХОРНБИМ“: Полазак из Бара четвртком у 22.00, повратак из Барија петком у 22.00.

Осигурујте
"Stari Grad"

ПОСЛОВНА ЈЕДИНИЦА
тел: факс:

Будва, 53 284
53 285

МЕТРО

сваког дана од 9.30 - 21.30

• велики избор робе из програма:

- аудио
- видео
- антенско-сателитски
- телефонија
- подни и зидни посачи
- тв (свих димензија)
- аудио и видео
- освјетљења:
- тунгстрам

• велики избор игара:

- сони плеј стејши
- пи си
- празни џд ромови
- празни мини дискови
- тдк аудио касете
- телешоп:
- магична крпа
- бриско
- астониш програм

Топлишки пут б.б.
85310 Будва

Тел: 086-51-490
069-025-497

ПРОГРАМ РАДИО БУДВЕ

ПОНЕДЕЉАК

8-11 Јутарњи програм, 11-12 Хит дана, Маркетинг, ЕПП, 12-16 Забавно поподне Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Гордана Кнежевић (12.30 Вијести ББЦ, 14 и 16 Вијести Радио Будве, 15 Вијести), 16-20 Поподневни програм Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Нина Рајковић (17 и 19 Вијести 17.30 Будванска хроника), 20-24 Куда вечерас, култура, спорт, музика, занимљивости, гости, одјава програма и најава музичког програма до јутра, контакт програм, водитељ Телентано

УТОРАК

8-11 Јутарњи програм, 11-12 Хит дана, Маркетинг, ЕПП, 12-16 Забавно поподне Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Нина Рајковић (12.30 Вијести ББЦ, 14 и 16 Вијести Радио Будве, 15 Вијести), 16-20 Поподневни програм Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Мирјана Зечевић (17 и 19 Вијести, 17.30 Будванска хроника), 20-24 Куда вечерас, култура, спорт, музика, занимљивости, гости, одјава програма и најава музичког програма до јутра - контакт програм, водитељ Марко Калајановић

СРИЈЕДА

8-11 Јутарњи програм, 11-12 Хит дана, Маркетинг, ЕПП, 12-16 Забавно поподне Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Јасна Калуђеровић (12.30 Вијести ББЦ, 14 и 16 Вијести Радио Будве, 15 Вијести), 16-20 Поподневни програм Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Нина Рајковић (17 и 19 Вијести, 17.30 Будванска хроника), 20-24 Куда вечерас, култура, спорт, музика, занимљивости, гости, одјава програма и најава музичког програма до јутра - контакт програм, водитељ Јасна Калуђеровић

ЧЕТВРТАК

8-11 Јутарњи програм, 11-12 Хит дана, Маркетинг, ЕПП, 12-16 Забавно поподне Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Гордана Кнежевић (12.30 Вијести ББЦ, 14 и 16 Вијести Радио Будве, 15 Вијести), 16-20 Поподневни програм Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Нина Рајковић (17 и 19 Вијести, 17.30 Будванска хроника), 20-24 Куда вечерас, култура, спорт, музика, занимљивости, гости, одјава програма и најава музичког програма до јутра - контакт програм, водитељ Мирјана Зечевић

ПЕТАК

8-11 Јутарњи програм, 11-12 Хит дана, Маркетинг, ЕПП, 12-16 Забавно поподне Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Мирјана Зечевић (12.30 Вијести ББЦ, 14 и 16 Вијести Радио Будве, 15 Вијести), 16-20 Поподневни програм Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Марко Калајановић (17 и 19 Вијести, 17.30 Будванска хроника), 20-24 Куда вечерас, култура, спорт, музика, занимљивости, гости, одјава програма и најава музичког програма до јутра - контакт програм, водитељ Нина Рајковић

СУБОТА

8-11 Јутарњи програм, 11-12 Хит дана, Маркетинг, ЕПП, 12-16 Забавно поподне Радио-Будве: култура, спорт, музика, занимљивости, гости - контакт програм, водитељ Јасна Калуђеровић (12.30 Вијести ББЦ, 14 и 16 Вијести Радио-Будве, 15 Вијести), 16-20